

ÁLEM & QAZAQSTAN

ЦИФРЛЫ ТЕХНОЛОГИЯ
ДӘУІРІНІҢ АЛЫБЫ

4-бет

RÝHANI JAŇGYRÝ

БЕРЕДІҢ
БАҒА ЖЕТПЕС МҰРАСЫ

5-бет

QOǴAM

АЭС: ЭКОЛОГИЯ VS
ЭКОНОМИКА

6-бет

DIDAR

ЖҮЗ ЖЫЛДЫҚ
ДОМБЫРА

8-бет

Аралды арашалауға арналған саммит

Бес президенттің қатысуымен өткен тарихи басқосуда жаңа басымдықтар мен міндеттер айқындалды

Халықаралық Аралды құтқару қорының жұмысы жандана түсетін болды. Бұл – Түрікменбашы қаласында бас қосқан Орталық Азиядағы бес мемлекет – Қазақстан, Түрікменстан, Өзбекстан, Тәжікстан және Қырғызстан президенттерінің ортақ шешімі.

Серік ӘБДІБЕК,
«Егемен Қазақстан» –
Түрікменбашыдан

Қазақстан ұсыныстары қашанда ұтымды

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев осыдан 25 жыл бұрын өзі бастамашы болған қордың қатысушы мемлекеттері басшыларының саммитінде ұтымды ұсыныстарын ортаға салды. Алдымен қордың ұйымдастырушылық құрылымын тәртіпке келтіру мен басқару жүйесін автоматтандыруға дейінгі іс-шаралар аумақтық ауқымнан шығып кеткен Арал мәселесін бірыңғайлау тиіс. Нұрсұлтан Назарбаев,

Гурбангулы Бердімұхамедов, Шавкат Мирзиёев, Эмомали Рахмон, Сооронбай Жәнібеков қабылдаған құжатта Қазақстан тарапының өзге де ұсыныстары көрініс тапты.

Жалпы, өткен ширек ғасырда Аралдың мәселесіне байланысты қорға қатысушы мемлекеттер көрпелеріне қарай көсіліп, шама-шарқынша қаржы бөліп келсе, оларға қоса дүниежүзілік қаржы институттары, жеке-леген мемлекеттер қаржылай жәрдем етті. Аралдың тағдыры жайында алдымен дабыл қағып, экологиялық апаттың зардабын Біріккен Ұлттар Ұйымының мінберіне дейін жеткізген біздің еліміздің жанайқайын әлемдік қоғамдастық естіді.

Арнайы бағдарламалар

қабылданып, қаржы құйыла бастаған соң Арал аумағының тіршілігіне қан жүгіріп, теңіз ұлтанынан су кете бастаған уақытта үдере көше бастаған ел тұрақтады. Бүгінде Аралдың суы сарқылғанымен, айналадағы елді мекендер артезиан құдықтарынан атқылаған сапалы ауыз сумен қамтылған. Ауылдар, аудан орталықтары газдандырылып, тезек теріп, сексеуіл шабатын күн де келмекке кетті. Бұл да болса шатқаяқтаған экологиялық жағдайға демеу болуда. Балық шаруашылығы қалпына келе бастады. Бұрын еңбеккерлері талай шығармаға арқау болып, өндірістік балық қалпына келе бастады. Бұрын еңбеккерлері талай шығармаға арқау болып, өндірістік балық қалпына келе бастады. Бұрын еңбеккерлері талай шығармаға арқау болып, өндірістік балық қалпына келе бастады.

Орамы келгенде дәл осы мәселелерді жетілдіре түсу – Халықаралық Аралды құтқару қорына қатысушы мемлекет

басшыларының мерейтойлық саммитінің өзегіне айналды. Ал Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың Түрікменстанға сапары шакырушы тараптың басшысымен кездесуден басталған болатын...

Су деңгейі – 42 метр

Қазақстан Президенті Халықаралық Аралды құтқару қорының құрылтайшы мемлекеттері басшыларының отырысында саммиттің Халықаралық Аралды құтқару қорының 25 жылдығы қарсаңында өтуінің символдық мәні зор екенін айтып, осы жалпыөңірлік маңызды басқосу алаңының алғашқы күндерінен бастап мұнда Арал теңізі мен Арал аймағының күрделі әлеуметтік-экономикалық, су шаруашылығы және экологиялық мәселелерін шешуге бағытталған жұмыстардың атқарылып жатқанын атап өтті.

– Аралды құтқару қоры халықаралық деңгейде белсенді

жұмыс жүргізуде. Соның арқасында Арал өңіріне әлемдік қоғамдастық пен халықаралық қаржы институттары тарапынан айтарлықтай көмек көрсетіліп келеді. Біздің бірлесе жұмыс істегеніміздің арқасында бұл қор Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясы жанындағы бақылаушы мәртебесіне ие болды, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Қазақстан Президенті Орталық Азиядағы трансшекаралық су ресурстары өңірдегі халықтардың ортақ игілігі екеніне тоқталды, сондай-ақ осы аймақтағы мемлекеттердің барлығы тиімді шешімдер іздестіріп, оңтайлы идеялар мен нақты жобалар ұсынып жатқанын айтты.

– Түрікменстанның бастамасы бойынша Біріккен Ұлттар Ұйымының деңгейінде Арал аймағы елдеріне арналған БҰҰ-ның Арнайы бағдарламасын қабылдау мәселесі қарастырылуда. Тәжікстанның ұсынысы бойынша Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас

Ассамблеясы 2018 жылдан бастап «Су – орнықты даму көзі» атты халықаралық іс-қимылдың онжылдығын жариялады. Өзбекстан биылғы маусым айында Ташкентте Орталық Азияның халықаралық экологиялық форумын жоғары деңгейде өткізді. Қырғызстанның бастамасы бойынша Біріккен Ұлттар Ұйымы құрылымдарының қолдауымен «ІШу және Талас өзендерінің бассейндеріне арналған іс-қимылдардың стратегиялық бағдарламасы» әзірленді, – деді Қазақстан басшысы.

Нұрсұлтан Назарбаев Қазақстанның осы бағытта белсенді жұмыс атқарып жатқанын айтып, елдер делегацияларын биылғы 10-12 қазанда Астанада өтетін Трансшекаралық су ағыны мен халықаралық көлдерді қорғау және пайдалану жөніндегі БҰҰ конвенциясына мүше тараптар кеңесінің сегізінші сессиясына қатысуға шақырды.

(Соңы 2-бетте)

Стратегиялық серіктестік нығая түседі

Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев саммит басталмас бұрын Түрікменстан Президенті Гурбангулы Бердімұхамедовпен кездесті. Кездесу кезінде Президенттер Халықаралық Аралды құтқару қоры саммитінің маңыздылығын атап өтті.

Серік ӘБДІБЕК,
«Егемен Қазақстан» –
Түрікменбашыдан

Қазақстан Президенті жоғары деңгейдегі тұрақты кездесулер екі тараптың да стратегиялық серіктестікті одан әрі нығайтуға мүдделі екендігінің айқын көрінісі саналатынын айтты.

– Мемлекеттеріміз арқылы өтетін Әмудария мен Сырдария өзендері бассейндерінің мәселелерін талқылаймыз. Бұл екі өзен біздің балаларымыз бен немерелерімізге өмір сыйлайды. Осы проблемаларды бірлесе талқылаудың маңызы зор, – деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Қазақстан басшысы саммиттің Түрікменстанда дер кезінде өткізіліп отырғанына тоқталып, Халықаралық Аралды құтқару қорының бұған дейінгі саммиті 2009 жылы өткенін атап өтті.

– Мен бауырлас Түрікменстанның даму барысын жіті қадағалап отырамын. Түрікмен халқына барлық жақсылықты тілеймін, – деп түйіндеді Қазақстан Президенті.

Суреттер Президенттің баспасөз қызметінен алынды

Ал Гурбангулы Бердімұхамедов Нұрсұлтан Назарбаевқа ілтипат білдіріп, Халықаралық Аралды құтқару қорының құрылтайшы мемлекеттері басшыларының отырысына шақыруды

қабыл алғаны үшін алғыс айтты. Және Қазақстан Президентін Бесінші Каспий саммитінің табысты өтуімен және тарихи құжат – Каспий теңізіне қатысты конвен-

цияға қол қойылуымен құттықтады.

Екі ел көшбасшылары Жол картасын іске асыру, көлік-транзит саласындағы ынтымақтастықты дамыту, сондай-ақ өңірлік

қауіпсіздік мәселелерін қарастырды.

Соңында Гурбангулы Бердімұхамедов Нұрсұлтан Назарбаевты және барша Қазақстан халқын Құрбан айт мерекесімен құттықтады.

Аралды арашалауға арналған саммит

Бес президенттің қатысуымен өткен тарихи басқосуда жаңа басымдықтар мен міндеттер айқындалды

(Соңы. Басы 1-бетте)

Қазақстан Президенті бірлескен іс-қимылдың арқасында қол жеткізілген оң нәтижелерге арнайы тоқталды.

— «Сырдария өзенінің арнасын реттеу және Арал теңізінің солтүстік бөлігін сақтау» ауқымды жобасын жүзеге асыру нәтижесінде Сырдария өзенінің төменгі саласындағы экологиялық жағдай елеулі түрде жақсарды. Солтүстік Арал қалпына келіп, онда судың деңгейі 2010 жылдан бері тұрақты түрде 42 метрлік көрсеткішті ұстап тұр. Судың тұздылығы төмендеп, теңіздің коректік базасы, өсімдіктер мен жануарлар дүниесі қалпына келуде. Арал теңізінің қазақстандық бөлігіндегі микроклимат пен әлеуметтік жағдай жақсарды. Балық өңдейтін бірқатар кәсіпорын ашылып, олардың өнімі шетелге экспортталуда, — деді Мемлекет басшысы.

Нұрсұлтан Назарбаев шағын құрамда өзекті проблемалардың, ұйымның тиімділігін арттыруға және бірлескен күш-жігерді үйлестіруге бағытталған Халықаралық Аралды құтқару қоры міндеттерінің егжей-тегжейлі талқыланып, назар аударып, Қазақстан ұсынған шараларға арнайы тоқталды.

— Қордың қазіргі институттарының негізінде Халықаралық Аралды құтқару қорының ұйымдастырушылық құрылымы мен шарттық-құқықтық базасын жетілдіруге қажет. Арал теңізі бассейнінің су ресурстарын басқару жүйесін автоматтандырудың, бөлудің, есепке алудың, мониторинг жасаудың, соның ішінде олардың сапасын жақсартудың уақыты келді. Қазіргі жағдайда Орталық Азияның халықаралық су-энергетикалық консорциумын құру мәселесіне қайта оралудың маңызы зор. Халықаралық Аралды құтқару қорының Атқарушы комитетін елдеріміздің біріне тұрақты орналастыру мәселесін қарастыру керек, — деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы бүгінгі кездесу халықаралық ауқымдағы маңызды оқиға болып саналатынын және су ресурстары мен экология мәселелері бойынша өңірлік кооперация үдерісіне тың серпін беретінін атап өтті.

— Біз мұнда жаңа басымдықтар мен міндеттерді анықтадық. Орталық Азияның орнықты дамуы мен өркендеуі үшін бұл мәселелерді шешудің маңызы аса зор. Сондықтан мұның бәрі біздің әрі қарай бірлесіп үйлесімді іс-қимыл жасауымызды талап етеді. Мен Қазақстанның әрқашан да өңірлік ынтымақтастық мәселелері жөнінде дәйекті әрі сенімді әріптес екенін және солай болып қала беретінін нық сеніммен айтқым келеді, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Жаңа технологияларды қолдану ұсынылды

Мемлекет басшысы Халықаралық Аралды құтқару қорының құрылтайшы мемлекеттерінің басшылары отырысының қорытындысы бойынша бірлескен баспасөз мәслихатын өткізді.

Қазақстан Президенті журналистер мен ресми делегациялар мүшелерінің алдында сөйлеген сөзінде Түрікменстан Президентіне дәстүрлі қонақжайлылық көрсеткені үшін ризашылық білдіріп, саммиттің жоғары деңгейде ұйымдастырылғанын атап өтті.

— Бұл кездесуіміздің әлемнің барша мұсылман қауымы үшін қасиетті Құрбан айт мерекесінен кейін өткізілуінің символдық мәні зор. Осы мүмкіндікті пайдалана отырып, бауырлас халықтарға бақ-береке, бейбіт өмір, амандық тілеймін, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Мемлекет басшысы Арал дарысы адамзат тарихындағы ең ірі экологиялық апаттардың бірі болып саналатынын атап өтіп, 50 жыл ішінде теңіздің аумағы 9 есе кеміп, су көлемі 30 есе азайғанын айтты.

— Жыл сайын Арал теңізінің кеуіп қалған ұлтанынан желмен бірге 80 миллион тонна улы тұз көтеріледі. Бұл тұз шанды дауылмен Батыс Еуропадан Гималайдың шыңдарына дейін мыңдаған шақырымға таралып,

адамдардың денсаулығына және елдеріміздің экологиялық жүйесіне зардабын тигізуде, — деді Мемлекет басшысы.

Нұрсұлтан Назарбаев Арал аймағының экологиялық жағдайын жақсартуға бағытталған Халықаралық Аралды қорғау қорының құрылтайшы мемлекеттерінің күш-жігерін қолдау үшін тараптардың осы проблемамен айналысатын дүниежүзілік қоғамдастыққа, Біріккен Ұлттар Ұйымына, барлық Қорлар мен банктерге жүгінгені жөн деп тапқанын атап өтті.

— Біз өз тарапымыздан қордың жұмысын жетілдіруге уағдаластық. Барлық мәселелерді, соның ішінде ескірген шешімдерді, сондай-ақ қордың барлық басқарушы және атқарушы органдарының қызметін талдау мәселесін шағын құрамда ашық талқыладық, — деді Қазақстан Президенті.

Мемлекет басшысы су шығынын 50-60 процентке қысқартып, өнімділікті 4-5 есе арттыратын тамшылатып суару сияқты заманауи технологияның және суаруға қолданылатын суды үнемді пайдаланудың маңыздылығын атап өтті.

— Заманауи ғылыми ұстанымдарға негізделген өте маңызды ұсыныстар болды. Мысалы экологиялық жағдайды жақсартуға септігін тигізетін әрі ауыл шаруашылығында малға жем дайындаудың көзі бола алатын, сондай-ақ тұздың көтерілуін болдырмайтын, тұзға

төзімді жасыл көшеттер отырғызу мәселесі айтылды, — деді Нұрсұлтан Назарбаев.

Қазақстан Президенті ұсыныстардың бәрі саммиттің коммюникесінде бекітілгеніне тоқталып, түрікмен тарапы барлық ұсыныстарды жинақтайтынын, ал атқарушы комитет алдағы іс-қимылдардың нақты жоспарын әзірлейтінін атап өтті.

Жиын соңында Мемлекет басшысы тараптардың су шаруашылығы, өңірдің су-энергетикалық және экологиялық аспектілері жөніндегі ұстанымдарын жақындастыру мәселелерін егжей-тегжейлі талқылағанын атап өтіп, Қазақстан өткен келіссөздердің нәтижелерін жоғары бағалайтынын айтты.

Арал — ынтымаққа зәру аймақ

Халықаралық Аралды құтқару қорының өткен жылдарына аз-маз шолу жасап отсек, 25 жылда тағдырлы теңізге байланысты қабылданған тағдыршешті шешімдер нәтижесі болған емес. Бірақ журналистер алдында Өзбекстан президенті Шавкат Мирзиёев Түрікменбашы саммитінің келіссөздері оңайға соқпағандығын айтып қалды. Өйткені 2009 жылдан бері қорға қатысушы мемлекеттер басшыларының басы құралмаған. Әрі тартып, бері жығулар, ішкі ұстанымдар уақыт тізгінін тежей алсын

ба? Оның үстіне, Қырғызстан тарапы қор жұмысына бейтарап қарап, оны Сооронбай Жээнбеков қордың сол кездегі жұмысы Қырғызстанның мүдделеріне сәйкес келмеуімен түсіндірді. Бірақ алдағы уақытта ұйым жанғырар болса, қор жұмысына белсене қатысатындықтарын мәлімдеді.

Ал Түрікменстан мен Тәжікстан тараптары қордың қалыпты жұмысына мүдделілік білдірді.

Сайып келгенде, еліміз егемендікке жеткен жылдардағы елең-аланда Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаевтың Аралға байланысты алаңдаушылығы жоғары нәтиже беріп отыр.

ХАҚҚ Қазақстандағы атқару дирекциясының директоры Болат Бекнияздың айтуынша, Солтүстік Аралды реттеу жобасы аясында бірқатар экологиялық мәселелердің түйіні тарқатылған. Сырдарияның су өткізу қуаты арта түсіп, жағалау, өзен арналары шегенделген. Яғни судың ысырап болмауына барлық жағдай жасалған.

— Қазақстан тарапынан Көк-арал бөгені салынған соң Солтүстік Аралдағы су деңгейі 42 метрге көтерілді. Аралдың тарихында судың ең биік деңгейі 53 метр болғанымен, қазіргі шамасының өзі 27 шаршы километр су жинақтауға мүмкіндік береді. Оған қоса, судың тұздылығы төмендегені балыққа да жайлы. Қазіргі уақытта балықшылар ата кәсіптеріне

оралуда. Тіпті ауланған балық экспортқа шығарылып жатыр. Енді осы күйімізден де айырылып қалмау үшін Қазақстан Президенті ұсынған автоматтандыру жүйесін тезірек іске қосқан дұрыс. Бұл саммит бес мемлекеттің ынтымақтастығына серпін беруі тиіс, — дейді Б.Бекнияз.

Ал дирекцияның су ресурстары департаментінің жетекшісі Әмірхан Кеншімов Қазақстан тарапы ұсынған суды үнемді пайдалану жүйесі, бірлесе басқару, консорциум құру уақыт талабы екендігін айтады.

Өз кезегінде белгілі инженер ғалым Нариман Қыпшақбаев ширек ғасырда атқарылған жұмыстар нәтижесінде Аралға байланысты қауіптің беті қайтқандығын айтып отыр. Сырдарияның бойында КСРО кезінде салынбаған бөгеттер тұрғызылған. Суды реттеу, негізсіз шығынға жол бермеу мен үнемдеудің амалдары жасалған.

— Су — табиғаттың теңдессіз ырыздығы. Адамзаттың тіршілігінде судың пайдасы алтын мен күмістен де жоғары тұр. Ең бастысы, бір өзеннің тағдырын бір мемлекет жеке-дара шеше алмайды. Дәл осы арада ынтымақтастық, ауызбіршілік қажет. Оны Елбасы үнемі айтып келеді. Сондай-ақ көршілес мемлекеттер өзеннің бастауында тұрғандығын малданып, бұра тарту пиғылынан арлыу керек. Оған Қазақстан тарапы ұсынып отырған су жүйесін басқаруды автоматтандыру жәрдем етеді. Сонда ғана Сырдария суының Аралға құйғанға дейінгі арнасы толық бақылауда болады, — дейді Н.Қыпшақбаев.

Сарапшылардың айтуларына қарағанда, бүгінде Сырдария өзенінің жылдық қоры 37 млрд текше метрдің шамасында. Ал тұтынушы мемлекеттердің Сыр суына сұранысы 50 млрд текше метрден асып кеткен.

Сайып келгенде, Н.Қыпшақбаевтың айтуынша, әлем елдерін Орталық Азия мемлекеттерінің Аралдың тағдырын қалай шешетіндігі қызықтыруда. Өйткені жер бетіндегі 360 мемлекетаралық өзеннің қай-қайсысында да осы тектес қиындықтар туындауы мүмкін. Сондықтан Аралды құтқару шараларынан басқалар да сабақ алуға байлал.

Бабаларымыз ежелден судың да сұрауы болатынын бекер айтпаған. Дамыған өндіріс, өрістеген экономика, халық санының артуы болашақта да суға сұранысты арттыра түспек. Ал бауырлас елдер Аралдың мәселесін өзара сенімділікпен, достық пиғылмен, адал үлес арқылы шешіп алмаса болмайды. Халықаралық Аралды құтқару қоры қатысушы мемлекеттері басшылары саммитінің де көздегені осы. Президенттер қол қойған коммюникаде бұл мәселелер тайға таңба басандай көрсетілген. Жаңа заманда өзгелерден бір шелек су алудың өзі мүмкін болмайтындығын тараптар толық түйсінгендей.

Суреттер Президенттің баспасөз қызметінен алынды

Кадрларды алдын ала дайындау қажет

Үкімет үйінде Премьер-Министр Бақытжан Сағынтаевтың төрағалығымен техникалық және кәсіптік білім беру жүйесін дамыту мәселелері жөнінде кеңес өтті, деп хабарлады Үкіметтің баспасөз қызметі.

Кеңес барысында Қазақстан-да техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың негізгі қырлары мен келешегі қарал-ды. Атап айтқанда, кадрларды даярлау сапасын арттыру, ко-сарлы білім беруді кеңейту, ду-рыс бағдар таңдау, оқыту-мате-риалдық базаны дамыту, индустриаландыру жобаларын еңбек ресурстарымен қамтамасыз ету, ТжКББ және құзыреттілік ор-талықтарын дамытуды қолдау қорын құру, сондай-ақ маман-дарды даярлауға шетелдік ин-весторларды тарту мәселелері талқыланды.

Білім және ғылым министр-лігінің деректеріне сәйкес, ТжКББ жүйесінің алдында шу-ғыл әрекет етуді талап ететін бірқатар мәселе тұр. Индуст-рия 4.0 қажеттіліктеріне сәй-кес және ТжКББ әлеуметтік бағдарлылығын ескере отырып кадрларды даярлаудың барлық жүйесі өзгертілуде. Бүгінгі таңда ТжКББ-ның түбегейлі жаңа моделі қалыптастырылып жатыр. Оның негізгі міндеттері Білім беруді дамытудың 2020 жылға дейінгі мемлекеттік бағ-дарламасымен және Өнімді жұмыспен қамту және жаппай кәсіпкерлікті дамыту бағдарла-масымен анықталған.

«Соңғы екі жылда біз ТжКББ жүйесіне қажетті 500 негізгі шетелдік оқулықты аудардық. Бұл арнайы пәндерді оқытуға негіз болады. 10 мыңға жуық оқытушы мен шеберлерді жаңа мазмұнға сәйкес оқыттық, 5 200 – осы жылға, 5 200 соңғы топ – келесі 2019 жылға. Яғни колледждерді жаңа бағдарлама-лармен және оларды түсінетін оқытушылармен, сондай-ақ негізгі оқулықтармен қамтама-сыз етеміз. WorldSkills талап-тарының негізінде мазмұнды жаңарту үшін барлық 246 ма-мандық бойынша модульдік бағ-дарламалар әзірленді, бағдар-ламалардың мазмұнын және күтілетін біліктіліктерді жұмыс

берушілер мақұлдады. Енді оны белсенді түрде енгізу керек», деп мәлімдеді Білім және ғылым министрі Е. Сағадиев.

Білім және ғылым министрі-нің айтуынша, индустриялан-дыру жобаларын еңбек ресур-сарымен қамтамасыз ету үшін кадрларды даярлау картасы әзірленді. Мәселен, тау-кен металлургия саласының 8 ірі жобасында күтілетін шамамен 3 411 адамның сұранысы 15 кол-леджде даярланатын кадрлар есебінен қамтылады деп күті-луде, болжамды түлек саны – 4 535 адам.

Е. Сағадиевтің айтуынша, қосарлы білім беруді кеңейту бойынша «Атамекен» ҰКП кол-ледждің студенттерін өндіріс орнынан жетекшіні анықтау арқылы кәсіби практикаға тар-туды қамтастырады. Бұдан өзге, ТжКББ дамытуды қолдау қорын құру арқылы кадрларды даярлауға қазақстандық және шетелдік инвесторларды тарту ұсынылады. Осындай қорлар бірқатар елде жұмыс істейді. Қор қазақстандық және шете-лді компаниялардың қаражаты есебінен әрекет етеді.

Мамандарға қажеттілікті болжаудың ұлттық жүйесін құру туралы Еңбек және халықты әлеуметтік қорғау министрі М.Әбілкасымова баяндады.

Бүгінде болжаудың үш негізгі моделі бар: демографиялық (2050 жылға дейін), орташа мер-зімді – 5 жылға, сондай-ақ ал-дағы жылға арналған еңбек ре-сурстарына деген қысқа мерзім-ді болжамды сұраныс.

Демографиялық болжам ағымдағы және ретроспективті көрсеткіштер туралы ақпарат негізінде есептеледі. Орта мерзімді болжам жұмыспен қамтудың ағымдағы кәсіптік құрылымы туралы дерек-терге, сондай-ақ өңірлер мен салалардың әлеуметтік-экономикалық даму болжамы-на негізделеді. Қысқа мерзімді

болжам жұмыс берушілердің жыл сайынғы сауалдамаларына негізделеді. Өткен жылы жер-гілікті атқарушы органдардың көмегімен сауалдамаға 10 мың-нан астам кәсіпорын мен ұйым-дар тартылды.

«Базалық сценарий бойын-ша болжамның ұзақ мерзімді кезеңінде 2030 жылға қарай Қазақстан халқының саны 20,8 млн адамға дейін, ал 2050 жыл-ға қарай 25,8 млн адамға артады деп болжанған. Сонымен қат-тар 2017 жылғы 10,9 млн адам-мен салыстырғанда 2050 жы-лы еңбекке жарамды жастағы адам саны 15,1 млн болады деп болжанған. Жұмысқа дайын адам саны, яғни жұмыс күші болжам бойынша 2050 жылға қарай 11,3 млн адам болмақ, бұл 2017 жылдың көрсеткішінен 26%-ке жоғары», деді министр М.Әбілкасымова.

Индустрия 4.0 үшін кадр-лармен қамтамасыз ету туралы Инвестициялар және даму ми-нистрі Ж. Қасымбек баяндады. Оның айтуынша, Индустрия 4.0 элементтерін енгізу үшін маңызды фактор – адами ресур-сардың болуы. Бұл білікті жұмыс күшіне, атап айтқанда, инже-нерия, информатика саласына, сондай-ақ біліктіліктің барлық деңгейіндегі өндірістік техно-логияларға қатысты. Индустрия 4.0 өнеркәсіптік сектордағы ең-бек сипатына пәрменді ықпа-лын тигізеді. Индустрия 4.0 жұ-мыскерден негізгі дағдыларды талап ететіндіктен, жұмыс орындарының бір бөлігі уақыт өте келе жойылады (өндіріс пен қызмет көрсетуде), жаңа кәсіп-тер пайда болады (АКТ маман-дықтар: деректерді басқару, деректер қауіпсіздігі, бағдарла-малық қамтуды әзірлеу, дерек-тер сараптамасы, т.с.с.). Адам үшін бірсыраыды, кертартпа, әрі қауіпті еңбекті өнеркәсіптік роботтар алмастыратын бола-ды, олардың жұмысын робо-тотехниктер мен өнеркәсіптік роботтардың жұмысын үйлес-тірушілер реттеп отырады.

Техникалық және кәсіби бі-лім беруді дамытудың тиімді құралдары туралы «Атамекен» ҰКП басқарма төрағасының орынбасары Э. Жұмағазиева

айтып берді. Ал өңірлердегі аху-ал туралы селекторлық режимде Қызылорда облысының әкімі Қ.Кешербаев пен Павлодар облысының әкімі Б. Бақауов баяндады.

Сонымен қатар өз ұсыныс-тарын және пікірлерін «Шетел инвесторларының қазақстандық кеңесі» ассоциациясының өкіл-дері де бөлісті. Олардың ішінде ШИҚК басқарма төрағасы, елі-міздегі Еуропа Қайта Құру жо-не даму банкінің директоры А.Прейманис, ШИК жұмыс тобының шетелдік тараптан инвестициялық саясатты іске асыру мәселелері жөніндегі тең төрағасы, «ЕУ» компаниясының Қазақстан және Орталық Азия бойынша басқарушы серіктесі Е.Досымбеков, Орталық Азия аймағы бойынша ЕНІ атқар-ушы вице-президенті В.Луки, «РУСАЛ» БК Қазақстан өкіл-дігінің директоры В.Смирнов және басқалары бар.

Кеңесті қорытындылаған Премьер-Министр Бақытжан Сағынтаев Мемлекет басшысы Нұрсұлтан Назарбаев Жолдау-ында Қазақстанның үшінші жаң-ғыруын қамтамасыз ету бойын-ша міндетті қойғанын атап өтті. Экономикалық өсімнің жаңа мо-деліне уақтылы әрі кезең-кезең-мен көшу үшін барлық қажетті шараларды қабылдау қажет.

«Бұл өте үлкен міндет. Егер біз бұған әзірленбесек, әрине алға жылжымаймыз, тек бір деңгейде қаламыз. Жаңғыру өте жылдам жүргізіледі. Сондықтан кадрларды алдын ала дайындау қажет. Бүгін бір технологиялар пайдаланылса, екі жылдан соң мүлдем басқа технологиялар келеді. Колледждерді бірлесіп жабдықтау керек, әр өңірде басқалары дағдылары мен тәжі-рибесін алуы үшін үлгі болатын колледж болуы керек. Шақы-рылған оқытушылар жергілікті оқытушылармен өз тәжірибе-лерімен және керекті деңгейдегі біліктіліктерімен бөлісуі өте маңызды. Жұмысты барлық бағыт бойынша дамыту керек», деді Премьер-Министр.

Б. Сағынтаев министрлік-терге әкімдіктермен және инвес-торлармен бірлесіп тиісті Жол картасын жасауды тапсырды.

Отбасы саясаты басты назарда

Мемлекеттік хатшы Гүлшара Әбдіқалықованың төрағалығымен Президент жанындағы Әйелдер істері және отбасылық-демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссияның оты-рысы өтті.

Абай АСАНКЕЛДІҰЛЫ, «Егемен Қазақстан»

Отырысты ашқан Г.Әбді-қалыкова Елбасы Н.Назарбаевтың «Күн санап өзгеріп жатқан дүбірлі дүниеде сана-сезіміміз бен дүниетанымымызға әбден сіңіп қалған таптаурын қағидалардан арылмасақ, көш басындағы ел-дермен тереземізді теңеп, нық түйістіру мүмкін емес. Өзгеру үшін өзімізді мықтап қолға алып, заман ағымына икемделу арқылы жаңа дәуірдің жағымды жақтарын бойға сіңіруіміз керек», деген сөзіне баса назар аударды.

Мемлекеттік хатшы «Рухани жаңғыру», «Президенттің бес әлеуметтік бастамасы» бағдар-ламалары қоғамдық сананы жаңғыртуға және өмір сүру са-пасын арттыруға бағытталғанын атап өтті. Бұл тұрғыда өскелең ұрпақтың рухани-адамгершілік қасиеттерін дамыту және олардың құқықтары мен заңды мүдделерін қамтамасыз ету мәселелері ерек-ше мәнге ие болып отыр.

Қазақстанда балалардың құ-қықтары мен мүдделерін қамта-масыз ету үшін институционалдық негіз құрылған. Бұл ретте 15 халық-аралық құжат ратификациялан-ды. Балалар құқықтары жөнінде уәкіл институты, Балалардың құқықтарын қорғау комитеті, қиын ахуалдағы балаларға қолдау

көрсету орталықтары жұмыс істейді.

«Өзін-өзі тану» адамгершілік-рухани білім беру бағдарламасы 71 білім беру ұйымында қанатқақты жоба ретінде іске қосылған. Сонымен қатар көмелетке тол-мағандар арасындағы зорлық-зомбылықтың алдын алуға бағытталған «Балаларды бірге қорғаймыз» атты жол картасы Бас прокуратурамен бірлесе жүзеге асырылып келеді. Бүгінде мек-тептерде 8 362 психолог, 4 268 әлеуметтік педагог, 2 177 полиция инспекторы қызмет етеді.

Денсаулық сақтау министр-лігінің мәліметіне сүйенсек, елімізде ана өлімінің деңгейі 2017 жылы 1,5 процентке, бала-лар өлімі 7 процентке төмендеді. Өңірлерде 60 үкіметтік емес ұйымдардың қатысуымен от-басын жоспарлау, ана мен бала денсаулығын қорғау бойынша 112 әлеуметтік жоба іске асырыл-ды. Бес жасқа дейінгі балаларға патронаждық профилактикалық бақылау жүргізіліп, 600-ден астам балалар денсаулығы бөлмелері ұйымдастырылды. Жастар ден-саулықты сақтау мәселелері бой-ынша консультациялық, заң және медициналық-психологиялық көмек көрсетілді.

Отырыс соңында Г.Әбдіқалы-кова мемлекеттік органдарға бір-қатар нақты тапсырмалар берді.

Партия қолдауымен 277 ІТ-сынып ашылады

«Нұр Отан» партиясы Төрағасының бірінші орынбасары Мәулен Әшімбаев арнайы жұмыс сапарымен Шығыс Қазақстан облысына келіп, Елбасының бес әлеуметтік бастамасының және жаңа партиялық жобалардың жүзеге асырылу барысымен танысты.

Азамат ҚАСЫМ, «Егемен Қазақстан»

Партия қолдауымен жаңа оқу жылында аймақ мектептерінде 277 ІТ-сынып ашылады деп жо-сарланып отыр. Онда оқушылар веб-дизайн, роботты техника, мехатроника, бағдарламалау негіздері және 3D модельдеу бой-ынша тереңдетілген білім алмақ. Мәулен Әшімбаев Өскемен қаласындағы №46 мектепте өңірлік «Менің мектебім» акция-сы шеңберінде ашылған осын-дай сыныптың біріне арнайы барды. Жалпы, алдағы үш жыл-да еліміз бойынша партияның бастамасымен 1 мыңнан астам тегін ІТ-сынып ашылып, жылы-на 150 мың жас цифрлы бағытта білімдерін жетілдіретін болады. «Партияның мұрындық болу-ымен Қазақстанда осындай 1 мың сынып ашылады. Солардың алғашқылары, міне Шығыста іске кірісіп отыр. Бұл – қуантарлық жәйт. Бұл сыныптарда оқушылар білімдерін ұштап, келешегі зор саланың қыр-сырына қанығады», деді ол.

Осы жерде Жас техник станса-сында оқитын аталған мектептің оқушылары өздері құрастырған роботтардың «өнерін» көрсетті. Мұғалімдермен әңгімелескен партия Төрағасының бірінші орынбасары ІТ-сабақтардың пай-дасына тоқталып, бұл бағыттағы пәндер балаларды креативті ойлауға баулитынын, болашақта бүкіл әлем осы саланы дамыта-тынын, Қазақстан осы сыныптар арқылы көштен қалмау қамына кіріскенін жеткізді.

Өскемен политехникалық колледжінде ашылған осындай ІТ-орталыққа барған партия Төрағасының бірінші орынбаса-ры мұндағы оқыту технологиясы-мен танысты. Аталған орталықта жергілікті жұмыссыз азамат-тар бағдарламалау негіздерін меңгеріп, инженерлік графика әзірлеуге, бейнемонтаж жасауға, дербес компьютерлерді диагнос-тикадан өткізіп, жөндеуге және робот техникаларымен жұмыс істеуге машықтанады. Алғашқы он тұрғын «ЭВМ операторы» мамандығы бойынша білім алуға кірісіп те кеткен. Қысқа мерзімді курстар бір айдан алты айға дейін созылады. «Болашақта ІТ-мамандарға деген қажеттілік арта түседі. Сұраныс қазірдің өзінде де жоғары. Еліміз жаппай цифрлан-дыру бағытына сенім қолға алды. Бұл бағыттағы ең өзекті мәселе – білікті мамандардың тапшылығы. Осындай орталықтар аталған мәселені шешуге септесек. Шығыстың аталған істе алғаш

Медиация институтын дамытудың маңызы зор

Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы кітапханасында «Азаматтардың конституциялық құ-қықтарын қамтамасыз етудегі меди-ацияның рөлі» тақырыбына арналған республикалық семинар-тренинг өтті. Семинар жұмысына Қазақстан халқы Ассамблеясы Төрағасының орынбасары Леонид Прокопенко, Мәжіліс депутат-тары, кәсіби және қоғамдық медиатор-лар, сот және «Нұр Отан» партиясының өкілдері қатысты.

Венера ТҮГЕЛБАЙ, «Егемен Қазақстан»

«Медиация институты – қоғамдық сана-ны жаңғыртудың маңызды элементтерінің бірі. Соңғы уақытта қазақстандықтар дауды шешу үшін сотқа емес, кәсіби медиаторлар көмегіне көбірек жүгіне бастаған. Өйткені сот процестері арызданушы екі тараптың бірнеше ай уақытын алса, медиация процесі таласты тараптарды бірнеше сағат ішінде татуластырып, шешім шығарады. Бұл – уақыт үнемдейді. Екіншіден, сотқа емес, медиаторлық көмекке жүгінген азаматтардың қаржылық шығыны азаяды. Құқық қорғаушы

жалдаудың көптеген сараптамалар жасаудың қажеті болмай қалады. Бұл да қаржы үнемі. Үшіншіден, әрі ең бастысы, соттағы сияқты екі тараптың бірі жеңіліп, бірі жеңбей, екі жақтың да көңілінен шығатын ортақ шешім қабылдайды. Бұл азаматтардың медиацияға деген оң көзқарасы, оң ортақ шешімге ке-луге дайын екендіктерінен, құқықтық мәде-ниеттің дамып келе жатқандығынан хабар береді. Жалпы, медиация қоғамдағы тұрақ-тылыққа жағымды әсер береді», деді ҚХА хатшылығының меңгерушісі Л.Прокопенко.

Л. Прокопенконың айтуынша, ҚХА-ның ендігі басты миссиясы – медиация институтын насихаттау. Осы орайда ҚХА медиация сала-сы Жоғарғы сотпен, Адвокаттар коллегия-сымен және басқа да құқықтық институттар-мен келісімдер орнатты. Соның нәтижесінде 3 тамыз күні ҚХА «Бірыңғай медиация күнін» өткізіп, оған 800 медиация кабинеті қатысып, 3 мыңға жуық қоғамдық медиатор жұмылды. Шара барысында республика бойынша 5 мың адам кеңес сұрай келіп, 150-ге тарта медиативтік келісімге қол жеткен. Сол себепті медиацияның мүмкіндігі, мақсаты мен пайда-сы туралы халық көбірек білуі керек. Алдағы уақытта ҚХА өзінің қоғамдық алаңдарын ме-диация институтын насихаттау бағытындағы жұмыстарға арнамақ.

Семинарда сөз алған «Қоғамдық пікір» зерттеу институтының директоры Ботагөз Рақышьева «полиэтникалық қоғамдағы медиацияның мүмкіндіктері» туралы баян-дама жасап, онда медиация мамандарын дай-ындау, медиация мектептерін ашу мәселесіне баса мән берді. Мәселені шешу жолдарына тоқталды. Ал Азаматтардың құқықтары бой-ынша Ұлттық орталықтың бас сарапшысы Ажар Сүлейменова қатысушыларға өз саласы мен медиация саласының тоғысқан тұстары көп екендігін, тізе қосып атқаратын жұмыстар жетерлік екенін жеткізді. Қалалық сот судьясы Гүлжанат Рахметова таласты істің шешімін сот әлде медиация жолымен табуды өздері таңдайтындығын жеткізіп, жалпы медиация саласының артықшылықтарын сөз етті. «Яғни медиацияда тараптар бір-бірін жеңуді мақсат тұтпай, татуласуға бет бұратын альтернативті шешім жолы екендігіне мән беру керек. Сонымен қатар медиатордың шешімі соттың шешімін шығарудан да күрделі. Кәсіби ме-диаторда терең психологиялық дайындық, өмірлік үлкен тәжірибе болып, олар конфлик-тология негіздерін білуі керек», деді ол.

Семинар-тренинг барысында «Тұран-Астана» университеті мен ҚХА арасында өзара ынтымақтастық меморандумына қол қойылды.

Қарттарды қолдау – игілікті іс

Парламент Мәжілісі Төрағасының орынбасары, «Нұр Отан» партиясы фракциясының жетекшісі Гүлмира Исимбаева бастаған депутаттар Алматы қаласына жұмыс сапары бары-сында «Белсенді ұзақ өмір сүру орталығы» қоғамдық қорына барды, деп хабарлады Мәжілістің баспасөз қызметі.

Онда мәжілісмендер зей-неткерлер мен қарт адамдар-дың өмір сүру сапасын жақ-сартуға бағытталған қор жұ-мысымен танысып, орталыққа келген қазыналы қарттармен пікір алмасты.

Г.Исимбаева зейнеткерлер-ге Елбасының бес әлеуметтік бастамасы, сондай-ақ басқа да мемлекеттік маңызды бағдар-ламалар және оларды заң-намалық тұрғыдан қамтама-сыз ету жолында атқарылып жатқан жұмыстар туралы әңгімелейді.

Өз сөзінде Мәжіліс Төр-ағасының орынбасары аға буынның мол білім мен бай тәжірибесі өскелең ұрпақ үшін әрқашанда үлгі-өнеге екенін айрықша атап өтті.

Қазіргі уақытта «Белсенді ұзақ өмір сүру» орталығының

базасында 1757 адам тіркелді, олар кез келген уақытта бас қосып, пікір алмасып, заңгер, психолог, дәрігерлерден өздерін мазалаған сұрақтарына жауап ала алады. Орталықта ақсақалдар клубы, компьютер-лік сынып, денешынықтыру бөлмелері бар.

Қор қызметкерлері зейнет-керлер мен қарттарға, бақытты және толыққанды өмір сүруге жағдай жасау үшін, атап айт-қанда, тұрғын үй, көмек көрсете-ту, күтім жасау сияқты мәселе-лерді тиімді шешудің барлық мүмкіндіктерін қарастырады.

Осы күні депутаттар жеңіл дәрежелі когнитивтік бұзы-лыстары бар қарттарға, зейнет-керлік жасқа жеткен тұлға-ларға жаттығу мен қалпына келтіруге арналған күндізгі қызмет орталығына барды.

Тиісті шешімдер қабылданды

Жоғары Сот Кеңесінің Төрағасы Талғат Донақовтың бас-шылығымен Кеңестің кезекті отырысы өтті, деп хабарлады Қазақстан Республикасы Жоғары Сот Кеңесінің аппараты.

Отырыс жұмысына заң қау-ымдастығының өкілдері қатыс-ты.

Кеңес отырысының қоры-тындылары бойынша бас судья лауазымдарына конкурсты өткізу тәртібін жаңғыртып, Жоғары Сот Кеңесінің жұмысында жоспарлау-ды қамтамасыз ету жөніндегі ұсы-ныстар мақұлданды, ол 2019 жыл-дан бастап қолданысқа енгізілетін болады. Сонымен қатар Кеңес биылғы қыркүйектен бастап судья лауазымына біліктілік емтиханын өткізудің жаңа жүйесін енгізу, судьялардың бас орындарына орналасуға конкурса қатысушы кандидаттарды бағалау және іріктеу критерийлерін одан әрі жетілдіру жөнінде шешім қабыл-дады. Осыған орай Кеңес регла-ментіне тиісті түзетулер бекітілді.

Сонымен бірге Кеңес жанын-дағы Біліктілік комиссиясының құрамына өзгерістер енгізілді, о н ы ң құ ра мы на ш е т е л

САПАТТАМА

Цифрлы технология дәуірінің алыбы

Әділ АХМЕТОВ,
Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері,
Халықаралық Жоғары
мектеп Ғылым
академиясының
академигі

Кезінде «Washington Post» газеті Стив Джобс туралы Уолтер Айзааксон жазған биографиялық туындыны әртүрлі тұрғыдан оқуға болатынын, атап айтқанда, компьютерлер заманындағы өнімдердің алдымен жеке адамның құрал-сайманына, ал келе-келе қосалқы бөлшектеріне айналған ғажап кезеңнің тарихы ретінде оқуға да, ия болмаса «Apple»-дің шарықтау шегі мен кері кеткен тұстарындағы адамдар арасындағы достық пен лауазымдық қарым-қатынастардың күйреген кезеңін сипаттайтын оқулық ретінде де қарастыруға болатынын жеткізген еді. Ал әлгі туындыға өз мәдениетіміздің тұрғысынан қарайтын болсақ, оның мәні халқымыздың «Тапарты ерге нұр жауар» деген тағылымды нақылының семантикалық аясын жан-жақты ашатынына көзіміз жетеді.

Айтса айтқандай-ақ, озық ойлы, ақыл мен парасаты кемелі, қолынан келмейтіні жоқ шебер де іскер, икемді де ілкімді жандарды көре қалсақ, оларды сегіз қырлы, бір сырлы деп, өзімізге де, өзгелерге де үлгі етіп, дәріптеп жүретініміз жасырын емес. Сосын дәл сондай бесаспап тұлғалардың басқа өркениеттерде де баршылық екені дау туғызбайды. Мәселен, өз туындыларының өзегіне дәл сондай әйгілі алыптарды арқау еткен америкалық каламгер Уолтер Айзааксоның күллі әлемге танымал, атақтары жер жарған кейіпкерлерінің қатарында ақпараттық-коммуникация технологиялар саласында ғажап идеяларды соншалық жылдамдықпен іске асырып қана қоймай, олардың шексіз мүмкіндіктерін де шегіне жеткізе ұштап, нәтижелерін компьютерлер ғана емес, алақанды ғана заманауи айфондарға сыйғызған, оны күллі әлемге қолжетімді етіп кеткен, өкінішке қарай, 56 жасында өмірден озған Стив Джобс тұр.

Сондықтан бұл күнде заманауи ғылыми жаңалықтарды, оның ішінде цифрлық технологияларды экономиканың күллі саласына ендіруді жаппай қолға алып әрі рухани жаңғыру кезеңін бастан өткеріп жатқан егемен еліміз үшін де, ортамызда жүрген жасампаз жастарымыз үшін де Стив Джобс мұрасының алатын орны, іскерлік өмір тәжірибесі мен көздеген мақсатына жетпей тынбайтын қайсарлығы – қайталанбас үлгі-өнеге әрі терең тағылымды құндылықтар.

Біздер сонымен қатар, Стив Джобста жұмыр басты пендеге тән кемшіліктер болмады деуден мүлде аулақпыз. Өйткені ондай кемшіліктер әр адамның бойынан табылады ғой. Алайда Стив Джобстың сәби кезінен бастап, өзгелермен араласпай, томаға-тұйық күй кешіп, өзімен-өзі оңаша болуды қалайтындығының басқа сырғынан бар екенін біреу білсе, біреу біле бермейді. Ал Уолтер Айзааксон болса, мұның астарын тап басып, дәл тапқан. Ол Стивтің өзімен де, алыс-жақын туыстарымен де, жұмыстағы әріптес-серіктестерімен де сан мәрте сұхбат жүргізіп, соның нәтижесінде оның мінез-құлқындағы кейбір жұмбақ та бұлыңғыр сырдың басты себебі оның асыранды бала болғандығында жатқанын әрі бұл қасіретті шындықты оның өзгелерден емес, өзін асырап алған өгей ата-анасы, Пол мен Клара Джобстардан тым ерте, тіпті сәби кезінде естігендігінде екендігін дәп басқан. Айзааксон өзінің ойлы туындысында Стивтің санасын ұлап, шексіз мұңға батырған әлгі шындық пен «неге?» деген жауапсыз сұрақтың оның қыр соңынан қалмай, жүрегіне шер боп байланып, тіпті дүниеден озғанша бір сәт те толастамай, үздіксіз ой-санасын кеміріп келгенін өте дәйекті дәлелдеген.

Ал әлгі шындықтың астарына одан да тереңірек бойласақ, Стив Джобстың биологиялық ата-анасы, сириялық аukatты мұсылман отбасынан шыққан Абдулфаттах Жандали (Abdul-fattah Jandali) мен католиктер отбасынан шыққан америкалық бойжеткен Джоан Шиблден (Joanne Shieble) тастанды нәрестенің алдында титтей де

күнәсі жоқ екенін байқаймыз. Себебі Джоанның әкесі өте қатыгез әрі католик дінін берік ұстанған адам болғандықтан, қызын мұсылман арабқа беру-ге үзілді-кесілді қарсы шығады әрі егер қызы тілін алмайтын болса, оны бір тиынсыз қалдыратынын ескертіп, шектен тыс қорқытып тастаған. Содан да болар, одан әрі еш амалы қалмаған Джоан әкесіне аяғының ауыр екенін білдірмес үшін, Висконсиндегі ата-анасының мекенінен аулақтап, Сан Франциско қаласына қоныс аударады да сол қалада босанып, нәрестесін сәбилер үйіне тапсыруға мәжбүр болады. Джоанның панасыз қалған ұлын алдымен бір аukatты отбасы асырап алмақшы болады, бірақ олар артынан ұл емес қыз бала керек деген желеумен нәрестеден бас тартады. Енді оны орта білімі де жоқ, бірақ ескі көліктерді жөндеуден өткізіп, оларды қайта сатумен күнелтіп жүрген автомеханиктің отбасы асырап алмақшы болады. Бірақ Джоан оларға ұлын колледжде оқытса ғана рұқсат беретінін айтып, шарт қояды. Сөйтіп әлгі шарт толық заңдастырылғаннан кейін болашақ ғұламаны Пол мен Клара Джобстар асырап алады да, сәбиге Стивен Пол Джобс деген ат қойып, құжаттарын рәсімдейді.

“ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ БҮГІНГІ ДАМУ ДИНАМИКАСЫНЫҢ БИІГІНЕН ҚАРАСАҚ, ҚОС СТИВ ЖИНАСТЫРҒАН «APPLE 1» КОМПЬЮТЕРІНІҢ АЛҒАШҚЫ НҰСҚАСЫ ЖҰПЫНЫ ҒАНА ГАРАЖДА ЖАСАЛЫП ЕДІ ДЕГЕНГЕ ДӘЛ ҚАЗІР БІРЕУ СЕНСЕ, БІРЕУ СЕНБЕСІ АНЫҚ.

Жасөспірім Стив есейе келе, өгей әкесінің кәсіп істейтін гаражын жиі жағалап, онда жөнделіп жатқан көліктердің электрондық жүйелерінің қырсырын ұға бастайды. Келе-келе әлгі гаражға Стивтің өзімен аттас әрі мүдделес досы әрі болашақ «Apple 1»-дің құрылтайшыларының бірі Стив Возняк та жиі төбе көрсетіп, олар әртүрлі жобаларды ортаға салып, ұзақ ақылдасатын. Бұл кездесулер бірте-бірте өз жемісін де бере бастайды. Қос өнертапқыштың өнімдері сатылымға шығып, олардың енді қолдары да ұзарып, қаржы мүмкіндіктері де молай түседі.

Заманауи технологиялардың бүгінгі даму динамикасының биігінен қарасақ, қос Стив жинастырған «Apple 1» компьютерінің алғашқы нұсқасы жоғарыда аталған жұпыны ғана гаражда жасалып еді дегенге дәл қазір біреу сенсе, біреу сенбесі анық. Сонымен қатар, биограф У.Айзааксон келтірген дәйекті деректерден көріп отырғанымыздай, Стив Джобстың университет тұрмақ, колледжді де бітіре алмай, оқудан шығып қалғаны да адам сенгісіз оқиға. Бірақ тереңірек зер салсақ, ол әлгі оқу орнын дарынсыздығынан емес, ұнатпағандығынан тастап кеткен болатын. Сөйтіп креативті ойлау жүйесі ешкімге ұқсамайтын дарын иесі Стив Джобстың заманауи технологияларды ойлап тауып қана қоймай, оларды үздіксіз дамытуға деген шексіз құштарлығы, сонымен қатар өндірістен шығатын өнімдердің қолжетімділігімен қатар олардың сыртқы сипатының тұтынушының қалауынан шығатын эстетикалық дизайнмен көмкерілуін де тынымсыз қадағалап отыратын зеректігі де оның табысын еселей түседі. Оның үстіне, Стив Джобс пен Стив Возняк сол кездегі ақпараттық-коммуникация технологиялар саласындағы әлемге әйгілі корпорацияларымен тек қарым-қатынас орнатып қана қоймай, олардың

инфрақұрылымдарымен де жете танысып, олардың заманауи өнімдерін әлдеқайда жетілдіруге болатынына титтей де күмәндары болмаған.

«Ақыл ауысады, ырыс жұғысады» демекші, Стив Джобс өзге өндіріс орындарынан көрген ұтымды идеяларды санасына бірден тоқып алатын және оларды бұрынғыдан бетер жетілдіре түсуге және соның нәтижесінде мүлде жаңа өнімдер шығаруға болатынына да өте сенімді еді. Ол ендігі жерде Стив Возняктан бөлініп, өзінің жеке компаниясын құруға бел байлайды да, «Apple»-ді уақытша тастап шығады. Өйткені онда жүре берсе, Стив Возняктің көлеңкесінде қалып қоятынын ол жақсы білді. Сосын Стив Джобсқа тыным бермеген қозғаушы күштің тағы бірі оның ойына қонақтаған «Біздің мақсат тек ақша жасау емес, керемет бұйымдар шығару» сияқты жасампаз идея болатын. Сонымен қатар, Стив Джобсқа терең ой тастаған ғұлама қықалам иесі Пабло Пикассоның да ықпалы болғанын анық байқалады. Өйткені Пикассоның: «Жақсы суретшілер көшіреді, ал мықты суретшілер ұрлайды» деген өмір шындығынан алынған кесексінді юморына сілтеме жасай отырып, Стив Джобстың: «Біздер жақсы идеяларға кез болсақ, әрқашан

іліп алатынбыз және мұны ұятқа санамайтынбыз» деген сөздерін биограф У. Айзааксон оқырмандарынан жасырмайды. Алайда Стив Джобс солай деген екен деп, оны ұры болды деуден мүлде аулақпыз. Өйткені Стив Джобс – жақсы идеяларды қабылдап қана қоймай, оларды әрі қарай дамытудың нақты тетіктері мен ұтымды жолдарын тапқандықтан, 1980 жылдары оның жалпы активі 1 триллион 79 миллиард долларды құраған-ды және 2008 жылы Стив Джобстың әріптестерінің ішінен шыққан миллионерлердің саны 300-ге жетеді.

Дей тұрғанмен, Пабло Пикассоның жоғарыдағы қисынды пайымы шындықтан мүлде алыс емес еді, өйткені ондай құбылыс күнделікті өмірде өте жиі кездеседі әрі заманауи технологиялар мен өмірдің сан-саласындағы озық идеяларды ұрлау тек жеке тұлғалардың арасында ғана емес, трансұлттық іргелі компаниялар мен корпорациялар арасында да, тіпті әлемнің оза дамыған алып-ұят мемлекеттерінің арасында да жиі ұшырасатын құбылыс екені өтірік емес.

Сонымен Стив Джобс өзінің стратегиялық жоспарларын өте қысқа мерзім ішінде іске асырып үлгерді. Мұны жер жүзі мойындайды. Ол бас-аяғы 40 жылдың ішінде жеке тұтынушыларға арналған компьютерлер, анимациялық фильмдер мен музыкалық өнімдер, сондай-ақ заманауи ұялы телефондар мен портативті компьютерлер мен цифрлық принтерлер шығару саласында алты индустриялық революция жасады. Ғұлама тұлға инновациялық, өнертапқыштық қабілет жағынан да, қолданбалы ойлау жүйесінің ауқымдылығы мен тереңдігі немесе креативті ойлау жүйесін инженерлік шешіммен ұштастыра білуде де алдына жан салмаған еді. Оның үстіне кез келген бәсекеді Стив Джобстың технологиялық өнімдеріне тән басымдықтың ең бастысы Джобс туындыларында жұмсақ өнімдер

(компьютерлік база жиынтығы, компьютерлерді қалай пайдалану туралы нұсқау, т.с.с.) мен қатты өнімдер (компьютердің физикалық бөлшектері, цифрлық электроника, электрондық компоненттер, т.с.с.) үнемі бірін-бірі толықтырып, қосақталып жүреді. Сондықтан да оның фирмалары өндіретін заманауи туындылардың технологиялық басымдығы өзге компаниялар мен фирмалардың өнімдерінен оқ бойы озық тұрады әрі кез келген нарықта өтімді. Сонымен қатар Стив Джобстың рухани өнімдері өзгелердің алдын орап кететін. Мұның басты себебі Стив Джобс қалыптастырған инженерлік-дизайнерлік топтар мен кәсіби мамандардың адами сапасының жоғарылығымен байланысты болғандықтан, бәсекелес тұлғалардың ешқайсысы оның шаңына да ілес алмайтын.

Сөз соңында У.Айзааксон ашқан С.Джобстың биографиясына байланысты тағы бір ащы сырға сілтеме жасаған артық болмас. Ол мынаған саяды. Стив Джобс 2004 жылдың жазында Айзааксонға телефон шалып, өзінің бір мәселемен келіп кететінін және мүмкін болса, өйте емес, сыртта әңгімелесуін өтінеді. Оның үстіне олар бірін-бірі 1984 жылдан бастап білетін, өйткені Стив оны өзінің жаңа өнімдерінің таныстырылымына шақырып тұратын. Бірақ бұл жолғы Стив Джобстың бұйымтайы жазушыға оғаштау көрінді, өйткені жазушыдан ол өзінің биографиясын жазып беруді өтініп болатын. Бұл кезде жазушы У.Айзааксон Бенджамин Франклиннің биографиясын жарыққа шығарып, енді Альберт Эйнштейннің өмірбаянын жазуға кіріскен болатын. Оның үстіне сол жылы Стив Джобс бар болғаны 49 жаста ғана болатын. Сондықтан Айзааксон оған биография жазуға әлі ертерек болар, бұл мәселеге Стивтің зейнетке шыққан кезінде, яғни 10 немесе 20 жылдан кейін оралуға кеңес береді. Бірақ арада бір жыл өткен кезде, 2009 жылы Айзааксонға Стив Джобстың әйелі Лорин Пауэлл телефон шалып: «Егер Стив туралы кітап жазатын болсаңыз, қазір бастамасаңыз тым кеш болады. Өйткені Джобс денсаулығына байланысты осымен екінші рет демалысқа шығып отыр. Ол маған бүгін обьырна дәрігерлердің операция жасайтынын айтты. Сосын ол рақпен ауыратынын бүгінге дейін жасырып келіпті», дейді.

Джобстың науқасының мұншалықты асқынып кеткенін білген соң, Айзааксон кітапты бірден бастап кетеді. Сонымен, келесі 3 жылды артқа тастап, көлемі 600 беттен асатын тағылымды ғұмыр туралы салмақты туынды 2013 жылы Нью Йорк, Лондон, Торонто, Сидней және Нью Дели қалаларында қатар жарық көрген бойыда көп тиражбен сатылымға шығып, күллі әлемге жаппай тарап кеткен болатын.

Мақаланы осымен аяқтай келе, бұл туындыны ағылшын тілді түпнұсқасынан төртінші индустриялық революцияның бел ортасында жүрген еліміздің жастары тұтас оқып, тағылымды ғират алса жөн болар еді дегім келеді. Өйткені ақпараттық-коммуникация саласына қатысты толыққанды дереккөздерімен танысып қоймай, У.Айзааксоның туындысынан IT саласын меңгеруді мұрат етіп жүрген кез келген азамат аталған саланың ең соны терминологиясымен таныса алатынын, демек адамзат болашағының цифрлық технологиямен сабақтас болатынын жете сезінер еді демекпін. Ендеше, іске сәт, қадірлі халайық!

БАСҚА БАСЫЛЫМДАРДАН

Арал тағдырына арналған маңызды саммит

Түрікменстанның Түрікменбашы қаласында өткен Орталық Азия мемлекеттері – Қазақстан, Түрікменстан, Өзбекстан, Тәжікстан және Қырғызстан президенттерінің Халықаралық Аралды құтқару қорының жұмысына байланысты басқосуы әлемдік ақпарат құралдарының назарын өзіне аударды. Осы маңызды оқиғаға орай төменде бірқатар халықаралық бұқаралық ақпарат құралдарында жарияланған Орталық Азияның бес мемлекеті басшыларының қатысуымен ұйымдастырылған маңызды шараға қатысты пікірлерді ұсынып отырмыз.

Орталық Азия басшылары Түрікменстанның туристік аймағы Авазда Халықаралық Аралды құтқару қорының саммитіне жиналды. Жиынға Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаев, Өзбекстан Президенті Шавкат Мирзиёев, Тәжікстан Президенті Эмомали Рахмон, Қырғызстан Президенті Сооронбай Жээнбеков, Түрікменстан Президенті Гурбангулы Бердімұхамедов қатысты.

Саммит барысында қатысушы тараптар Арал теңізін құтқару, ондағы мәселелер және өңірдегі экологиялық ахуалды жақсартуға қатысты мәселелерді талқылады. Сондай-ақ жиында Арал апатының салдарын жою, судың ластануы, экологиялық жағдайды жақсарту мен осы бағыттағы Орталық Азия мемлекеттерінің әрекеті сөз болды. Жалпы, Арал апатының салдарымен күресу үшін 2013-2017 жылдар аралығында 500-ден астам жоба жүзеге асты.

Бұдан бөлек, саммитте Орталық Азия мемлекеттерінің басшылары Халықаралық Аралды құтқару қорын реформалау туралы бастаманы қолдады. «Аралды құтқаруға көмек көрсету бойынша бағдарламаны орындауды қайта қарап шығу қажет. Сондай-ақ түскен қаражаттың қайда жұмсалғанын да білу керек. 20 жыл бойы қорда бірде-бір гидроэнергетикалық жоба қаралған жоқ. Алайда ұйым Арал теңізін сақтап қалу жөніндегі қаржылық-несиелік жоба ретінде құрылған болатын», деді саммитте сөз сөйлеген Қырғызстан Президенті Сооронбай Жээнбеков.

Естеріңізде болса, Қырғызстан ұйымға мүшелігін уақытша тоқтатқан болатын. Алайда Аралды құтқару қорындағы оң өзгерістер олардың пікірін өзгертіп, мүшелігін жалғастыруға мүмкіндік бермек.

Орталық Азия мемлекеттерінің президенттері Арал теңізін сақтап қалу мәселесін талқылау үшін Түрікменстанға жиналды. Vesti.ru агенттігінің хабарлауынша, саммит барысында Арал теңізін құтқарудың маңызды жолдары талқыланды.

Агенттікке сұхбат берген Халықаралық Аралды құтқару қоры атқару дирекциясының

Терроризмге қарсы тиімді ұсыныс

Орталық Азия елдеріне Ауғанстаннан төнетін террористік қауіп-қатерлер ұлғаюы осы елге Сирия және Ирактан шетелдік террористердің қоныс аударуымен байланысты. Бұл туралы БҰҰ Бас хатшысының орынбасары Владимир Воронков БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің «Террористік актілерден халықаралық бейбітшілікке төндіретін қауіптер» атты отырысында өз сөзінде атап өтті, деп хабарлады Қазақстан Республикасы Сыртқы істер министрлігінің баспасөз хабарламасы

В. Воронков БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің мүшелеріне БҰҰ Бас хатшысы Антониу Гутерриштің ИЛИМ/ДАИШ террористік ұйымынан халықаралық бейбітшілікке және қауіпсіздікке қауіп-қатерлері және БҰҰ-ның мүше-мемлекеттерге осы қауіп-қатерлеріне қарсы әрекеттерге көрсетіп жатқан қолдаулары туралы 7-ші баяндамасын ұсынды.

Отырыс барысында Қазақстанның БҰҰ жанындағы Тұрақты өкілі Қайрат Омаров терроризмге қарсы күрес үшін халықаралық, өңірлік және ұлттық деңгейде күш-жігерлерді біріктіруге шақырып, басым мақсаты ретінде жастар арасында терроризмді және экстремизмді таратудың алдын алуды атады.

Қ.Омаров, сондай-ақ Қазақстанның бірқатар нақты ұсыныстарын атап өтті. Олардың ішінде Мемлекет басшысы бастама-шылық еткен аталған қауіп-қатермен күресу үшін БҰҰ-ға мүше мемлекеттердің көпжақты саяси міндеттемесі ретіндегі «Терроризмнен еркін бейбіт әлемге қол жеткізу үшін әрекет

директоры Болат Бекнияз теңізден туындаған мәселе Орталық Азияны түгел қамтитынын айтты. Сондықтан Арал мәселесін бірлесе отырып шешу қажет.

Жиын барысында сөз сөйлеген Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев та түйткілге қатысты өз көзқарасын білдірді. «Жиырма жыл бұрын қабылданған шешімдер қазір ескірді. Қордың басқарушы органдарын қайта сүзгіден өткізу қажет. Ғылыми тұрғыда өте орынды ұсыныстар айтылды. Соларды ескеру керек», деді Н.Назарбаев.

Vesti.ru агенттігінің пайымдауынша, осы саммит мәселені түбегейлі шешуге жол ашпақ. Мәселен, бұған дейін Өмүдария мен Сырдария суы егістік пен мақта суаруға кетіп, Аралға жетпейтін. Ендігі жерде Орталық Азия елдері өзен суын тиімді пайдаланып, тамшылатып суару секілді әдіс қолданбақ. Сонымен қатар жиын қорытындысы бойынша теңіз табанына тұзды топыраққа шыдамды өсімдіктер егу туралы келісім жасалды.

Саммитте сөз сөйлеген Түрікменстан президенті Гурбангулы Бердімұхамедов Арал теңізіннің мәселесін әлемдік деңгейге көтеруді ұсынды. Vesti.ru Орталық Азия мемлекеттерінің түйткілге қайта оралып, бірлесе жұмыс істеуін жоғары бағалады.

Түрікменстанда Халықаралық Аралды құтқару қорына мүше мемлекеттердің 12-і саммитті өтті. Жиынға Орталық Азия мемлекеттерінің басшылары түгелдей қатысты.

Саммит басталамастан бұрын Түрікменстан басшысы Гурбангулы Бердімұхамедов Қазақстан Президенті Нұрсұлтан Назарбаевпен, Тәжікстан Президенті Эмомали Рахмонмен, Өзбекстан Президенті Шавкат Мирзиёевпен екіжақты кездесу өткізген.

Azathabar.com сайтының мәліметіне сүйенсек, Арал теңізінің тартылуынан туындаған түйткілдер Түрікменстанның солтүстік аудандарына орасан зиян тигізіп отыр. Мәселен, Дашоғуз уәлаятында таза ауыз су қат. Сондай-ақ егістік жерлер тұз татып кеткен. Теңізден көтерілген тұзды дауыл дүркін-дүркін елді әбгерге түсіреді. Мамырда болған осындай боран екі күн бойы тоқтамаған.

Шолуды дайындаған
Абай АСАНКЕЛДІҰЛЫ,
«Егемен Қазақстан»

Биыл әлемге әйгілі Берел қорғандарында қазба жұмыстарының басталғанына 20 және «Берел» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің құрылғанына 10 жыл толып отыр. Өткен ғасырдың аяғында Берел қорғандарынан табылған археологиялық ескерткіштер үлкен жаңалық, айтулы ғылыми табыс ретінде бағаланғаны белгілі. Елбасы Нұрсұлтан Назарбаевтың бастама-сымен 2004 жылы қабылданған «Мәдени мұра» мемлекеттік бағдарламасы негізінде 2008 жылдың 4 шілдесінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің №674 Қаулысымен «Берел» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейі» құрылған болатын.

Азамат ҚАСЫМ,
«Егемен Қазақстан»

Патшалар жазығындағы аспан асты музейі

Бүгінде сақ балаларымыз жерленген саки мекенді көруге келетін жұрт қатары қалын. Алтай бауырындағы Патшалар жазығы ала жаздай адам аяғынан арылмайды. Тұмса табиғат аясындағы тарихи ескерткіштерді көздің қарашығындай сақтауға айрықша көңіл бөлінген. «Берел» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің директоры Жангелді Ахмадиевтің айтуынша, музейдің инфрақұрылымын жақсартуға соңғы 3 жылда Мәдениет және спорт министрлігінен 200 миллион теңгеден астам қаржы бөлініпті. Сол қаражатқа сақ қорғандары орын тепкен Патшалар

Берелдің баға жетпес мұрасы

жазығы, яғни 174 гектар аумақ түгелдей темір қоршаумен қоршалыпты. 1998 жылы сақ патшаларының бірі жерленген қорған ішінен ер-тұрманымен қоса қойылған 13 бірдей жылқы шығып, әлемдік археология тарихына алтын әріптермен жазылған №11 қорғанға аспан асты музейі салыныпты. «Әйгілі №11 қорғанды музейлендіру және жәдігерлерді қою жұмыстарына министрліктің қолдауымен жалпы құны 100 миллион теңгедей қаржы жұмсалды. Ерекше атап өтерлігі, қорған толық қалпына келтіріліп, қорым ішінен табылған жәдігерлердің көшірмесі қойылды. Бұрын қалай табылды, сол қалпында. Бұл – республикада теңдесі жоқ дүние. Реті келгенде мақтанышып айта кетейін, Астанадағы Ұлттық музейдің Алтын залындағы жәдігерлердің 70 пайызы – Берелдікі», дейді музей директоры.

Тағы бір жағымды жаңалық, соңғы бір-екі жыл мұғдарында Мәдениет және спорт министрлігінің келісімімен №11, №36 қорғандардан шыққан жәдігерлердің түпнұсқасы осындағы музейге

қайтарылыпты. Берелге жан-жақтан ағылған жұрт сақ қорғандарынан табылған әрі шірімей сақталған органикалық заттарды, яғни киім, ат әбзелдері, ағаш бұйымдары, ер тоқым, тері мен киізден жасалған дүниелерді тамашалай алады. Қазір музейде 7 экспозициялық зал, археологиялық технологиялар зертханасы мен 5 қор сақтау орны жұмыс істеп тұр. Музейдің ішінде шағын Алтын залы да бар.

Берелдегі музей қызметкерлері бүгінде бабаларымыздың бекзат болмысын, біздің тарихымыздың тамыры тереңде екендігін танытатын құнды дүниелерді сақтаумен, қорғаумен ғана емес, қазба жұмыстарымен де шұғылданып жатқан көрінеді. «Облыс әкімі Даниал Ахметовтің бастамасымен «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында археологияны дамытудың 2016-2018 жылдарға арналған өңірлік бағдарламасы қабылданып, Зайсан ауданындағы Шілікті қорғандары, Ұлан ауданындағы Аблайкит қорған-монастыры, Тарбағатай ауданындағы Елеке сазы мен Абай ауданындағы Қырықкүңгір

ескерткіштері зерттеліп, зерделенген еді. Осы ескерткіштермен қатар Берелге де қазба жұмыстары жүргізілген болатын. Біздің музей қызметкерлері белгілі археологтар Зейнолла Самашев пен Әбдеш Төлеубаевпен бірлесе жұмыс істеп, Зайсан және Тарбағатай аудандарындағы қазба жұмыстарына қатысып, екі жобаны жүзеге асырды. Өскемендегі Сәрсен Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университетінің студенттері жыл сайын бізден тәжірибеден өтіп, барлық қазба жұмыстарына қатысады. Биыл Семейдегі Шәкәрім университетінің студенттері тәжірибеден өтті. Алматыдағы әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің студенттері де қазба жұмыстарына атсалысады», дейді Ж.Ахмадиев.

Шілікті мемлекет қамқорлығына алынды

Зайсан ауданындағы Алтын адам шыққан атақты Шілікті жазығы Берел музейіне филиал ретінде қосылып,

республикалық мәртебе алғанын бүгінде біреу білсе, біреу білмеуі мүмкін. Алдағы уақытта бұл жерде Берелдегідей аспан асты музейі салынады деген жоспар бар. Қазір министрлікте Шілікті жазығының даму жобасы жасалып жатқан көрінеді. «Жақында Берел қорғандарында қазба жұмыстарының басталғанына 20 және «Берел» мемлекеттік тарихи-мәдени қорық-музейінің құрылғанына 10 жыл толуына орай «Алтай жауһарлары» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференция өткіздік. Шараға еліміздегі қорық-музейлердің директорлары, Зейнолла Самашев, Виктор Зайберт, Жолдасбек Құрманқұлов, Ғани Омаров, Арман Дүйсенбаев сынды танымал археологтар, Мәскеуден арнайы келген антрополог ғалымдар Егор Китов, Александра Китова, сондай-ақ, Мәдениет және спорт министрлігінің өкілдері қатысты. Конференция аясында қатысушыларға жуырда Тарбағатай тауларындағы Елеке сазы жайлауынан табылған тоналмаған екінші «Алтын адам» киімінің алтын бұйымдары мен әшекейлері, Берел қорымының б.з.д. II-I ғасыр кезеңімен белгіленген №36 қорғаннан табылған сүйектен ойылып жасалған, бір-біріне қарама-қарсы қойылып бейнеленген бұлан-грйфон ат әбзелінің әшекей бұйымдары, сол кезеңге жатқызылатын №16 қорғаннан табылған ер және әйел адамның бас сүйегі негізінде жасалған антропологиялық реконструкциясы, №2 қорғаннан табылған зооморфты сабы бар қола айна, әйел адамның әшекей бұйымдары және тағы басқа құнды жәдігерлер көрсетілді», дейді музей директоры.

Биыл Берелдегі баға жетпес мұраларымызды тамашалауға еліміздің барлық облыстарынан бөлек Түркия, Сауд Арабиясы, Еуропа мемлекеттерінен ұзын саны 10 мыңнан астам турист келіпті.

Шығыс Қазақстан облысы, Катонқарағай ауданы

ТУҒАН ЖЕР

Мерейтойдан бас тартып, мектеп салдырды

Дүние жүрісінен жарты қадамға да жаңылмай асқан дәлдікпен үздіксіз дамып келе жатқан болса, бұл заңдылықтың өзгермеуін ең алдымен жақсы адамдардың озық ойы, ізгі ісі, қайырымды қадамы қамтамасыз етіп тұрған болуы керек. Әлемдегі бағасы өлшеусіз құндылықтың бірі – қайырымдылық. Қайтарымсыз жақсылық жасай білу – нағыз махаббаттың көрінісі. Құдайды сүйіп, жақынынды жақсы көріп, туған жеріне тағзымн жомарт жүректі жарып шыққан ірілі-ұсақты ізгі істерден көрінеді. Жаңа оқу жылының қарсаңында, құрбан айттың алғашқы күні Қазақстанның халық әртісі Сәбит Оразбаевтың өзі туған Бәйдібек ауылына мектеп тарту еткенін естігенде, ел игілігі үшін жасалған істі перзенттік парыз-қарызбен емес, ең бірінші, нақ осы ағайынына, ауылдастарына, жалпы туған жеріне сүйіспеншілігімен байланыстыра қарағымыз келгені рас.

Айгүл АХАНБАЙҚЫЗЫ,
«Егемен Қазақстан»

Бәрі де ең алпыс жылға жуық уақыт қызмет еткен әктемтеатрдың сахнасында толқып тұрып: «сексенге келдік, сан қызық көрдік, айтылмай сөзім қалған жоқ» деп сөз бастаған Сәбит ағамыздың осыдан екі жыл бұрын аталып өткен 80 жылдық мерейтойынан басталған болатын. Актердің айтуына қарағанда, адам өміріндегі мәртебелі биіктіктің бірінен саналатын 80 жасқа арналған мерейтойдың бір бөлігін атап өту шаралары Алматыда ғана емес, әртістің туған жері Оңтүстік Қазақстан облысында да жоспарланады.

Тойдың жайып кенесу үшін келісілген уақытта әртис пен әкім кездеседі. Оңтүстік Қазақстан облысының сол кездегі әкімі Б.Атамқұловты тыңдап отырса, жергілікті өкімет түзген кең ауқымды бағдарлама шараларға аса бай екен. Ол бағдарлама бойынша облыс орталығы Шымкент қаласында С.Оразбаевтың құрметіне салтанатты кеш ұйымдастырылып, сонынан концерт қойылып, бірнеше шапан жабылып, аудандар атынан ат мінгізіліп, мәртебелі меймандар кешке мейрамханада бас қосып, ертеңінде Алматы мен Астанадан арнайы шақырылған пәленбай профессор мен әртис ғылыми конференция өткізіп, дәріс оқып, шығармашылық шеберлік сабақтарын көрсетуі тиіс тұғын. Содан кейін той Түркістан қаласы мен Сайрам ауданында жалғасын тауып, онда да бірнеше киіз үй тігіліп, жүздеген қонаққа құрмет көрсетіліп, астау-астау ет тартылып, саба-саба қымыз құйылып, ат жарысып, палуан күресетін бүкіл тойларға тән аста-төк дәстүрлі тойлау үрдісі Оразбаевтың да туған күні үшін ойластырылған екен.

Осының бәрімен танысып болған соң әртис айтады: «Қарағым, ниеттеріне ризамын, 60 жасымды да, 70, 75 жасымды да туған жерім, оңтүстік өлкем өте биік дәрежеде дүрілдетіп тұрып атап өткен. Төбесіне көтеріп жатқан туған еліме рахмет. Енді 80 жасқа келгенде көкейіме бір ой келді. Бір емес, екі ой келіп отыр», дейді. «Ойбай, Сәке, ол не ой еді, айтыңыз» деп қалады әкім інісі. «Онда, былай», дейді әртис. «Қазақ театр өнерінің негізін қалаған Қалибек Қуанышбаев, Елубай Өмірзақов, Серке Қожамқұлов, Құрманбек Жандарбеков дейтін азаматтар бар. Сонау Қызылордада құрылған

жарқырататын қызықты жайтты табан астында тауып айтып та береді.

Сәбит ағамыздың ұмытыла бастаған ескі жылдардың әңгімесін жаңа ғана болғандай жаңғыртып баяндап бергеніне сүйсінген әкім халық әртісінің екінші ойына да ықыласпен құлақ түреді. Шымкент қаласынан отыз шақырым жерде шығысы – Қаратау, оңтүстігі – Қазығұрт, Ақсу мен Арыстың түйіскен тұсында Сәбит ағамыздың кіндік қаны тамған, ата-бабасының ежелгі қонысы болған Бәйдібек ауылы – Құтарыс жатыр. Әр үйдің ауласынан ол бала ойнақтап шығатын кешегі күн келмесе кеткенімен, келіндердің етегіне жармасақан 4-5 қара-құра осы күнге дейін қай шаңырақтың та шамшырағы іспетті шапқылап өсіп келеді. Арыға бармай-ақ, соңғы жылдардың өзінде ғана жиырмадан аса келіннің егізден туып қуантқаны өз алдына. Ауылында мектеп жоқ емес – бар, бірақ Ыбырай Алтынсарин атындағы тар мектепте талай жылдан бері балалар екі-үш ауысыммен оқуға мәжбүр болып келеді. «80 жас мерейтойды тойлағалы отыр екенсіңдер, ниеттеріңе рахмет. Бірақ сол қаржыны мектеп салуға жұмасаңдар, жақсылық деген сол болады», дейді Сәбит ағамыз.

Кеше ғана Арыстың құмына аунап өсіп, бүгін қандай өнерінің мақтанышына айналған сахна сайыпқыранының мерейтойды атап өтуден бас тартып, мектеп салдырғысы келетін өтінішіне әкім де бей-жай қарай алмайды. «Еруліге – қарулы» дөп келіп, сол жылы облыста салынуы тиіс алты мектептің бірін Оразбаевтың ауылына жоспарлауға тап сол жерде пәрмен береді. Содан

бері екі жыл да әне-міне дегенше өте шықты. Мектеп құрылысы да мекеленген мөлшерде аяқталып, биылғы қыркүйекте мың оқушыға арналған жаңа білім ордасы есігін айқара ашқалы тұр. Заманауи үлгімен салынған аумағы үлкен, ауласы кең, айналасы қоршалған жаңа мектепке баруға балдырғандар да күн санап асығып отыр. Спорт залы, акт залы, кітапханасы, асханасы, химия, физика, биология пәндерінің арнайы зертханалары кең әрі жарық. Күндіз-түні құрылыстың басы-қасында жүрмесе де, ертеңгі жауапкершілігінің бір ұшы өзіне келіп тірелетіндіктен, туған жерімен байланысын бір сәт те үзіп көрмеген Сәбит ағамыз ерінбей барып көріп, жұмыстың сапалы орындалуын барынша бақылап отырыпты. «Цементі самопал болып, кірпіші үгітіліп, шатырын жел ұшырып, жұртқа күлкі болмаңдар. Жемқорларды жолатпаңдар! Мүмкіндігінше сапалы материалдан салынып, ықыласпен атқарылған жұмыс болсын» деген тілегіне туған бауырындай құлақ асып, ауылдағы ауқымды құрылыстың тоқтап қалмай, тұрақты жүргізілуін қадағалаған осы ауылдың азаматы, аудандық мәслихаттың депутаты Қуаныш Сыздықовқа Сәбит ағасы да дән риза.

«Өзі зордың ісі де зор». Жастайынан мұғалім ағаларының қабағымен тәрбиеленіп, қағазға құмар болып өсіп, маңдай терін бұршақтатып жүріп бедел биігіне көтерілген Сәбит ағамыз секілді ірі таланттың білімнің бағасын арттырған ізгі ісін қалай сүйіншілесек те, сүйінуге тұрады-ақ.

АЛМАТЫ

«Сарыарқа» экспедициясы – Қарқаралыда

20 тамызда бастау алған «Сарыарқа» экспедициясы Қарқаралы МҮТП-не келді. Қарқаралыда экспедиция қатысушылары Құнанбай Өскенбайұлы салдырған мешітте болды. Бұл Қазақстанның ең көне мешіттерінің бірі, оның есігі 160 жылдан бері діңдарлар үшін ашық. Бұл жерде саяхатшылар командасын Қарқаралы ауданының әкімі Халел Максұтов қарсы алды.

Қатысушылар Бұйратау, Баянауыл және Қарқаралы ұлттық паркітерін аралады, Құмай археологиялық кешенінде, Сұңқар тауларында, Әжібай, Жасыбай және Шайтанкөл көлдерінде болды. Саяхатшы Баянауыл табиғи паркіндегі Торайғыр көлінің табиғаты тамаша жағалауында аяллады.

«Қазақстанда 12 ұлттық табиғи парк бар, олардың үшеуі біздің бағыттың картасында атап өтілген. Әрқайсысы өзіндік қайталанбас және бірегей сұлулыққа ие, осы сұлулықты бастапқы күйінде сақтау әр қазақстандықтың ісіне айналуы тиіс», дейді экспедиция жетекшісі, QazaqGeography-дің халықаралық және ғылыми жобаларының менеджері Нұржан Алғашов.

Бұдан әрі бағыт бойынша екі ұлттық парк бар: «Көкшетау» табиғи паркі және ЮНЕСКО Дүниежүзілік мұрасының тізіміне кіретін Қорғалжын мемлекеттік табиғи қорығы.

Еске сала кетсек, шілде айында Мәдениет және спорт министрлігінің Туризм индустриясы комитетінің тапсырысымен «Kazakh Tourism» ҰК ұйымдастырған Қазақстанның туристік әлеуетін дамыту бойынша «Ұлы Дала еліне саяхат» ауқымды жобасы бастау алды. Экспедиция еліміздің аса маңызды алты бағытын қамтиды және Қазақстанның 14 облысының 11-інен өтеді.

«Сарыарқа» бағытының экспедициясын Kazakh Tourism-мен өзара ынтымақтастық туралы меморандум аясында QazaqGeography жүзеге асырып келеді. Бағыттың жалпы ұзақтығы 4 мың шақырымды құрайды. Команда құрамында саяхатшылар, тележурналистер, трупператорлар мен географиялық қоғамдардың өкілдері, фотографтар, шетелдік және қазақстандық тревел-блогерлер, оның ішінде Деонисий Мить, Ерболат Шадратов, Елена Хачина мен Ұлан Өлімбек бар. Экспедиция қорытындысында туристік нысандарды аралау бойынша арнайы бағдарлама шығарылады.

«Ұлы Дала еліне саяхат» жобасының аясында тағы екі бағыт қалды: Қызылорда, Ақтөбе және Маңғыстау облыстарының аумағы бойынша «Теңізден теңізге дейін» бағыты және Түркістан, Жамбыл, Алматы облыстарының аумағы бойынша «Жаңа Жібек жолы» бағыты, оған «National Geographic Ресей» командасы қатысады.

«Егемен-акпарат»

АТА ЗАҢ АЙШЫҚТАРЫ

Ең жоғарғы заң күші бар құжат

Конституция деген сөздің өзі латын тіліндегі *constitutio* деген сөзден алынып, ол аударғанда «құрылым», «құрастыру», «орнату» деген мағынаны білдіреді екен. Елдің негізгі заңын осылай атау — бұл оның мемлекет құрудағы негізгі өзек екенін білдірсе керек. Біздің түсінігімізде Конституция заң күші бар айрықша құқықтық құжат. Ол мемлекеттің саяси, құқықтық, әлеуметтік және экономикалық жүйелерінің негізін қалайды.

Жаксыбай САМРАТ,
«Егемен Қазақстан»

Материалдық тұрғыдан алғанда ол елдегі мемлекеттік құрылымдар, жеке адамның құқылары мен міндеттері, мемлекет пен жеке адам араларындағы қоғамдық қатынастар мен өкілеттіктерді айқындайтын барлық құқылық нормалардың негізгі өзегі болып табылады. Сондықтан Конституцияны ел тұрғындары мен мемлекет арасындағы қарым-қатынастарды айқындайтын келісімшарт деп те бағалауға болады.

Барлық елдердің конституцияларының мәтіндері әртүрлі болғанымен негізгі сипаты халық билігін қамтамасыз етуге, сонымен бірге ел азаматтарының құқығын қорғауға бағытталған. Әлемдегі конституциялар мәтіндерінің ішіндегі үздіктері елдің мақтанышы болып саналады. Ал әлсіз мәтіндер сол мемлекет тұрғындарының бір-бірінен бөлектенуіне, ішкі жаулықтың тууына соқтырады. Конституция көп жағдайда елдегі бұрынғы саяси режимнің бұзылып, жаңа қатынастардың орнағанын көрсету және оның қандай болмағын айқындау үшін жасалады.

Қазақстанда Конституция алғаш рет 1926 жылғы 18 ақпанда қабылданды деп есептеледі. Бұл кезде қазақ атауы да жоқ, халқымыздың «киргиз» аталып, 1920 жылы автономия болып құрылғанда ол Қырғыз АКСР болып РКФСР-дың құрамына енген. Халқымыздың айтулы тұлғаларының бірі Сәкен Сейфуллиннің «Қазақты қазақ дейік, қатені түзетейік» деген

бастамасымен халқымыздың өз атауы қайтарылып, 1926 жылғы автономиялық республиканың Конституциясына алғаш рет қазақ деп жазылған. Осы Конституция Қазақстандағы басқару жолдарын, мемлекеттік құрылысты, саяси режимді, мемлекеттік билік органдарының құрылымын, атқарушы билік органдарын бекітті. Сайлау құқығының, бюджеттік құқықтың негізгі бастаулары белгіленді. Осы Конституцияға сәйкес Қазақстан РСФСР құрамындағы толық құқықты республика болып танылды.

Сол кезде қолданыста болған латын әліпбиімен жазылған екінші Конституция 1937 жылдың 26 наурызында Кеңестердің Бүкілқазақстандық X төтенше съезінде қабылданып, 1978 жылға дейін 41 жыл қолданыста болды. Бұл Конституция Қазақстанды толыққанды одақтас республика деп танытқан, маңызы зор құжат еді. Онда Қазақстан аумағының Қазақ КСР келісімінсіз өзгертілмейтіндігі де атап көрсетілген (16-бап). 1961 жылы Н.Хрущев қазақ жерін бөлшектеп, солтүстіктегі бес облысты РКФСР-дың құрамына қосуды көздегенде қасқайып қарсы тұрған қазақтың аймаңдай азаматы Жұмабек Төшенов осы Конституцияға сүйенген.

Бұл Конституция 11 бөлім мен 125 баптан тұрды. Онда «КСРО Конституциясының 14-бабынан тыс Қазақ КСР өзінің егемендік құқықтарын толық сақтай отырып, мемлекеттік билікті өздігінен жүзеге асырады» делінген де сөздер болды. 1937 жылдың Конституциясында экономикалық, саяси қорғаныс салалары бойынша

өзара ықпалдастықты іске асыру мақсатында басқа да тең құқылы республикалармен еркін түрде одақтасуға құқылығы (13-бап), жоғарғы республикалық және мемлекеттік биліктің жергілікті органдары қалыптастыратын, заңнаманы жүзеге асыру, мемлекеттік және қоғамдық тәртіпті және де азаматтар құқығын, салық салу т.б. мәселелерді қорғау бойынша республика саясатын жүргізу құқықтары бекітілген (19-бап). Сонымен қатар сот пен прокуратура жүйесі қамтылған. Халық соттары аудан азаматтарының тарапынан құпия сайлау жолымен жалпы, тікелей және тең сайлау құқығы негізінде сайланып, сот ісін жүргізу қазақ тілінде, ал басқа ұлт өкілдері шоғырланған аудандарда олардың ана тілдерінде жүргізілуі тиіс болған.

Қазақ жерінде өмірге келген үшінші Конституция 1978 жылдың 20 сәуірінде

бекітілді. Бұл Конституцияны IX шақырылған республика Жоғарғы Кеңесі өзінің кезектен тыс VII сессиясында қабылдады. Социалистік мұратты мақсат етіп, коммунистік қоғамның дінгеі болуға тырысқан бұл құжат еліміз өз тәуелсіздігін алып, жаңа Конституция қабылдаған 1993 жылға дейін қолданыста болды.

Тәуелсіз Қазақстанның алғашқы Конституциясы 1993 жылы 28 қаңтарда XII шақырылған Қазақстан Жоғарғы Кеңесінің IX сессиясында қабылданды. Ал Қазақстанның қазіргі қолданыстағы Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда бүкілхалықтық референдуммен қабылданды. Қабылданар алдында ол бүкілхалықтық талқылауға ұсынылып, оған 3 млн-дай адам қатысып, олар 33 мыңнан артық талқылау жасады. Осының нәтижесінде 30 мыңдай ұсыныс пен пікір жарияланды, соның ішінде

55 бапқа 1100 қосымша мен түзету енгізілді. Ата заңымыз күшіне енгеннен бері оған төрт рет өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Соның ішінде 1998 жылы 19-бапқа түзету енгізілді, олар Президенттің, Парламент депутаттарының сайлану мерзімі мен өкілеттігін қайта қарауды қамтыды. Сондай-ақ мемлекеттік қызметкерлердің жоғары жасын шектеуі алынып тасталды. Сондай-ақ Мәжіліске сайланатын 10 депутат партиялық тізім бойынша пропорционалдық жүйемен сайланатын болды. Бұл сайлау көрігін қыздырып, халықтың демократиялық өзгерістерге белсене қатысуына жол ашты. Алайда бұл өзгеріс 2007 жылы енгізілген өзгерістермен алынып тасталып, Мәжіліс депутаттары ендігі жерде тек партиялық тізіммен пропорционалдық жүйе бойынша сайланатын болды. Бұл өзгерістің де өзіндік жетістіктері болды. Елдегі демократиялық институттардың бірі — партиялық жүйе жетілдіріліп, белсенділігін арттырды.

Осы 2007 жылы енгізілген толықтырулар мен өзгерістер Парламенттің мәртебесін де арттырды. Ендігі жерде Премьер-Министрді парламент бекітетін болды. Сонымен қатар осы енгізілген өзгерістер арқылы ҚХА-ның мәртебесі арттырылды. Арнайы енгізілген квотаға сәйкес Ассамблея өз құрамынан Мәжілістің 9 депутатын сайлау құқына ие болды.

Қолданыстағы Конституцияға 2011 және 2017 жылдары да өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп, ол жетілдіріле түсті. Мәселен, 2017 жылғы өзгерістер қоғамды демократияландыру ісін күшейтіп, халық билігін нығайта түсуге, парламенттің ролін, үкіметтің президенттік басқару нысаны алдындағы дербестігі мен жауапкершілігін арттыруға, Астана қаласының шегінде қаржы саласы бойынша айрықша құқылық режим енгізуге бағытталды.

Сұңғат ӘЛІПБАЙ,
«Егемен Қазақстан»

«Ақылды қоғам» құрылар ма екен?

Бұрын «ақылды» деген сөз адамға ғана қатысты айтылушы еді. Сонан кейін кейбір жағдайларда адамның серігі саналатын жылқы мен итке қатысты «ақылды жануар», «есті хайуан» түрінде аздап қолданылып қалатын. Ал енді қазір қарасаңыз, жылдан-жылға қарқын ала түскен жаңа технологиялардың дүмпуі нәтижесінде «ақылдылар» қатары көбейіп келе жатқандай. Мәселен, әлемде «ақылды фермалар» пайда бола бастады. Бұл үдерістің соңы «ақылды ауыл шаруашылығын» құруға алып келемек. Сарапшылардың пікірінше, «ақылды фермалар» құрамына кіретін жан-жануарлар да болашақты ақылды бола түсуге тиіс. Өйткені тірі жануарлар құлағына орнатылатын чип арқылы басқарылып, бірте-бірте технологиялық жүйе ішінде тіршілік ету тәртібін қабылдайтын болады.

«Ақылды» деген термин қазіргі күні қала шаруашылықтарына қатысты да белсенді түрде қолданыла бастады. «Ақылды үйлер», «ақылды аялдамалар» пайда болуда. Бұл үдерістің соңы «ақылды қала» құруға алып келе жатқандығын көріп отырмаз. Мәселен, еліміз Астананы «ақылды қалаға» айналдыру ниетінде.

Мұның бәрі жақсы. Бірақ бір өкініштісі, осының бәрін өз қолымен жасаған «ақылды адам баласының» өзі бірте-бірте ақылдан азып бара жатқандай. Жер бетінде адамға қатысты бұрын құлақ естімеген түрлі сұмдықтар болып жатыр. Баласы өкесін, әкесі баласын өлтіреді. Еркек пен еркек, әйел мен әйел жұптасуда. Онымен қоймай осындай адам табиғатына жат қылық БАҚ арқылы насихатталуда. Міне, осыған қарап данышпан Абай ағамыздың «тамағы тоқтық, жұмысы жоқтық, азырар адам баласын» деген сөзі еріксіз еске түседі.

Қазір адамға деген сенім азайып тұр. Адамға деген сенімнің азайғандығын түрлі мәселелерде оның шешім қабылдаудан шеттетілгендігінен көріп отырмаз. Түрлі шешімдер қабылдау мәселесі, атап айтқанда технологиялық жүйедегі шешімдерді қабылдау ғана емес, сонымен қатар әкімшілік шешімдер қабылдау мәселесі ендігі кезекте жылдан-жылға дамып келе жатқан «ақылды технологиялардың» өзіне тапсырыла бастады. Мәселен, алысқа бармай-ақ Қазақстанның өзінде ауыл шаруашылығындағы түрлі субсидияларды беру мәселесі, атап айтқанда, субсидияны нақты кімге беру керектігін шешу мәселесі ендігі кезекте адамға, осы іспен айналысып келген нақты шенеунікке емес, автоматтандырылған жүйенің өзіне бірте-бірте тапсырыла бастамақ. Осының алғашқы нышаны ретінде быыл Павлодар облысында көктемгі дала жұмыстары кезінде шаруаларға бөлінетін жеңілдікті дизель отынын бөлу алғаш рет электронды формат жағдайында жүргізіле бастағандығын айтуға болады. Осы электронды платформаны әзірлеген мамандардың айтуынша, енді оған басқа да өңірлерді қосуға болады, тек оңай басшыларының осы іске деген ынтасы қажет. Ал жеңілдікті жанар-жағар майды өн-лайн қызметі арқылы бөлудің тиімділігі үлкен болмақ. Өйткені осы арқылы бюрократтық кедергілер азайып, бөлу жұмыстары ашық және қолайлы жүргізілмек.

Былай қарасаңыз, қазір адамдардың бәрі ақылды. Бұл «ақыл» білім арқылы келуде. Қазіргі жастарымыз бірнеше шет тілін біледі. Заманауи технологиялардың құлағында ойнайды. Бірақ көбінің тәрбие мәселесінде жұмысы жоқ. Тәрбие олардың көпшілігінің түсінігінде өзінің отбасының айналасында ғана өріс алуы тиіс секілді. Сонда қазіргі қоғамды кім тәрбиелейді? Түбінде қоғам тәрбиелі, мәдениетті, ақылды болмай ақылды жеке тұлғаның әрекеттері шектеулі қалпында қалатындығын байқай ма?

Демек елімізде көп мәселенің түйіні қоғамдық қарым-қатынастарда жатқандығын пайымдайтындаймыз. Мәселен, ұлтымызда жастарды үйлендіруге қатысты құда түсу, той жасау, кит кигізу деген салт-дәстүріміз бар. Дәстүр болған соң, ал дәстүрдің іргетасы әдетте заңнан да мығым болып келетіндіктен оны ешкім де теріске шығарып, соға жамандамас. Бірақ салт-дәстүрге кейіннен қосылған кейбір келенсіздіктер бас шайқатпай қоймайды. Айталық, «кит кигізу» деген желеумен қытайдың қажетке жарамайтын арзанқол дүниелерін құдаларға ұсынатыны, банк кредитімен той өткізуде жарысқа түсушілік, қоғамды еңбекке тәрбиелеудің орнына жеңіл табыс жолындағы әнішлерді теледидар арқылы насихаттаушылық секілді дүниелердің қоғам үшін пайдасынан зияны көп екендігін әркім жақсы біледі. Бірақ біле тұра осындай әрекеттерге барады. Өйткені бұл мәселеде жеке адамның ақыл-ойын қоғамда қалыптасқан келенсіз дәстүрлердің үстемдігі басып кетіп жатыр.

Ақылды, мәдениетті, мейірімді қоғам құру — адамзаттың мыңдаған жылдардан бергі арманы еді. Осы мәселе туралы мыңдаған кітаптардың жазылғандығы анық. Бірақ мәңгілік алмасып отыратын күн мен түн, бір бірінен қалмайтын жақсылық пен жамандық секілді бұл мәселе әлі күнге дейін арман күйінде қалып келеді. Ал қазіргі «ақылды технологиялардың» дамуы ықпалымен бұл арманның ауылы тіпті алмасты түсетіндей. Өйткені түрлі мәселелерде шешім қабылдау жөнінен жаңа технологиялардың, роботтар мен автоматтық жүйелердің бейнесінде адамзатқа жаңа бәсекелестер пайда болып отыр. Өріне бұл технологиялардың «ақылдылық» деңгейі жеке адамның ақылы мен қабілетінен, талаптынан асып кете қоймас. Өйткені оның тізгіні, басқару кілті жеке адамның қолында болады ғой. Бірақ технологиялар дами келе адамзат қоғамының ақылдылығын жоққа шығаратын сияқты...

ТАЛБЕСІК

Экология мен адам өмірі айрықша бақылауда

Талғат СҮЙІНБАЙ, «Егемен Қазақстан»

Ғарыш саласының мамандары 2002 жылдан бері қарай Байқоңырдағы бірнеше ғарыштық алаңдардан ұшқан 158 зымыран-тасығыштың Қазақстанның үстінен өту барысын жіті бақылауда ұстап келеді. Ұшу барысында жанармай шамасына қарай жанып таусылған немесе шала жанып шашылған ауыр техниканың бірінші сатысы құлайтын 18 ауданға мамандар уақыт өткізбей аттанады, барлық мәліметті тіркейді. Бұл аумақта тұрып жатқан халықтың денсаулығына Байқоңырдағы әрбір ғарыштық ұшудың қаншалықты әсер ететіндігі туралы деректер қажетінше жинақталған, құжаттар қатталған.

Еліміздің Қорғаныс және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі Аэроғарыш комитетінің «Ғарыш-Экология» ҒЗО» РМК бас директоры Жайлаубай Жұбатов Алматыда журналистермен кездесуі барысында осы тұрғыдағы мәліметтерді ортаға салды. Белгілі маман қазақстандық ғарыш мекемесінің химиялық-сараптамалық зертхананың қызметі мен оның негізгі кеңесінің қызметі туралы да айтып берді.

Кәсіпорынның міндеті – оқтайт ұшқан зымыран тасығыштың кенет апатты жағдайға

душар болып құлаған сәтінде аумақтағы экологиялық зардабына мониторинг жасап, оның қоршаған ортаға, адамдарға қаншалықты қауіпті немесе қауіпсіз екенін айғақтау. Бұл экологиялық және әлеуметтік-гигиеналық сараптамалардың барлығы аталмыш кәсіпорынның геоақпараттық базасында мұқият жинақталып отыр.

Қазақстандық «Ғарыш-экология» республикалық мемлекеттік кәсіпорынның ғылыми қолданбалы жобасының жүзеге асуы арқасында бірқатар әдістемелік бағдарламалар дүниеге келді. Зымыран отынының компоненттерін зерттейтін, трансформацияланған гептил мен Т-І зымыран керосинінің гигиеналық өнім нормаларын тексертін, топырақты детоксикациялаудың (залалсыздандырудың) технологиялық регламенттерін қадағалайтын нақты жұмыстар атқарылады.

Мәскеу түбінде өтіп жатқан «Армия-2018» халықаралық әскери-техникалық форумы аясында Қазақстан мен Ресей тараптары Байқоңыр аумағында қазақстандық «Бәйтерек» зымыраны кешенін салу туралы кезекті келісімге қол қойды.

АЛМАТЫ

АЙТАЙЫН ДЕГЕНІМ...

Жайылған малдың еті дәмді де құнарлы – дейді зоотехник-маман Түгел Мәнбетжан

Ата-бабаларымыз төрт түлік малды кең далада жайып баққаны белгілі. Бүгінде ірі қара малды арнайы мал бордақылау кешенінде өсіру бағытына басымдық беріліп, оны жайылымда бағу ұмытылып бара жатқан жоқ па? «Егеменге» елден келген азамат, зоотехник Түгел Мәнбетжанды осы мәселе мазалайды екен.

Темір ҚҰСАЙЫН, «Егемен Қазақстан»

– Жайылымдық мал шаруашылығын өркендету мәселесі Мемлекет басшысының 5 жыл бұрынғы Қазақстан халқына Жолдауында айтылған-ды. Алайда менің ойымша, ауыл шаруашылығы министрілігі, өзге де жергілікті өкілетті органдар бұл мәселеге орай тиісті іс-шараларды жүргізбегені көрінеді де тұрады. Өйткені далада жайылып жүрген мал көрінбейді. 2017 жылдың 20 ақпанында «Жайылым туралы» Заң қабылданған кезде де әжептәуір бетбұрыс болатын шығар деп күткен едім, бұл үмітім де ақталмай келеді. Отандық мал шаруашылығын өркендетудің тиімді тәсілінің бірі – жайылымдарды бір жүйеге келтіру мәселесі созылып барады, – дейді ол.

Оның айтуынша, кең-байтақ еліміздің далалық алқабы жайылымдық мал шаруашылығын дамытуға өте қолайлы. Бұған Түгел Оспанұлы туып-өскен, еңбек етіп жүрген Шалқар ауданынан тиісті дәйектер келтірді.

– Шалқар жер көлемі ауқымды, негізінен мал шаруашылығымен айналысатын өңір. Оның бір шеті Ырғызбен жалғаса, екінші қапталында Қызылорданың Арал ауданы орналасқан. Үстіртке қарай Байғанин, Батысында Мұғалжар аудандары. Ал өңірдің оңтүстік-шығысы Өзбекстанға қарасты Қарақалпақстан Республикасымен шектеседі. 62 мың шаршы шақырым аймақты алып жатқан өлке төрт түлік мал өсіру үшін таптырмайтын қоныс. Алайда осы мүмкіндік тиімді пайдаланылмай жүр, – деді бұдан әрі Т.Мәнбетжан.

Елден келген азамат малды жайылымда бағудың артықшылықтарына тоқталды. Бұл жерді тоздырып, шаңын шығарып, табиғатты бүлдіру

емес. Керісінше, шөптің малға жұғымды азық болатын кезін қалт жібермеу деген сөз. Жазда шауып алып, қажет кезінде малға беретін жем-шөптің көлемі де шектеулі. Оған қоса, алдын ала әзірленген азық малдың қарнын тоғытзар, алайда нәрлі де сапалы бола бермейді. Ауыл шаруашылығы ғылымында мал жайылымда жүріп жейтін өсімдіктің 123 түрі болатыны дәлелденген. Яғни жайылған кездегі қоректі бордақылау кешенінде берілетін рацион айыр-бастай алмайды. Ең дәмді, ең құнарлы ет кешенде тұрған емес, жайылған малдың еті. Міне, малды жайылымда бағудың артықшылығы осында.

Өр өсімдіктің белгілі бір өсіп-жетілу мерзімі, оны жайылым ретінде пайдаланатын кез болады. Соны зая кетірген жоқ, әйтпесе, құнары жойылып кетеді.

– Жоғарыда айтқанымдай, сан түрлі өсімдік пен шөптің өсіп-жетілу кезеңдері бір-бірімен сәйкес келе бермейді, мұны да ескерген жөн. Мысалы, қонырбас пен түйежапырақтың өсіп-өнуі бір айға да жетпейді. Уақыты келгенде тез қурап кетеді. Демек, оны шұғыл пайдаланып, пайдаға асыру керек деген сөз. Ал бұлардың азықтық қасиеті 1 жылға татырлық десем қателесе қоймаспын. Басты айтайын дегенім, осы мәселелер еді, – дейді кейіпкеріміз.

Өңімесінің аяғында Түгел Мәнбетжан арнайы кешен мен қорда қимыл-қозғалыссыз, алдына тасталған қоректі күйсей берген малдан алынған ет пен сүттен гөрі, жайылған малдың өнімі әлдеқайда дәмді әрі қуатты болатынына тағы да екпін түсірді. Малды мүмкіндігіне қарай жайылымда бағудың артықшылығы мен тиімділігі өте көп деп түйіндеді.

Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы

ПРЕЗИДЕНТТІҢ БЕС ӘЛЕУМЕТТІК БАСТАМАСЫ

Студенттерге арналған жатақханалар аяқталуға жақын

Алматы қаласындағы қарқынмен жүріп жатқан құрылыстардың бір бөлігін студенттердің тұрғын-жайлары қамтиды. Бүгінде жоғары оқу орындарының басым көпшілігі шоғырланған оңтүстік астанада 22 мыңдай студент жатақханаға мұқтаж.

Эльвира СЕРІКҚЫЗЫ, «Егемен Қазақстан»

Қала басшысы Бауыржан Байбек аяқталуға жақын жатақханалар құрылысымен танысты. Студенттерді жатақханамен толық қамтамасыз ету үшін соңғы үш жылда 37 жатақхана салу жоспарланып отыр. Қала әкімдігі баспасөз қызметінің мәліметі

бойынша, биыл қолданысқа төрт жатақхана беріледі. Ал 12 жоғары оқу орнында 4,8 мың орындық жатақхана құрылысы үшін арнайы учаскелер анықталған. Сондай-ақ қалада 19 жатақхана салу үшін жер телімдері беріліп отыр.

Б.Байбек жұмыс сапары барысында Бостандық ауданында салынған 400 орындық алты

АҚПАРАТТЫҚ ХАБАРЛАМА

Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитеті аумақтық департаменттерінің республикалық меншік объектілерін сату бойынша www.gosreestr.kz Мемлекеттік мүлік тізілімінің веб-порталында аукцион өткізетіндігін хабарлайды

Республикалық меншік объектілерін сату Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2011 жылғы 9 тамыздағы № 920 қаулысымен бекітілген Жекешелендіру объектілерін сату қағидасына сәйкес жүзеге асырылады.

Аукционның өткізділу күні мен уақыты: 2018 жылғы 12 қыркүйекте Астана қаласының уақыты бойынша сағат 10.00-ден 17.00-ге дейін.

Астана қаласының мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті бойынша (Астана қаласы, Өтеуов көшесі, 14)

Сауда-саттықтың бағаны көтеру әдісімен аукционға қойылады:

Тенгерім ұстаушы – «Қазақстан Республикасы Ұлттық қауіпсіздік комитеті» ММ, мекенжайы: Астана қаласы, Шолохов көшесі, 15а, тел: 8 (7172)76-51-79.

1. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z196NS, шамақ № JTNBV58E302010707, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 499 400 теңге. Кепілдік жарнасы – 224 910 теңге.

2. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z195NS, шамақ № JTNBV58E502009509, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 499 400 теңге. Кепілдік жарнасы – 224 910 теңге.

3. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z194NS, шамақ № JTNBV58E302008438, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 320 696 теңге. Кепілдік жарнасы – 198 105 теңге.

4. «Toyota Camry» маркалы автокөлік, м/н Z177NS, шамақ № 6T1BE32K06X585088, 2006 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 632 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 244 800 теңге.

5. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z150NS, шамақ № NMTBZ28E00R100685, 2005 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 489 200 теңге. Кепілдік жарнасы – 223 380 теңге.

6. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z091NS, шамақ № NMTBZ28E20R095828, 2005 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 448 400 теңге. Кепілдік жарнасы – 217 260 теңге.

7. «Hyundai Sonata G1» маркалы автокөлік, м/н Z737NS, шамақ № KMHE741C07A362701, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 403 159 теңге. Кепілдік жарнасы – 210 474 теңге.

8. «Toyota Corolla» маркалы автокөлік, м/н Z212NS, шамақ № JTDDBR22E673217225, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 1 589 976 теңге. Кепілдік жарнасы – 238 497 теңге.

9. «Lexus RX 300» маркалы автокөлік, м/н Z261NS, шамақ № JTHHF31U402003053, 2005 ж.ш. Бастапқы бағасы – 2 937 600 теңге. Кепілдік жарнасы – 440 640 теңге.

10. «Toyota Camry» маркалы автокөлік, м/н Z050NS, шамақ № JTNBE40K803155988, 2008 ж.ш. Бастапқы бағасы – 2 218 500 теңге. Кепілдік жарнасы – 332 775 теңге.

11. «Hyundai H1 sv» маркалы автокөлік, м/н Z205NS, шамақ № KMJWVNH7W2U814913, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 2 794 800 теңге. Кепілдік жарнасы – 419 220 теңге.

12. «Chevrolet Lacetti» маркалы автокөлік, м/н Z101CM, шамақ № KLINF196ET7K658843, 2007 ж.ш. Бастапқы бағасы – 930 555 теңге. Кепілдік жарнасы – 139 584 теңге.

Анықтама үшін телефондар: 8 (7172) 32-13-33, 32-44-82

Алматы қаласы Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті бойынша (Алматы қ., Достық даңғылы, 134, 205-кабинет):
Сауда-саттықтың бағаны көтеру әдісімен аукционға қойылады:
Тенгерім ұстаушы – «Алматы қаласы бойынша Мемлекеттік кірістер департаменті» РММ, Алматы қаласы, Абылай хан даңғылы, 93/95.
1. Daewoo Nexia а/м, 2007 ж.ш., м/н 771DA02. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 62 146 теңге, кепілдік жарнасы – 9 322 теңге.
2. Mercedes-Benz 200E а/м, 2001 ж.ш., м/н 773DA02. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 327 152 теңге, кепілдік жарнасы – 49 073 теңге.
Анықтама үшін телефон: 8(727) 313 0785.

Аукционның өткізділу күні мен уақыты: 2018 жылғы 14 қыркүйекте Астана қаласының уақыты бойынша сағат 10.00-ден 17.00-ге дейін.
Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті бойынша (Қарағанды қ., Костенко көшесі, 6, кабинет 8)
Сауда-саттықтың бағасын төмендету әдісімен ең төменгі бағасы белгіленбей аукционға қойылады:
Тенгерім ұстаушы – ҚР ІІМ «Б.Бейсенов атындағы Қарағанды академиясы» РММ, мекенжайы: Қарағанды қ., Ермеков к-сі, 124, тел. 8 (7212) 30-33-69.
1. «Газ-322130» маркалы автокөлік, м/н 331KP09, 1996 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 224 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 33 600 теңге.
Тенгерім ұстаушы – ҚР ІІМ ТЖК «Қарағанды облысы жөніндегі жағдайлар департаментінің Өрт сөндіру және апаттық-құтқару жұмыстары қызметі (Қарағанды қаласы)» ММ, мекенжайы: Қарағанды қ., Ерубаев к-сі, 25, тел. 8 (7212) 41-30-24.
2. «Иж-2715» маркалы автокөлік, м/н 744KP09, 1992 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 128 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 19 200 теңге.
3. «Зил-131» маркалы автокөлік, м/н 675KP09, 1978 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 319 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 47 850 теңге.
Анықтама үшін телефон: 8(7212) 42-57-51, 42-57-81

Аукционның өткізділу күні мен уақыты: 2018 жылғы 21 қыркүйекте Астана қаласының уақыты бойынша сағат 10.00-ден 17.00-ге дейін.
Қарағанды мемлекеттік мүлік және жекешелендіру департаменті бойынша (Қарағанды қ., Костенко көшесі, 6, кабинет 8)
Сауда-саттықтың бағасын төмендету әдісімен ең төменгі бағасы белгіленбей аукционға қойылады:
Тенгерім ұстаушы – ҚР АШМ СРК «Қазушар» ШМҚ РМК («Қ.Сәтбаев атындағы канал» Қарағанды филиалы), мекенжайы: Қарағанды қ., Әлиханов к-сі, 11, тел. 8 (7212) 41-30-08.
1. «Паз-3205» маркалы автокөлік, м/н 124AZ01, 1998 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 109 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 16 350 теңге.
Сауда-саттықтың бағаны төмендету әдісімен аукционға қойылады:
Тенгерім ұстаушы – ҚР АШМ СРК «Қазушар» ШМҚ РМК («Қ.Сәтбаев атындағы канал» Қарағанды филиалы), мекенжайы: Қарағанды қ., Әлиханов к-сі, 11, тел. 8 (7212) 41-30-08.
1. «Газ-3102 102» маркалы автокөлік, м/н 482AF01, 2001 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 95 000 теңге. Ең төменгі бағасы – 47 500 теңге. Кепілдік жарнасы – 14 250 теңге.

Жеке кәсіпкер Бисенова Г.А. есебіндегі «МИНИКА 1102Ф» №1512316, 2009 ж. бақылау машинасын жеңі байланысы арқылы қосу мүмкіндігі жоқ болуына байланысты жарамсыз деп танылсын.

Маңғыстау облысы, Қаракия ауданы, Құрық кентінің тұрғыны Наурызбаев Ғасырбек Асылбекұлының атына берілген ҰБТ нәтижесінің қорытынды сертификаты жоғалуына байланысты жарамсыз деп табылсын.

В связи с утерей кассовый аппарат марки Миника 1102 ФК заводской номер 0031992, принадлежащий ИП Джакупова свидетельство о гос.регистрации 0006398 серия 0618, прошу считать недействительным.

қабатты жаңа жатақханамен танысты. Бүгінде мұнда тұрғын және тұрмыстық бөлмелерді жиназбен жабдықтау жұмыстары жүргізілуде. Қазақстан инженерлік-технологиялық университеті қала сыртындағы студенттерге арналған тұрғын үйге қажеттінің барлығын қамтамасыз ететін болады.

С.Асфендияров атындағы ҚазҰМУ жанындағы 600 орындық тоғыз қабатты жатақхана құрылысы да аяқталуға жақын. Қазіргі уақытта алаңы 11 мың шаршы болатын ғимараттың ішкі әрлеу және көріктендіру

жұмыстары жүргізілуде.

Алматыда сонымен қатар «Алматы жастары» бағдарламасы жалғасын табуда. Жас отбасыларға жеке тұрғын үй сатып алуға мүмкіндік беру мақсатында бастапқы төлемсіз 5% мөлшерімен 2 млрд теңге қарастырылған.

Соңғы жылдары Алматыда тұрғын үй құрылысының қарқыны 4 есеге өсіп, кезекте тұрған әрбір үшінші тұрғын пәтерге ие болған. Ал жуық арада 17 мыңнан аса пәтер салынатын болады.

АЛМАТЫ

Тенгерім ұстаушы – «Қарағанды облысы бойынша соттар әкімшісі» РММ, мекенжайы: Қарағанды қ., Бұхар жырау д-лы, 37, тел. 8 (7212) 55-94-06.

2. «TOYOTA CAMRY» маркалы автокөлік, м/н 063CS09, 2003 ж.ш. Бастапқы (алғашқы) бағасы – 1 368 000 теңге. Ең төменгі бағасы – 684 000 теңге. Кепілдік жарнасы – 205 200 теңге.

Анықтама үшін телефон: 8(7212) 42-57-51, 42-57-81

Сауда-саттыққа қатысушыларды тіркеу хабарлама жарияланған күннен бастап жүргізіледі және аукцион басталғанға дейін екі сағат бұрын аяқталады, содан соң қатысушылар берген өтінімдерін кері қайтара алмайды.

Сауда-саттыққа қатысу үшін кепілдік жарналар мемлекеттік мүлікті есепке алу саласындағы бірыңғай оператордың шотына төленеді: Төлемді алушы: «Ақпараттық-есептеу орталығы» АҚ; БСН: 050540004455; ТТК: 171; Кбс: 16.

«Қазақстан Халық банкі» АҚ; есеп-айырысу шоты (IBAN/ИНК) KZ94601711000000330; БСК: HSBKCKZKX;

Назар аударыңыз! Қатысушының хабарламада көрсетілген талаптарды сақтамауы, сондай-ақ бірыңғай оператордың арнайы транзиттік шотына сауда-саттықты өткізу туралы хабарламада көрсетілген кепілдік жарнаның сауда-саттық басталғанға дейін екі сағат бұрын түспеуі тізілім веб-порталының өтінімді қабылдаудан бас тартуы үшін негіз болып табылады.

Аукционға қатысу үшін мыналарды:

1) жеке тұлғалар үшін: жеке сәйкестендіру нөмірін (бұдан әрі – ЖСН), тегін, атын, әкесінің атын (бар болса);
2) заңды тұлғалар үшін: бизнес сәйкестендіру нөмірін (бұдан әрі – БСН), толық атауын, бірінші басшының тегін, атын, әкесінің атын (бар болса);
3) кепілдік жарнаны қайтару үшін екінші деңгейдегі банктегі есеп айырысу шотының деректемелерін;
4) байланыс деректерін (пошталық мекенжайы, телефоны, факс, e-mail) көрсете отырып, тізілімнің веб-порталында алдын ала тіркелу қажет.

Жоғарыда көрсетілген деректер өзгерген кезде қатысушы бір жұмыс күні ішінде тізілімнің веб-порталына енгізілген деректерді өзгертеді. Аукционға қатысушы ретінде тіркелу үшін объект бойынша қатысушының ЭЦК қойылған сауда-саттыққа қатысуға өтінімді тізілімнің веб-порталында тіркеу қажет.

Тізілімнің веб-порталы автоматты тексеру нәтижелері бойынша тізілімнің веб-порталында көрсетілген қатысушының электронды мекенжайына өтінімді қабылдау не өтінімді қабылдаудан бас тарту себептері туралы электронды хабарлама жібереді.

Аукционға жіберілген қатысушыға тізілімнің веб-порталы беретін аукцион нөмірі бойынша аукцион залына кіруге рұқсат беріледі.

Аукционға қатысушылар аукцион басталғанға дейін бір сағат ішінде ЭЦК мен аукцион нөмірін пайдалана отырып, аукцион залына кіреді. Аукцион жекешелендіру объектісінің бастапқы құнын аукцион залында автоматты түрде орналастыру жолымен сауда-саттықты өткізу туралы хабарламада көрсетілген Астана қаласының уақыты бойынша басталады. Аукционды өткізу кезінде жекешелендіру объектісінің бастапқы бағасы жекешелендіру объектісінің алғашқы бағасына тең болады.

Бағаны көтеру әдісін қолдана отырып аукционды өткізу тәртібі:

1) егер аукцион залында аукцион басталған сәттен бастап жиырма минут ішінде қатысушылардың бірде-біреуі қағидаға сәйкес белгіленген кадамға жекешелендіру объектісінің бастапқы бағасын арттыру жолымен жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растайтын болса, онда осы жекешелендіру объектісі бойынша аукцион өткізілмеді деп танылады;

2) егер аукцион залында аукцион басталған сәттен бастап жиырма минут ішінде қатысушылардың біреуі қағидаға сәйкес белгіленген кадамға жекешелендіру объектісінің бастапқы бағасын арттыру жолымен жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растайтын болса, онда бастапқы баға белгіленген кадамға артады;

3) егер ағымдағы баға артқаннан кейін жиырма минут ішінде қатысушылардың бірде-біреуі жекешелендіру объектісінің ағымдағы құнын арттыру жолымен жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растайтын болса, онда жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін соңғы растаған қатысушы жеңімпаз болып танылады, ал осы жекешелендіру объектісі бойынша аукцион өткізілді деп танылады.

Жекешелендіру объектісі бойынша бағаны көтеру аукционы қатысушылардың бірі ұсынған ең жоғары бағаға дейін жүргізіледі. Жекешелендіру объектісінің бастапқы бағасы бағаны арттырудың кемінде екі кадамына өскен жағдайда ғана жекешелендіру объектісі бойынша бағаны көтеру аукционы өткізілді деп танылады, бұл ретте бастапқы бағаны екі кадамға көтеруді кемінде екі қатысушы жүзеге асырады.

Бағаны төмендету әдісін қолдана отырып аукционды өткізу тәртібі:

1) егер аукцион басталған кезден бастап екі минут ішінде қатысушылардың бірде-біреуі аукционда жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растайтын болса, жекешелендіру объектісінің бастапқы бағасы қағидаға сәйкес белгіленген кадамға азаяды;

2) егер баға азайғаннан кейін екі минут ішінде қатысушылардың бірде-біреуі жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растайтын болса, жекешелендіру объектісінің соңғы жарияланған бағасы белгіленген кадаммен азаяды.

Жарияланған баға бойынша жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін бірінші болып растаған қатысушы бағаны төмендету аукционның жеңімпазы болып танылады және осы жекешелендіру объектісі бойынша аукцион өткізілді деп танылады.

3) егер жекешелендіру объектісінің бағасы белгіленген ең төменгі мөлшерге жетсе және қатысушылардың бірде-біреуі жекешелендіру объектісін сатып алу ниетін растамаса, онда аукцион өткізілмеді деп танылады.

Әрбір сатылған жекешелендіру объектісі бойынша аукцион нәтижелері сауда-саттық нәтижелері туралы электрондық хаттамамен ресімделеді, оған сатушы және жеңімпаз ЭЦК-ны пайдалана отырып, сауда-саттық өткізілген күні тізілімнің веб-порталында қол қояды.

Сауда-саттық нәтижелері туралы хаттама аукцион нәтижелерін және жеңімпаз бен сатушының жекешелендіру объектісін сату бағасы бойынша сатып алу-сату шартына қол қою міндеттемесін белгілейтін

БАЙҚАУ

«Атамекен» халықаралық ән фестивалі өтті

Орал қаласында Қазақстанның халық әртісі, Мемлекеттік сыйлықтың лауреаты, әнші-композитор Ескендір Хасанғалиевтің әндерін орындаушылардың Х халықаралық «Атамекен» ән фестивалі өтті.

Қазбек ҚҰТТЫМҰРАТҰЛЫ,
«Егемен Қазақстан»

Батыс Қазақстан облысы әкімінің колдауымен өтетін «Атамекен» ән фестивалі ең алғаш 2000 жылы ұйымдастырылған болатын. Бұған дейін екі жылда бір мәрте өткізіліп келген өнер байқауы енді жыл сайын өтетін болды. Бұл шешімді өңір басшысы Алтай Көлгінов байқаудың салтанатты ашылуында жария етті.

Фестивальға Қазақстанның түкпір-түкпірінен және Ресейден 30-ға жуық жас әнші қатысты. Ресей Федерациясының Астрахань облысы Володар ауданындағы Алтынжар ауылынан келген Диана Жиенәлиева Құрманғазы Сағырбаев атындағы аймақтық мәдени орталықта қызмет етеді. Ескендір Хасанғалиевтің «Келші, келші, балашым!» әнін бала күнінен сүйіп айтады екен. Жас

Суретті түсірген: Рафат ХАЛИЛОВ

әнші болашақта тарихи отанында өтетін өнер байқауларына тұрақты қатысып тұру үшін қазақстандық әріптестерімен тығыз қарым-қатынас орнатқанына қуанышты.

Құрамында Ескендір Хасанғалиев, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген қайраткері, Чайковский атындағы Алматы музыкалық колледжінің директоры Біржан

Хасанғалиев, әнші Марат Сарбөпеев пен Жаскелең Ғайсағалиев, І халықаралық «Атамекен» фестивалінің бірінші орын иегері, белгілі әнші Таңат Жексенбаев болған қазылар алқасы биылғы мерейтойлық байқаудың бас жүлдесіне Алматы қаласынан келген Бекзат Абитов лайық деп шешті. Оған 750 мың теңге көлемінде ақшалай жүлде бұйырды. І орынға Түркістан

облысынан келген «Сарын» тобы шықты. II орынды оралдық Дамир Сатыбаев пен атыраулық Мұратбек Жұмашев бөлісті. Атыраулық Ержан Мырзахметов, тараздық Фариза Досболова, шығысқазақстандық Нұрбол Черубаев жүлделі III орын иегері атанды.

Батыс Қазақстан облысы

ЖӘДІГЕР

Жүз жылдық домбыра

Эльвира СЕРІККЫЗЫ,
«Егемен Қазақстан»

Домбыраның көп тараған түрі ертеде қозыққұйрық деп аталған. Мұндай домбыраны, әсіресе Батыс Қазақстан өңіріндегі әнші-жыршылар тұтынған. Қозыққұйрық – тұтас ағаштан шабылады, оның бір атауы – омырылмалы екіге бөлінеді, қоржынға салып алып жүруге ыңғайлы, сағасы бұрандалы әдіспен бекітіледі. Бұл домбыралардың тарихы сонау «Аттын жалы, атанның қомы» деп аталатын көшпелі дәуірлермен тығыз байланысты.

Тұтас шабылған қозыққұйрық домбыралар халықтың отырықшылық, қалалық кезеңін сипаттаса керек. Мұндай домбыралардың мойны қазіргі домбыралармен салыстырғанда ұзынырақ болып келеді. Белгілі эпик жыршы, фольклортанушы ғалым Берік Жүсіповпен әңгімесіміздің ауанын осылай, көне қозыққұйрық домбыраларды сипаттаудан бастауымызға тарихы кенен сондай бір ерекше домбыра себеп болған еді.

«Бұл домбыра менің қолыма тигенде мойны ұзын болатын. Осыған қарап мен аспап иесінің саусақтары салалы, биік бойлы нар қазақ болса керек деп топшыладым» деп, жалғастырды әңгімесін жыршы.

– Қарасам, домбыраның алақаны жоқ (құлағы орнатылған бас бөлігі), қылсағағына айнал орнатылыпты әрі дүміндегі түйменің айналасы түгел сынған екен.

Бұл домбыраның қазіргі қалыпқа келуінде белгілі шебер Жолаушы Тұрдығұловтың еңбегі ересен. Жыршының өтінішімен өзінің байырғы табиғи қоныр дауысы қалыптасқанша оның беттақтайы бірнеше рет жабылған.

– Қақпағы төртінші рет жабылғанда сирек қоныр дауысты, жұмсақ әрі казаки тұнықтығымен

ерекшеленетін Дина мен Жамбыл ұстаған домбыраларға тән ғажап үн күмбірледі, – дейді жыршы.

Енді бұл домбыра жыршы Берік Мырзалыұлының қолына қалай түсті деген сауалдың жауабына тоқталайық. ««1987 жылы Алматы мемлекеттік консерваториясының студенті атанғаннан кейін Ақтөбе өңіріндегі Ембі қаласында тұратын әкемнің қарындасы Нәзила Жүсіпқызы мен жездем Сәндібай Имағамбетовтың үйіне бардым. Әңгіме арасында жездем Сәндібай: «Берік, біздің үйде бір қожаның домбырасы бар, ұстауға қорқамыз. Өзің көріп, сол домбыраға иелік етсеңші» – деп, домбыраны бергісі келетіндей емеурін танытты. Мен дереу «Адам домбырадан да қорқа ма екен?» деп, аспапты көруге ынтықтыым. Жездем сарайдың бұрышында киізге ораулы тұрған аспапты нұсқады. Орамын шешіп, қолыма алып, жылдар тоздырған көне домбыраға ары-бері

үңіле бастадым. Жездем: «Жақас қожаның домбырасы», – деді.

Сәндібайға жамағайын Жақас қожаманында бақсылық жасаған. Ал домбыра сағасындағы айнал сол бақсылықтан қалған ерекше белгі. Айнал көбінесе бақсы қобызында кездеседі. Ол кісі осы домбырамен зікір салған болуы да мүмкін. Мұндай бақсылар шоққа темір қыздырып жалаған.

Бұл домбыра Жақас қожаға қалай жетті дегенге келсек, 1900 жылдары Қызылорда облысының Арал ауданы, Ақбасты-Көкарал өңіріне Қарақалпақстан жидесінен шабылған екі домбыра келіпті. Арнайы тапсырыспен жасалған әлгі домбыралардың біріне Әби молда, екіншісіне осы Жақас иелік етіпті. Жақас қожаман салғаннан кейін аспапты қожаның кемпірі Сәндібай қайынына берген», деп тәмамдады әңгімесін Берік Мырзалыұлы. Бүгінде осы қасиетті домбыраны жыршы үлкен сахналарға шыққанда ұстап, отыз жылдан бері шаңырағының құтты мүлкі ретінде тұтынып келеді.

АЛМАТЫ

БӘРЕКЕЛДІ!

Басқосу өзегі – «Алқоңыр дүние»

Жетісулық жас оқырмандар ақын Тыныштықбек Әбдікәкімұлының «Алқоңыр дүние» атты кітабы туралы пікір алмасты. Басқосу көрнекті ақынның өлеңдерін оқумен басталып, Мемлекеттік сыйлыққа ұсынылып отырған кітап жайында еркін талқылауға ұласты.

Қалмаханбет МҰҚАМЕТҚАЛИ,
«Егемен Қазақстан»

– Бүгінгі басқосуда Тыныштықбек Әбдікәкімұлының шығармашылығын талқыладық. Тыныштықбек ақын қазіргі қазақ поэзиясындағы құбылыс қой. Өлеңдері өте ойлы, терең. Екіншітсі, ақынның атын естігенімнен, шығармашылығынан хабары аз жастар да бар екен. Бүгінгі кездесуде олар өздеріне бір сырлы әлемнің қақпасын ашқандай болып отырды. Сондықтан осындай рухани басқосудың жиі өтуін қалаймыз, – деп өз ойын білдірді жас ақын. Жазушылар одағының мүшесі Жангелді Немеребай.

Қазақстан Жазушылар одағы Алматы облыстық филиалының басшысы, ақын Ерлан Жүністің ұйымдастыруымен өткен шығармашылық басқосу енді тұрақты жалғаспақ.

– Алғашқы кірікталасқа Тыныштықбек Әбдікәкімұлының «Алқоңыр дүние» кітабы негіз болды. Алдағы күндері Ақшұпар Бақтыгереева, Мархабат Байғұт, Өтеген Оралбаев, Ғалым Жайлыбай секілді қаламгерлердің шығармашылығына қатысты талқылаулар өткізуді де жоспарлап отырмыз, – дейді Қазақстан Жазушылар одағы Алматы облыстық филиалының басшысы.

Алматы облысы

БУЫРҚАНҒАН БОЯУЛАР

Табиғатпен тамырлас талғам

Вячеслав Смирнов бейнелеу өнерімен көптен бері айналысып келеді. Осы аралықта бірнеше жеке көрмесін өткізіпті. Бұл жолғы көрмесін «Туған жерге арнаймын» деген атаумен «Рухани жаңғыру» бағдарламасы аясында ұйымдастырды.

Өмір ЕСҚАЛИ,
«Егемен Қазақстан»

Жұртшылықтың назарына ұсынылған 50-ге жуық туындыда «ақ қайындар» өлкесінің тілмен жеткізе алмас сұлу табиғаты, жан жадыратар, өмірге ынтықтырар, адам бойында толқынды сезімдер тудырар ғажап келбеті, ішке бүккен тылсым сырлары әр қырынан бейнеленіп, атамекенге, қоршаған ортаға деген ерекше сүйіспеншілік, перзенттік махаббат анық аңғарылады. Жыл мезгілдеріне арналған «Ормандағы кеш», «Биіш қайындар», «Есіл өзені жағасында», тағы басқа шығармалары авторға тән қолтаңбаны айшықтай түседі.

Жеке кәсіпкерлікпен шұғылдана отыратын Вячеслав Борисовичтің хоббилары көп. Балық аулаумен, аңшылықпен, спортпен айналысады. Десек те сурет салу өмірінің бөлінбес бір бөлшегіне айналып кеткенін, ілкімді ісіне кіріскенде бар дүниені ұмытып, айрықша ләззат, рухани күш

алатынын өзі де жасырмайды. Бір картинасы Қазақстан Президентінің резиденциясында, ал енді бірі Леонид Якубович жүргізетін «Таңғажайып алаң» телехабарының музейінде сақталады. ТМД мен Еуропа елдері де сұратып алған көрінеді. Астанада ұйымдастырылған шығармашылық кешінде бірнеше туындысы қолма-қол сатылып кетіпті. Осыдан-ақ арнайы оқу орнын тауыспаса да өнерсүйер қауым ортасында танымалдығын, бойға қонған талантының арқасында кәсіпқой суретші дәрежесіне көтерілгенін бағамдауға болады. Табиғат-ананың тамаша көріністерін қылқалам арқылы «сөйлете» білген оның

қарым-қабілеті Отан алдындағы азаматтық борышын өтеп жүргенде танылыпты. Әуесқойлық көңіл күйі кейін келе қалыпты машыққа ауысып, содан бері сүйікті тақырыбынан бір елі ажыраған емес. Мұражай қызметкерлері оны орыстың атакты қылқалам шебері Иван Шишкинге ұқсатып, «Туған жердің жыршысы» дейді екен. Қазір оның қорында бір мыңнан астам картина бар.

В.Смирнов Қазақстан Суретшілер одағының мүшесі ретінде шығармашылық тәжірибесін өз жолын қуған шәкірттерімен бөлісіп, үйретуді жалғастырып келеді.

Солтүстік Қазақстан облысы

СПОРТ

Луценко болмаса, қайтер едік?!

Индонезияда өтіп жатқан Жазғы Азия ойындары да бел ортасына жетті. Қазірше Қазақстан құрамасы медаль саны бойынша жалпыкомандалық есепте 11-орында келеді.

Велоспорт бойынша топтық жарыс кезеңінде топ жарған отандасымыз Алексей Луценко жекелей сында да өзін Азиядағы ең мықты велошабандоз екенін тағы бір мәрте дәлелдеді. Ол 40 шақырым жолды 55:37:13 уақыт жүріп өтіп, Азияданың екінші алтын жүлдесін жеңіп алды. Осылайша, Алексей Луценко Азия ойындарында екі дүркін жеңімпаз атанып, Қазақстан қоржынына үшінші алтын жүлдені салды. Шыңдығында Азиядаға Алексей бармаса, қайтер едік?!

Сондай-ақ джиу-джитсу спортының өкілі Дархан Нортаев (62 кг) ел қоржынына төртінші алтын жүлдені салды. Нортаев финалдық айкаста Біріккен Араб Әмірліктерінің спортшысы Омар әл-Фаллиді жеңіп, джиу-джитсудан қазақ спортшылары арасында тұңғыш Азия ойындарының чемпионы атанды. Себебі джиу-джитсу спорты Азиядаға биыл ғана қосылды.

Ал күміс жүлдені Денис Евсеев пен Александр Бублик жеңіп алды. Жұптасып сынга түсеуде теннисшілеріміз финалда үндістандық спортшыларға есе жіберді. Қола медалді джиу-джитсу спортшылары Нұржан Сейдуәлі (56 кг) мен Нартай Қажеков (69 кг), Ризат Мақашев (94 кг), теннистен қыздар арасындағы жұптасып сынга түсуден Анна Данилина мен Гозаль Айнидинова, сондай-ақ жұптасып өнер көрсетуде Анна Данилина мен Александр Недовесов, суда жүзу спорты бойынша Дмитрий Баландин мен Қазақстан құрамасы және ядро лақтырудан Иван Иванов жеңіп алды.

Командалық есепте Қытай көш бастап келеді – 153 медаль (72 алтын). Екінші орындағы Жапонияда 109 жүлде (34 алтын), үшінші орындағы Оңтүстік Кореяда 84 медаль (25 алтын) бар.

Вишневская – қола жүлдегер

Қазақстандық биатлоншы Галина Вишневская Чехияның Нове-Месте қаласында өткен жазғы биатлоннан әлем чемпионатының қола жүлдегері атанды.

7,5 шақырымға созылған спринтерлік жарыста мәре сызығын бірінші болып Словакия спортшысы Паулина Фиалкова (21:50.9) кесті. Ол екі оқ ату кезеңінде бір-ақ рет қателескен. Екінші орындағы Польша биатлоншысы Моника Хойниш (+7.2) иеленсе, үздік үштікті отандасымыз Галина Вишневская (+23.2) қорытындылады. Айта кетейік, жазғы биатлоннан әлем чемпионаты 1996 жылдан бері өткізіліп келеді.

Ел чемпионатына қатысады

Талдықорған қаласының «Жастар» спорт кешенінде 28 тамыз бен 2 қыркүйек аралығында ауыр атлетикадан ерлер және әйелдер арасында жеке-командалық жарыс бойынша ел чемпионаты өтеді.

Биылғы Қазақстан чемпионатына Олимпиада чемпиондары мен жүлдегерлері, сондай-ақ әлемдік және құрлықтық біріншіліктердің жеңімпаздары қатысады. Атап айтар болсақ, олардың ішінде Нижат Рахимов, Жазира Жаппарқұл, Александр Зайчиков, Денис Уланов, Карина Горичева және басқа да атлеттер бар. Сондай-ақ допингке байланысты жарысқа қатысу құқығынан ақшатына шеттетілген Илья Ильин мен Зұлфия Чиншанло да ел чемпионатына қатысады.

Дайындаған
Әли БИТӨРЕ,
«Егемен Қазақстан»

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҮКІМЕТІНІҢ ҚАУЛЫСЫ

2018 жылғы 23 тамыз №513 Астана, Үкімет Үйі

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасына қатысушыларға жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидаларын бекіту туралы

2015 жылғы 29 қазандағы Қазақстан Республикасы Кәсіпкерлік кодексінің 94-бабының 2-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасының Үкіметі **ҚАУЛЫ ЕТЕДІ:**

1. Қоса беріліп отырған «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасына қатысушыларға жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидалары бекітілсін.

2. Осы қаулы алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазақстан Республикасының
Премьер-Министрі **Б.САҒЫНТАЕВ**

Қазақстан Республикасы Үкіметінің
2018 жылғы 23 тамыздағы №513 қаулысымен бекітілген

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидалары

1-бөлім. Жалпы ережелер

1. «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидалары (бұдан әрі – Қағидалар) Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексіне сәйкес әзірленді және бастапқы бизнесті іске асыратын немесе іске асыруды жоспарлайтын «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына берілетін мемлекеттік гранттарды беру шарттары мен тетіктерін айқындайды.

2. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттарды беру Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 желтоқсандағы №919 қаулысымен бекітілген «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы (бұдан әрі – Бағдарлама) шеңберінде жүзеге асырылады.

3. Мемлекеттік гранттарды алуға үміткерлер. Бағдарламаларға қатысушылардан басқа, Бағдарлама шеңберінде кәсіпкерлік негіздеріне оқыту курстарынан өткен немесе Бағдарламаның бірінші бағыты шеңберінде оқытуды аяқтаған және бұдан бұрын басқа мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаржылай қолдау алмаған қоныс аударушылар мен оралмандар болып табылады.

4. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттарды алуға үміткерлердің өтініштерін қарау жөніндегі комиссияның қорытындысы бойынша Бағдарламаның өңірлік үйлестірушілері арқылы беріледі.

5. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар нысанындағы қолдау шараларын қаржыландыру республикалық және жергілікті бюджет қаражаты есебінен жүзеге асырылады.

2-бөлім. Терминдер мен анықтамалар

6. Осы Қағидаларға мынадай терминдер мен анықтамалар пайдаланылады:

1) Бағдарламаның өңірлік үйлестірушісі – халықты жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі жергілікті атқарушы орган;
2) бастапқы бизнес (стартап жоба) – заңды тұлға ретінде мемлекеттік тіркелудің қарсаңында кәсіпкер мәртебесін ресімдеу мерзімі кредитторға кредит/микрокредит алу үшін жүгінген кезде бір жылдан кем уақытты құрайтын Бағдарламаға қатысушылардың бизнес жобалары;

3) жаңа бизнес-идея – бастапқы бизнесті іске асыруға бағытталған кәсіпкерлік бастама;

4) жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грант беру туралы шарт (бұдан әрі – шарт) – «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы, халықты жұмыспен қамту орталығы және кәсіпкер арасында жасалатын ұшжақты жазбаша келісім, оның талаптарына сәйкес кәсіпкерге халықты жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі уәкілетті орган бекітетін нысан бойынша мемлекеттік грант беріледі.

5) кәсіпкер – өз қызметін Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексіне сәйкес жүзеге асыратын шағын кәсіпкерлік субъекті;

6) халықты жұмыспен қамту мәселелері жөніндегі уәкілетті орган – Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес халықты жұмыспен қамту саласындағы басшылықты және салааралық үйлестіруді жүзеге асыратын орталық атқарушы орган.

3-бөлім. Бағдарламаға қатысушыларға жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттарды беру шарттары

7. Мемлекеттік гранттар бастапқы бизнесті іске асыратын немесе іске асыруды жоспарлайтын Бағдарламаға қатысушыларға өтеусіз және қайтарымсыз негізде беріледі.

8. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар 100 айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде беріледі.

9. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар қаражаты қажетті инвентарды, еңбек құралдарын, технологиялық жабдықтарды сатып алу үшін нысаналы мақсатта пайдаланылады.

10. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар тұтынушылық мақсаттарға, кредит қарыздарын өтеуге, жылжымайтын тұрғын үй сатып алуға және салуға, жер учаскелерін сатып алуға, акцизделетін өнімдердің өндірісіне берілмейді.

11. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар Бағдарламаға қатысушыларға бір рет беріледі.

12. Бағдарламаға қатысушылардың жаңа бизнес идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуы үшін мыналар:

1) олардың Қазақстан Республикасының салық заңнамасына сәйкес салық органдарында тіркелуі;
2) «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасының жанындағы комиссияның оң шешімінің болуы;

3) Бағдарлама шеңберінде оқуды аяқтағаны және бұрын өтеусіз және қайтарымсыз негізде, салалық шектеусіз жаңа бизнес-идеяларды іске асыру үшін басқа мемлекеттік бағдарламалар шеңберінде қаржылық қолдау алмағаны туралы құжаттың болуы мендетті шарттар болып табылады.

13. «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттарды алуға үміткерлердің өтініштерін қарау үшін атқарушы билік органдары, қоғамдық бірлестіктер, ғылыми-білім беру мекемелері, өңірлік бұқаралық ақпарат құралдары өкілдерінің, салалық сарапшылардың қатысуымен құрамы кемінде 5 адамнан тұратын комиссияны құрады.

Комиссия төрағадан, төрағаның орынбасарынан және комиссия мүшелерінен тұрады. Жергілікті атқарушы органдар мен «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палаталарының өкілдері комиссияның төрағасы бола алмайды.

Комиссияның хатшысы комиссия отырыстарын ұйымдастыруды жүзеге асырады, төрағамен келісу бойынша отырыстар өткізілетін орынды, күнін және уақытын айқындайды, комиссия мүшелерін алдағы отырыс туралы хабардар етеді, отырыс өткізу үшін қажетті материалдарды оның мүшелерінің назарына жеткізеді.

Комиссия хатшысы оның құрамына кірмейді және шешім қабылдаған кезде дауыс беру құқығы болмайды.

Комиссия отырысында комиссия мүшелерінің жартысынан астамы қатысса, ол заңды деп саналады.

Отырысқа қатысып отырған мүшелерінің жартысынан астамы дауыс берсе, Комиссияның шешімі қабылданады. Дауыстар тең болған жағдайда, Конкурстық комиссия төрағасының дауыс шешуші болып табылады.

14. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуға үміткер Бағдарламаға қатысушы (немесе оның нотариат куәландырған сенімхат бойынша өкілі) жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алу үшін тұрғылықты тұратын жері бойынша халықты жұмыспен қамту орталығына жүгінеді және мынадай құжаттарды ұсынады:

1) осы Қағидаларға 1-қосымшаға сәйкес нысан бойынша жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грант алуға өтініш;

2) жеке басты куәландыратын құжат, ал оралмандар үшін – оралман куәлігі (салыстырып тексеру үшін құжаттың түпнұсқасы ұсынылады);

3) кәсіпкерлік субъекті болып табылатын заңды тұлғаны мемлекеттік тіркеу (қайта тіркеу) туралы анықтама (күеліктің көшірмесі)/дара кәсіпкерді мемлекеттік тіркеу туралы хабарламаның көшірмесі;

4) әзірленген бастапқы бизнес;

5) кәсіпкердің Бағдарлама шеңберінде оқудан өткенін растайтын құжаттың көшірмесі;

6) кәсіпкердің атынан өтініш беру құқығына сенімхат, сенім білдірген өкілдің жеке басын куәландыратын құжаттың (заңды тұлғаның атынан – заңды тұлға куәландырушы) көшірмесі;

7) тұрақты тұрғылықты жері бойынша тіркелгенін растайтын құжат (мекенжай анықтамасы немесе ауыл әкімдерінің анықтамасы).

15. Халықты жұмыспен қамту орталықтары өтініштер мен осы Қағидалардың 14-тармағында көрсетілген құжаттарды тапсырған күннен бастап бес жұмыс күні ішінде жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар алу үшін үміткерлердің тізімін қалыптастырып, оларды комиссияның қарауына жібереді және бір жұмыс күні ішінде бұл туралы өтініш берушіні хабардар етеді (еркін нысанда).

Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуға үміткер кәсіпкер осы Қағидалардың 14-тармағында көзделген тізбеге сәйкес құжаттардың толық топтамасын ұсынбаған жағдайда, халықты жұмыспен қамту орталығы өтініш алған күннен бастап екі жұмыс күні ішінде ұсынылған құжаттарды нақты кемшіліктерін көрсете отырып, бес жұмыс күні ішінде пысықтау үшін кәсіпкерге қайтарлады.

Құжаттардың пысықталған топтамасы белгіленген мерзімде ұсынылмаған жағдайда халықты жұмыспен қамту орталығы

үміткерге оның жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуға арналған өтінішінің тізімге енгені туралы хабарлама жібереді.

Үміткер жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуға үміткерлердің тізіміне енгені туралы хабарлама алғаннан кейін хабарлама алған күннен бастап күнтізбелік отыз күн өткен соң халықты жұмыспен қамту орталығына қайта жүгіне алады.

16. Комиссия халықты жұмыспен қамту орталықтарынан құжаттарды алған күннен бастап бес жұмыс күні ішінде оларды қарайды, мемлекеттік гранттар беру (бермеу) себептерін көрсете отырып, қорытындылар дайындайды және комиссия қорытындысына қол қойылғаннан кейін бес жұмыс күні ішінде осы Қағидаларға 2-қосымшаға сәйкес нысан бойынша мемлекеттік гранттар беру туралы тиісті қорытындыны халықты жұмыспен қамту орталығына жібереді.

Комиссияның қорытындысында бизнес-жобаның енгізуге даярлығы туралы ақпарат (өндірісті ұйымдастыру мәселесін пысықтау) көрсетіледі.

17. Халықты жұмыспен қамту орталығы комиссия қорытындысын алғаннан кейін үш жұмыс күні ішінде өтініш берушіні қабылдаған шешім туралы хабардар етеді.

18. «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы комиссия қорытындысын алған күннен бастап он жұмыс күні ішінде халықты жұмыспен қамту орталығымен және кәсіпкермен шартқа қол қояды.

19. Халықты жұмыспен қамту орталықтары «Еңбек нарығы» автоматтандырылған ақпараттық жүйесінде мемлекеттік гранттар алуға Бағдарламаға қатысушылар туралы мәліметтерді орналастырады.

20. Халықты жұмыспен қамту орталығы шарт жасасқан күннен кейін бес жұмыс күні ішінде жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға мемлекеттік грант алушының шартта көзделген ағымдағы банк есеп шотына ақша қаражатын аударуды жүзеге асырады.

4-бөлім. Мемлекеттік гранттарды іске асыру мониторингі

21. Мемлекеттік гранттардың мақсатты пайдаланылуына мониторингі «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы жүргізеді.

22. «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы шарт жасасқан күннен бастап он екі ай ішінде қаражаттың мақсатты пайдаланылуына мониторинг жүргізеді және жобаны сүйемелдеу бойынша сервистік қызмет көрсетуге (маркетингтік, заңдық, бухгалтерлік және басқа да қызмет түрлері) жәрдемдеседі.

23. «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы ай сайын есепті айдан кейінгі айдың бесі күніне қарай халықты жұмыспен қамту орталығына және Бағдарламаның өңірлік үйлестірушісіне жаңа бизнес-идеяларды іске асыру үшін берілген мемлекеттік гранттар жөнінде:

1) жаңа бизнес-идеяларды іске асыру үшін мемлекеттік гранттар алған адамдардың саны туралы;

2) құрылған жұмыс орындарының саны туралы;

3) сатып алынған инвентарьдың, еңбек жабдықтарының, техникалық жабдықтардың саны, түрлері туралы;

4) мемлекеттік гранттың мақсатты пайдаланылуын мониторингтеу нәтижелері туралы;

5) мемлекеттік грантты алған күннен бастап екі ай ішінде бастапқы бизнесті орындау жөніндегі кәсіпкердің қызметі туралы;

6) кәсіпкерлердің шарт талаптарын орындауы жөнінде ақпарат қамтылған бастапқы бизнесті іске асыру туралы есепті жолдайды.

24. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грант қаражатын мақсатсыз пайдалану фактісі анықталған жағдайда «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы анықталған күннен бастап үш жұмыс күні ішінде Бағдарламаның өңірлік үйлестірушісі және халықты жұмыспен қамту орталығын көрсетілген факті туралы жазбаша хабардар етеді.

«Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы ұсынған ақпараттың негізінде Бағдарламаның өңірлік үйлестірушісі шағын кәсіпкерлік субъектісімен келісімшартты бұзу туралы шешім қабылдайды, одан кейін өз шешімі туралы «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы мен халықты жұмыспен қамту орталығын хабардар етеді.

25. Бағдарламаның өңірлік үйлестірушісі шартты бұзу туралы шешім қабылдаған жағдайда «Атамекен» өңірлік кәсіпкерлер палатасы аудан (қала) әкімімен бірлесіп, Қазақстан Республикасының заңнамасында көзделген тәртіппен мақсатсыз пайдаланылған мемлекеттік грант қаражатын қайтару жөнінде іс-шаралар өткізеді.

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидаларына 1-қосымша

Нысан	ауданының (қаласының) халықты жұмыспен қамту орталығының директорына
тұрғылықты жері	
тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)	
(қаланың (ауданның) кодын көрсете отырып, байланыс телефонының нөмірі, электронды почта мекенжайы)	

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы аясында қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар алуға өтініш

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2016 жылғы 29 желтоқсандағы №919 қаулысымен бекітілген «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы шеңберінде жаңа бизнес-идеяларды іске асыру үшін мемлекеттік грант беруді сұраймын.

Өтінішке «Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидаларының 14-тармағына сәйкес құжаттар қоса беріледі.

Жұмыспен қамтуға жәрдемдесудің көзделген белсенді шараларын алу үшін қажетті менің дербес деректерімді жинауға және өңдеуге келісім беремін.

Барлығы _____ құжат _____ парақта. Жаңа бизнес-идеяларды іске асыру үшін мемлекеттік грантты:

1. _____ жобаның атауы; _____ мың теңге;
2. Жобаның болжамды құны _____ мың теңге;
3. Қажетті инвентарьдың, еңбек құралының, технологиялық жабдықтың сипаттамасы _____

Мемлекеттік грант беру шарттарымен таныстым.

Күні	_____ қолы
(кесу сызығы)	
Азамат _____ өтініші 20 _____ жылғы « _____ » _____ қабылданды, № _____ болып _____ тіркелді.	
Құжаттарды қабылдаған адамның тегі, аты, әкесінің аты (бар болса), лауазымы және қолы:	
Күні	_____ қолы

*ұсынылған құжаттардың дұрыстығына өтініш беруші жауапты болады.

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасының қатысушыларына жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар беру қағидаларына 2-қосымша

Нысан

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы шеңберінде жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар алуға үміткерлердің өтінімдерін қарау жөніндегі комиссияның ҚОРЫТЫНДЫСЫ

«Еңбек» нәтижелі жұмыспен қамтуды және жаппай кәсіпкерлікті дамытудың 2017 – 2021 жылдарға арналған бағдарламасы шеңберінде жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік гранттар алуға үміткерлердің өтінімдерін қарау жөніндегі комиссия (бұдан әрі – Комиссия):

1. Комиссия төрағасы	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
2. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
3. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
4. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
5. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
6. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
7. Комиссия мүшесі	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
8. _____	тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
9. _____	

жаңа бизнес-идеяларды іске асыруға арналған мемлекеттік грантты алуға үміткер

тегі, аты, әкесінің аты (бар болған жағдайда)
өтінішін және ұсынған құжаттарын қарап, мынадай шешім қабылдады:
_____

Комиссия негіздемесі (бастапқы бизнесті енгізу даярлығы туралы, жаңа жұмыс орындарын құру туралы) _____ парақта.

Комиссия төрағасы	Комиссия хатшысы
(тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)	(тегі, аты, әкесінің аты (бар болса)
қолы	қолы
күні	

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІНІҢ БҰЙРЫҒЫ

2017 жылғы 31 қазан №553 Астана қаласы

Техникалық және кәсіптік білім беру мамандықтары бойынша үлгілік оқу бағдарламалары мен үлгілік оқу жоспарларын бекіту туралы

(Жалғасы. Басы 113-114, 118-120, 129-130, 133, 135-136, 138-140, 143-149, 151-156, 158-160-нөмірлерде)

БҚ 5. Заманауи экономикалық жүйенің заңдылықтарын және қызмет ету тетіктерін түсіну	БҚ 05. Кәсіптік қызметте экономиканың базалық білімдерін қолдану	Бұл модуль қазіргі экономикалық жүйенің заңдылықтарын мен тетіктері туралы, нарық тетіктері мен мемлекеттік реттеу әдістері туралы кешенді түсінік қалыптастыру үшін қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді игеру нәтижесінде білім алушылар: экономикалық теория негіздерін; экономикалық жүйелердің жалпы негіздерін; макроэкономика негіздерін; экономиканың өзекті мәселелерін; «Жасыл экономиканың» негізгі міндеттерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: негізгі экономикалық мәселелерді, экономика теориясын мен бизнес негіздерінің тұжырымдық ережелерін түсінеді; елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының басым бағыттарын анықтайды.	Оқыту нәтижесі: 1) Экономикалық теория саласындағы негізгі мәселелерді меңгеру. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Экономикалық терминдерді меңгереді, нарықтық экономика заңдылықтарын мен қағидаларын түсінеді. 2. Өндіріс және тұтыну экономикасының негіздерін меңгереді. 3. Мемлекеттің салықтық саясатын сипаттайды. 4. Инфляция көздерін және оның салдарларын түсінеді. Оқыту нәтижесі: 2) Кәсіпорынның меншік формасы мен түрін, жоспары түрін, негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жоспарлаудың негізгі кезеңдері мен мазмұнын сипаттайды. 2. Математикалық әдістерді қолдана отырып, қажетті экономикалық есептеулерді орындайды. 3. Кәсіпорынның негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтайды. Оқыту нәтижесі: 3) Өлемдік экономиканың даму үрдістерін, мемлекеттің «жасыл» экономикаға өтуінің негізгі міндеттерін түсіну. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Өлемдік экономиканың даму үрдістерін сипаттайды. 2. Мемлекеттің «жасыл» экономикаға өтуінің негізгі міндеттерін түсінеді. 3. Жалпы ішкі өнім мен жалпы ұлттық өнімді есептеудің негізгі әдістерін қолданады. Оқыту нәтижесі: 4) Кәсіпорник қызметтің табысқа ие болу және төуекелге бару мүмкіндіктерін анықтау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Кәсіпкерліктің мақсаттарын, даму факторларын мен шарттарын сипаттайды. 2. Қазақстандағы кәсіпкерлік қызметтің заманауи ұйымдастырушылық-құқықтық формаларын сипаттайды. 3. Кәсіпкерлік қызметтің жетістігін анықтайтын факторларды түсінеді. 4. Бизнес жоспарды құру негіздерін меңгереді.	Экономика негіздері
		Бұл модуль ұлттық сананы дамытуға, ежелгі дәуірден қазіргі кезеңге дейін орын алған тарихи оқиғалардың мәні мен заңдылықтарын түсінуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар Қазақстанның негізгі тарихи кезеңдерінің	Оқыту нәтижесі: 1) Негізгі тарихи оқиғаларды түсіну.	Бағалаудың өлшемшарттары:
БҚ 6. Қазақстанның тарихын, өлемдік қоғамдастықты рөл мен орын түсіну	БҚ 06. Қазақстанның тарихын, өлемдік қоғамдастықты рөл мен орын түсіну			

(Жалғасы. Басы 9-10-беттерде)				
«123405 3 - Техник-технолог» білктілігі				
ҚК 12. Технологиялық процесті жүргізуді ұйымдастыру	Бұл модуль сапалы өнімді шығару және технологиялық процесін жүргізуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: кәсіби ұла-ну, кәсіби аурулар, жазатайым оқиға, жиілік және ауырлық коэффициенттері, шекті-рұқсат берілетін шоғырланулар, шекті-рұқсат берілетін шығарындылар тура-лы түсінікті; процесс пен кәсіпорынның экологиялық негіздерін; ресурс үнемдеуші тех-нологияларын; дәрегерге дейінгі көмек көрсету ережесін; шикізат пен дайын өнімнің сапа-сын бақылау әдістерін; процестің негізгі және қосалқы жабдықтары және оны қауіпсіз жүргізуді; ұқымды басқару және жоспар-лауды меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: жазатайым оқиға тура-лы әдісті толтыруды; жиілік пен ауырлық коэффициенттерінің есебін жүргізуді; зардап шегушілерге дәрігерге дейінгі көмек көрсетуі; өнімнің орташа сына-масын іріктеуді; реак-тивтер мен химиялық ыдыстрамен жұмыс дағдысына ие болу-ды; талдау нәтижелері бойынша есеп жүргізу және оларға сәйкес технологиялық процесті бақылауды; техникалық құжаттарды толтыру дағдысын меңгереді; ұйымның ішкі және сыртқы ортасының жағдайлары туралы ақпаратты жүйелеу мен жинақтау дағдысын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) Еңбекті қорғау, алғашқы медициналық көмек көрсету, ресурс үнемдеу те-хнологиясын талдау білімдерін меңгеру. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. «Ғимараттар мен құрылыстардың, құрылыс ма-териалдары мен бұйымдардың қауіпсіздік талаптары» техникалық регламентінің талаптарын ұстанады. 2. Жазатайым оқиғалардың жиілік коэффициенті және ауырлық коэффициенті туралы түсінікті біледі. 3. Заттардың шекті-рұқсат берілетін шоғырландырулары және шекті-рұқсат берілетін шығарындылары нормасын тал-дайды. 4. Алғашқы медициналық көмек көрсету ережелерін сақтайды. 5. Қауіпті аймақтардың техникалық шараларын және қорғаныс құралдарын таңдайды. 6. Кәсіби аурулар мен қайғылы жағдайлардың себептерін тал-дайды. 7. Жазатайым оқиға туралы актісін толтырады. 8. Өндіріспен байланысты қайғылы жағдайларды зерттеу кезеңдерін анықтайды. 9. Өндірістік ұшакенің технологиялық процесін жүргізу кезінде экологиялық қауіпсіздік ережесін сақтайды. 10. Жазатайым оқиғалардың жиілік коэффициенті және ауырлық коэффициенті есебін жүргізеді. 11. Еңбекті қорғау және өртке қарсы қауіпсіздік ережелерінің сақталуын бақылайды.	Оқыту нәтижесі: 2) Шикізат пен дайын өнімнің са-пасын бақылауды жүзеге асыру Бағалаудың өлшемшарт-тары:
ҚК 12. Шикізаттың, дайын өнімнің сапасын, техникалық регламентке сәйкес талдау нәтижелері және бақылау-өлшеу аспаптары бойынша технологиялық процестің барысын бақылау	Бұл модуль сапалы өнімді шығару және технологиялық процесін жүргізуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: кәсіби ұла-ну, кәсіби аурулар, жазатайым оқиға, жиілік және ауырлық коэффициенттері, шекті-рұқсат берілетін шоғырланулар, шекті-рұқсат берілетін шығарындылар тура-лы түсінікті; процесс пен кәсіпорынның экологиялық негіздерін; ресурс үнемдеуші тех-нологияларын; дәрегерге дейінгі көмек көрсету ережесін; шикізат пен дайын өнімнің сапа-сын бақылау әдістерін; процестің негізгі және қосалқы жабдықтары және оны қауіпсіз жүргізуді; ұқымды басқару және жоспар-лауды меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: жазатайым оқиға тура-лы әдісті толтыруды; жиілік пен ауырлық коэффициенттерінің есебін жүргізуді; зардап шегушілерге дәрігерге дейінгі көмек көрсетуі; өнімнің орташа сына-масын іріктеуді; реак-тивтер мен химиялық ыдыстрамен жұмыс дағдысына ие болу-ды; талдау нәтижелері бойынша есеп жүргізу және оларға сәйкес технологиялық процесті бақылауды; техникалық құжаттарды толтыру дағдысын меңгереді; ұйымның ішкі және сыртқы ортасының жағдайлары туралы ақпаратты жүйелеу мен жинақтау дағдысын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 2) Шикізат пен дайын өнімнің са-пасын бақылауды жүзеге асыру Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Дайын өнімдерді жіктейді. 2. Шикізат пен дайын өнімнің сапасын бақылау әдістері мен тәсілдерін таңдайды. 3. Шикізат пен дайын өнімге арналған Мемлекеттік салалық стандарттар мен техникалық талаптар туралы ақпаратты меңгереді. 4. Талдау үшін шикізат пен дайын өнімнің сынамасын іріктейді. 5. Зертханалық жабдықпен және реактивтермен жұмыс істейді. 6. Талдау есептерін жүргізеді және нәтижелері бойынша технологиялық процесті реттейді.	Оқыту нәтижесі: 3) Технологиялық үдерісті бақылау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:
ҚК 12. Шикізаттың, дайын өнімнің сапасын, техникалық регламентке сәйкес талдау нәтижелері және бақылау-өлшеу аспаптары бойынша технологиялық процестің барысын бақылау	Бұл модуль сапалы өнімді шығару және технологиялық процесін жүргізуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: кәсіби ұла-ну, кәсіби аурулар, жазатайым оқиға, жиілік және ауырлық коэффициенттері, шекті-рұқсат берілетін шоғырланулар, шекті-рұқсат берілетін шығарындылар тура-лы түсінікті; процесс пен кәсіпорынның экологиялық негіздерін; ресурс үнемдеуші тех-нологияларын; дәрегерге дейінгі көмек көрсету ережесін; шикізат пен дайын өнімнің сапа-сын бақылау әдістерін; процестің негізгі және қосалқы жабдықтары және оны қауіпсіз жүргізуді; ұқымды басқару және жоспар-лауды меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: жазатайым оқиға тура-лы әдісті толтыруды; жиілік пен ауырлық коэффициенттерінің есебін жүргізуді; зардап шегушілерге дәрігерге дейінгі көмек көрсетуі; өнімнің орташа сына-масын іріктеуді; реак-тивтер мен химиялық ыдыстрамен жұмыс дағдысына ие болу-ды; талдау нәтижелері бойынша есеп жүргізу және оларға сәйкес технологиялық процесті бақылауды; техникалық құжаттарды толтыру дағдысын меңгереді; ұйымның ішкі және сыртқы ортасының жағдайлары туралы ақпаратты жүйелеу мен жинақтау дағдысын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 4) Жоспарлау және ұқымды басқару. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Менеджменттің мәні мен мазмұнын, оның ерекшеліктерін, мақсатын, міндеттерін мен функци-ясын біледі. 2. Ұйымның ішкі және сыртқы ортасының жағдайы тура-лы ақпаратты жүйелейді және жинақтайды.	Оқыту нәтижесі: 5) Технологиялық процестің барысын бақылау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:

ҚК 13. Қажетті технологиялық есептерді жүргізуді, процестің материалдық және жылу теңгерімі, өнімнің шығуы, процестің қарқындылығы, өнімділігі	Бұл модуль негізгі және қосымша жабдықты есептеуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипат-тайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алу-шылар: технологиялық процестің негізгі торап-тарын; материалдық теңгерімді жасау-ды, кәсіпорынның құрылымын; негізгі техникалық-экономикалық көрсеткіштерді; еңбек ақысының ныса-ны; кәсіпорынның рентабельділігін; өнімнің өзіндік құны мен бағасын; кәсіпорынның айналымдағы қаражатын меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: материалдық теңгерімді, технологиялық процестің салтқын және жылу агенттерін есептеуді; негізгі және қосымша жабдықты есептеуді; өнімнің шығуын және жабдықтың өнімділігін есептеуді; еңбек рентабельділігі мен өнімділігі есебін жүргізуді; өнімнің өзіндік құны мен бағасын есеп-тей біледі.	Оқыту нәтижесі: 1) Процесс пен қызмет көрсетілетін жабдықтың технологиялық есебін жүргізу. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Технологиялық есептің негізгі өлшемшарттарын бөледі. 2. Одан әрі шикізат пен дайын өнімге талдау жүргізе оты-рып, материалдық теңгерімнің есебін жүргізеді. 3. Технологиялық процестің салтқын және жылу агенттерін есептейді. 4. Негізгі және қосымша жабдықты жөндеу есебін жүргізеді. 5. Өнімнің шығуын және жабдықтың өнімділігін есептейді.	Оқыту нәтижесі: 2) Технологиялық процестердің экономикалық тиімділігін анықтау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:
ҚК 14. Өнім алушының себептерін анықтау, сапа менеджменті жүйесінің аясында оны ескерту және жою шараларын әзірлеу.	Бұл модуль ақауды анықтауға қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипат-тайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: ақау мен кемістікті жою құжаттарын ресімдеу ережесін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушы-лар: ақау және кемістікті анықтау құжаттарын ресімдейді; өнімнің сапасын жақсарту мақсатында ақау мен кемістіктер санын азайту шараларын әзірлейді.	Оқыту нәтижесі: 1) Пайдалану процесінде туындаған кемшіліктерді жою бойынша техникалық құжаттама құрастыру. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Ақау мен кемістіктің техникалық құжатын жүргізеді, ақау себепін анықтау актісін жасайды. Ақаудың түзілуін ескерту, өнім сапасын жақсарту шараларын әзірлейді.	Оқыту нәтижесі: 2) Технологиялық процестің барысын бақылау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:

ҚК 15. Диплом алды практика	Бұл модуль оқыту про-цесінде алынған білім мен практикалық іскерлікті жинақтау мен жетілдіруге; тікелей кәсіпорындарда құрылыс қышы	Оқыту нәтижесі: 1) Кәсіпорынның жұмысын зерделеу және талдау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Құрылыс қышы өндірісі бойынша кәсіпорын-ның құрылымы туралы білімді меңгереді. 2. Керамикалық бұйымдардың өртүрлі бөлімдерін, цехтарын, ұшакелерінің қызмет түрлері туралы білімді меңгереді. 3. Кәсіпорынның өртүрлі бөлімдері, цехтары, ұшакелерінің қызметті түрлері туралы білімді меңгереді. 4. Кәсіпорынның жұмысы туралы деректерді жинайды және талдайды. 5. Практика бойынша есеп дайындайды.	Кәсіптік практика (диплом алды)

ҚК 16. «Техник-технолог» білктілігі бойынша негізгі жұмыс түрлерін орындайды	Оқыту нәтижесі: 2) Дипломдық жобаның тақырыбы бойынша техникалық материалды зерделеу, жинау және талдау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:	1. Қызмет көрсетілетін ұшакенің, өндірістің технологиялық сұлбасын біледі. 2. Керамикалық бұйымдарды кептіру мен күйдіру дайындық, негізгі және қосымша жабдықтарын пайдалану ережесін, техникалық сипаттама-ларын, қондырғысын, өлшеу және автоматика құралдарын біледі. 3. Қызмет көрсетілетін ұшакенің коммуникация-лар сұлбасын біледі. 4. Құрылымдық-технологиялық құжаттардың түрлерін анықтайды. 5. Керамика өндірісінің шикізаты мен дайын өнімінің сапасы көрсеткіштерін анықтау кезінде стандарттарды сақтайды. 6. Технологиялық процестің сандық және сапалық көрсеткіштерін есептей алады. 7. Өндіріс менеджменті және экономикасы мәселелерін меңгереді. 8. Технологиялық процестерді жүргізу кезінде еңбек, өнеркәсіптік және экологиялық қауіпсіздік талаптарын сақтайды.	Оқыту нәтижесі: 3) Техник-технологтың міндеттерін қайталау. Бағалаудың өлшемшарт-тары:

Ескерту:
Қолданылған аббревиатуралар:
БҚ - базалық құзыреттілік;
КҚ - кәсіптік құзыреттілік;
БМ - базалық модульдер;
КМ - кәсіптік модульдер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 304-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің «Өрлеу өндірісі (бейін бойынша)» мамандығы бойынша үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды және бейіні:	1200000 - Кең қолданыстағы тауарлар мен бұйымдар технологиясы
Мамандығы:	1235000 - Өрлеу өндірісі (бейін бойынша)
Білктілік:	123509 2 – Ағартушы 123501 2 – Бояушы 123514 3 – Техник-технолог

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 1 жыл 10 ай;
2 жыл 10 ай; 3 жыл 10 ай негізгі орта білім базасында

Индексі	Циклдер, пәндер/модульдер, практикалар атауы	Бақылау нысаны			Оқу уақытының көлемі (сағат)				Семестрлер бойынша бөлу***
		Емтихан	Сынақ	Бақылау жұмысы	БАРЛЫҒЫ	Оның ішінде:			
						Теориялық оқыту	Зертханалық-практикалық жұмыстар, курстық жобалар және жұмыстар	Өндірістік оқыту және/немесе кәсіптік практика	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі										
ЖБП	Жалпы білім беретін пәндер**	+	+	+	1448					1-3
БМ	Базалық модульдер				364	14	350			3-6
БМ 01	Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лек-сиканы қолдану	+	+	+			+			
БМ 02	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын жасау	+	+	+	+	+				
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	+	+	+	+	+				
«123509 2 – Ағартушы» біліктілігі										
КМ	Кәсіптік модульдер				976	342	202	432	2-4	
КМ 01	Бояу үшін дайындық жұмыстарын жүргізу	+	+	+	+	+	+			
КМ 02	Ағартудың технологиялық процесін жүргізу	+	+	+	+	+	+			
КМ 03	Ағартудың технологиялық режимін бақылау және жұмыс орнына күтім жасау	+	+	+	+	+	+			
КМ 04.	Ағартушы біліктілігі бойынша негізгі жұмыс түрлерін орындау	+	+					+		
БҰАМ 01	Білім беру ұйымдары анықтайтын мо-дульдер				+					
АА 01	Аралық аттестаттау				144					
ҚА 01	Қорытынды аттестаттау				36					
«123501 2 – Бояушы» біліктілігі										
КМ	Кәсіптік модульдер				1280	406	298	576	5-6	
КМ 05	Бояу үшін дайындық жұмыстарын жүргізу	+	+	+	+	+	+			
КМ 06	Бояу процесін жүргізу	+	+	+	+	+	+			
КМ 07	Жабдықта күтім жасау	+	+	+	+	+	+			
КМ 08.	Бояушының біліктілігі бойынша негізгі жұмыс түрлерін орындау	+	+	+				+		
БҰАМ	Білім беру ұйымдары анықтайтын мо-дульдер				+					
АА 02	Аралық аттестаттау				36					
ҚА 02	Қорытынды аттестаттау				36					
Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны										
Орта буын маманы										

	«123514 3 – Техник-технолог» біліктілігі									
БМ	Базалық модульдер				288	184	104			7-8
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	+			+	+	+			
БМ 04	Қоғам мен еңбек ұжымында әлеумет-тену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану	+			+	+				
БМ 05	Кәсіптік қызметте экономиканың базалық білімдерін қолдану		+		+	+				
КМ	Кәсіптік модульдер				828	314	118	396		7-8
КМ 09	Өндірістік бөлімше ұжымының жұмысын ұйымдастыру	+	+		+	+	+	+		
КМ 10	Технологиялық жабдықта қызмет көрсетумен және пайдаланумен технологиялық процестерді жүргізу	+		+	+	+	+			
КМ 11	Шикізаттың, өңдеу өндірісі өнімі мен процестерінің сапасын бақылау	+		+	+	+	+			
КМ 12.	Диплом алды практика		+		+			+		
БҰАМ	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
ДЖ 01	Дипломдық жобалау***				216					
АА 03	Аралық аттестаттау				36					
ҚА 03	Қорытынды аттестаттау				72					
Орта буын маманы деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны					1440					
Міндетті оқытуға жиыны					5760					
К	Консультациялар	оқу жылы үшін жүз сағаттан артық емес								
Ф	Факультативтік сабақтар	аптасына төрт сағаттан артық емес								
Барлығы:					6588					

Ескерту:
* Берілген мамандықтың басқа біліктіліктеріне оқу мекемесі ұқсас тәсілдеме қолданылып жұмыс оқу жоспарларын әзірлейді.
** ЖБП қажеттілік бойынша модульдерге кіріктіріледі.
*** Оқу мекеменің қалауы бойынша дипломдық жобалау сағаттары кәсіптік модульдерге бөлінеді.
**** Семестр бойынша бөлінуі мекеменің қалауы бойынша өзгереді.
Қолданылған аббревиатуралар:
ЖБП - жалпы білім беру пәндері;
БМ - базалық модульдер;
БҰАМ - кәсіптік модульдер;
БҰАМ - білім беру ұйымы анықтайтын модульдер;
ДЖ - дипломдық жобалау;
АА - аралық аттестаттау;
ҚА - қорытынды аттестаттау;
К - консультациялар;
Ф - факультативтер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 305-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің «Өрлеу өндірісі (бейін бойынша)» мамандығы бойынша үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды және бейіні:	1200000 - Кең қолданыстағы тауарлар мен бұйымдар технологиясы
Мамандығы:	1235000 - Өрлеу өндірісі (бейін бойынша)
Білктілік:	123509 2 – Ағартушы 123501 2 – Бояушы 123514 3 – Техник-технолог

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 10

(Жалғасы. Басы 9-11-беттерде)			
БҚ 2. Іс қағаздарын мемлекеттік тілде құрастыру және ресімдеу	БМ 02. Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыру	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыруға және ресімдеуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: мемлекеттік тілде іс жүргізу негіздерін; іскерлік құжаттарды жасау тәсілдері мен функцияларын; құжаттардың жіктелуін, тасымалдағыштар, мақсатын, құрамдас бөліктерін, ресімдеу ережелерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: компьютерлік технологияларды қолдана отырып, кәсіптік қызметте қажетті қызметтік құжаттарды мемлекеттік тілде құрастыруды үйренеді.	Оқыту нәтижесі: 1) Компьютерлік технологияларды қолдана отырып, ұйымдық-өкімдік және ақпараттық-анықтамалық құжаттармен жұмыс істеу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Құжаттардың түрлері мен жіктелуін сипаттайды. 2. Құжаттардың ақпараттық және коммуникативтік функциясын түсінеді. 3. Құжаттардың құрылымын анықтайды. 4. Қызметтік құжаттардың негізгі деректемелерін қолданады. 5. Құжаттың мәтініне қойылатын талаптарды саяқтайды. 6. Компьютерлік технологияларды қолдана отырып, ұйымдық-өкімдік және ақпараттық-анықтамалық құжаттармен жұмыс жасайды. Оқыту нәтижесі: 2) Еңбек қатынастарын реттейтін құжаттарды мемлекеттік тілде жасау. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Қазақстан Республикасының Еңбек кодексіне сәйкес, еңбек қатынастарын реттейтін құжаттар туралы білімі бар. 2. Еңбек шартының қажетті талаптары туралы ақпаратты меңгереді. 3. Түіндемені, өмірбаянды, мінездемені, өтінішті, арызды, сенімхатты, қолхатты мемлекеттік тілде құрастырады.
		Бұл модуль жеке қасиеттерді және олармен байланысты қабілеттерді жетілдіру үшін қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: дене тәрбиесінің әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін, жеке және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздерін, салуатты өмір салтының негіздерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: қоғалыс қабілеттері мен дағдыларын ұдайы жетілдіру жағдайында денсаулықты нығайтуы; кәсіби тұрғыда маңызды физикалық және психомоторлық қабілеттерді дамытуы; өзін-өзі бақылау және ағзаның функционалдық жай-күлін бағалау дағдыларын үйренеді.	Оқыту нәтижесі: 1) Денсаулықты нығайту және салауатты өмір салты қағидаттарын сақтау. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Салауатты өмір салты негіздері мен мәдениетін ұғынады. 2. Бұлшық етке жүктеме түскен кездегі тыныс алу, қан айналым және энергиямен қамтамасыз ету жүйелері қызметінің физиологиялық негіздерін сипаттайды. 3. Жалпы дене дайындығы бойынша жаттығулар кешенін орындайды. 4. Күнделікті өмірде салауатты өмір салты мәдениетін сақтайды. Оқыту нәтижесі: 2) Физикалық қасиеттерді және психофизиологиялық қабілеттерді жетілдіру. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Командалық спорттық ойын қағидаларын сақтайды. 2. Денет тәрбиесі жүктемесінің негіздерін және оны реттеу тәсілдерін сипаттайды. 3. Жаттығуларды орындау техникасын меңгереді. 4. Үйренген ойын тәсілдері мен жеке тактикалық міндеттерді оқу ойынында қолданады. 5. Бағдарламада көзделген бақылау нормативтер мен тәсілдерін орындайды. Оқыту нәтижесі: 3) Жарақаттану және жазатайым оқиғалар кезінде дәрігерге дейінгі медициналық көмек көрсету. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Дене тәрбиесі жаттығуларымен айналысу кезінде жарақаттардың туындау себептерін, жарақаттанудың алдын алу тәсілдерін түсінеді. 2. Жарақаттар кезінде дәрігерге дейінгі көмек көрсетеді.
БҚ 3. Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	БМ 03. Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	Бұл модуль әлемнің философиялық бейнесін зерттеу, мәдениеттің болмысы мен арнауын түсіну; азаматтық құқықтар мен міндеттерді сақтау; қоғамның даму заңдылықтары мен перспективаларын, қазіргі замандағы әлемнің әлеуметтік-саяси үдерістердің даму үрдістерін түсіну негізінде ойлау мәдениетін қалыптастыруға қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарды және заңдылықтарды; мәдениеттерді, діндерді және өркениетті; мемлекеттік құқықтық қарым-қатынастар мен құбылыстардың жүйесін; азаматтар мен қоғамдағы саясаттың басқа да субъектілерінің өзара қарым-қатынастары жүйесінің жұмысын меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарға сүйенуге; философияның негізгі мәселесі мен диалектика заңдарын түсіну; әлемдік өркениеттегі Қазақстан Республикасы халықтары мәдениетінің рөлі мен орнын талдауға; жалпы адамгершілік-адам қиындықтар мен гуманистік дүниетаным негізінде толеранттылық таныта білуге; адам баласын жек көрушілік, экстремистік, радикалдық және террористік идеологияларды мойындамауы; құқық нормаларын сақтауға; әлеуметтік өзара қарым-қатынастар барысында қалыптасатын әлеуметтік және саяси қатынастар жүйесінде бейімделуге дағдыланады.	Оқыту нәтижесі: 1) Жалпы философиялық мәселелерді жақсы білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Негізгі философиялық ұғымдарды меңгереді. 2. Философия тарихындағы таным үдерісіне әр түрлі пікірлерді түсінеді. 3. «Диалектика», «диалектика заңдары», «тұрмыс», «материя», «қоғалыс», «көңістік және уақыт» ұғымдарының мәндерін сипаттайды. 4. Философияның негізгі категорияларының мәні мен өзара байланысын анықтайды. 5. Әлемнің ғылыми, философиялық және діни көріністерінің ерекшеліктерін түсінеді. Оқыту нәтижесі: 2) Адам өмірінде еркіндік пен жауапкершілік, материалдық және рухани құндылықтар сияқты философиялық санаттардың арақатынасын анықтау. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Тұлғаның өмірдің, мәдениеттің және қоршаған табиғи ортаның сақталуына жауапкершілік деңгейін сөзінеді. 2. Ғылымның, техника мен технологиялардың дамуымен және пайдалануымен байланысты әлеуметтік және этикалық проблемалардың мәнін түсінеді. 3. Адам өміріндегі материалдық және рухани құндылықтардың қатынасы туралы жеке пікірін тұжырымдайды. 4. Өмір шыңдағы мен мәні туралы әр түрлі пікірлерді талдайды, осы түсініктерге қатысты өз пікірін қалыптастырады. Оқыту нәтижесі: 3) Қазақстан Республикасы халқы мәдениетінің әлемдік өркениеттегі рөлі мен орнын түсіну. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Отандық мәдениеттің тарихын, дәстүрлі қазақ мәдениетінің құндылықтарын біледі. 2. Қазақстан Республикасы халқы мәдениетінің әлемдік өркениеттегі рөлі мен орнын түсінеді. 3. Тәуелсіз Қазақстанның мәдени жетістіктерін сипаттайды. Оқыту нәтижесі: 4) Толеранттылықты және белсенді тұлғалық көзқарасты қалыптастыратын моральдық-адамгершілік құндылықтар мен нормаларды түсіну. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Әртүрлі мәдениеттер мен өркениеттердің ықсандарын және түрлерін, тарихын сипаттайды. 2. Әлемдік және дәстүрлі діндердің тарихын біледі және қазіргі жағдайын түсінеді. 3. Экстремистік, радикалдық және террористік идеологияны ажырата алады. 4. Әлеуметтік, этникалық, конфессиялық және мәдени ерекшеліктерді толеранттылықпен қабылдайды. Оқыту нәтижесі: 5) Құқық және мемлекеттік-құқықтық құбылыстар туралы негізгі ұғымдарды білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Құқықтың мәнісін және негізгі белгілерін түсінеді. 2. Заңдылық және құқықтық тәртіп ұғымын біледі және қағидадарын сақтайды. Оқыту нәтижесі: 6) Құқықтың негізгі салалары туралы мәліметтерді меңгереді. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Қазақстан Республикасы Конституциясының ережелеріне сәйкес азаматтық және тұлғалық қалыптасуының құқықтық мәртебесін түсінеді. 2. Әкімшілік реттеу әдістерін сипаттайды. 3. Әкімшілік және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершіліктің қажеттілігін түсінеді. 4. Азаматтық және отбасылық құқықтың негізгі ережелерін меңгереді. 5. Салық түрлері туралы ақпаратты меңгереді. 6. Қылмыстық жауапкершілікті және оның туындау негіздемесін түсінеді. Оқыту нәтижесі: 7) Еңбек заңнамасына сәйкес өзінің құқықтарын қорғау.

			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Қызметкердің Еңбек кодексіне сәйкес құқықтары мен міндеттерін түсінеді. 2. Жұмысшы мен жұмыс берушінің материалдық және тәртіптік жауапкершілігін ажыратады.
			Оқыту нәтижесі: 8) Әлеуметтанудың және саясаттанудың негізгі ұғымдарын меңгереді.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Негізгі политологиялық ұғымдарды меңгереді: билік, саяси жүйе, саяси режим, мемлекет, мемлекеттік басқару формалары, мемлекеттік құрылыс формалары, саяси партиялар, партиялық жүйелер, саяси элита, саяси көшбасшылық, геосаясат. 2. Әлеуметтанудың негізгі ұғымдарын меңгереді: әлеуметтік қарым-қатынас, әлеуметтік құбылыс, әлеуметтік үдеріс, әлеуметтік ілгерілеу. 3. Жалпы әлеуметтік және саяси үдерістерді жеке фактілермен арақатынасын біледі.
			Оқыту нәтижесі: 9) Халықаралық саяси үдерістерді, геосаяси ахуалды түсіну.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Қазіргі әлемдегі Қазақстанның орны мен рөлін түсінеді. 2. Қазақстан Республикасының саяси жүйесінің құрылымын сипаттайды. 3. Саяси мәдениеттің жұмыс істеу мәні мен заңдылықтарын түсінеді.
			Оқыту нәтижесі: 8) Экономикалық теория саласындағы негізгі мәселелерді меңгеру.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Экономикалық терминдерді меңгереді, нарықтық экономика заңдылықтарын мен қағидадарын түсінеді. 2. Өндіріс және тұтыну экономикасының негіздерін меңгереді. 3. Мемлекеттің салықтың саясатын сипаттайды. 4. Инфляция көздерін және оның салдарларын түсінеді.
			Оқыту нәтижесі: 2) Кәсіпорынның меншік формасы мен түрін, жоспары түрін, негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтау.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Жоспарлаудың негізгі кезеңдері мен мазмұнын сипаттайды. 2. Математикалық әдістерді қолдана отырып, қажетті экономикалық есептеулерді орындайды. 3. Кәсіпорынның негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтайды.
			Оқыту нәтижесі: 3) Әлемдік экономиканың даму үрдістерін, мемлекеттің «жасыл» экономикаға өтуінің негізгі міндеттерін түсіну.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Әлемдік экономиканың даму үрдістерін сипаттайды. 2. Мемлекеттің «жасыл» экономикаға өтуінің негізгі міндеттерін түсінеді. 3. Жалпы ішкі өнім мен жалпы ұлттық өнімді есептеудің негізгі әдістерін қолданады.
			Оқыту нәтижесі: 4) Кәсіпкерлік қызметтің табысқа ие болу және тәуекелге бару мүмкіндіктерін анықтау.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Кәсіпкерліктің мақсаттарын, даму факторларын мен шарттарын сипаттайды. 2. Қазақстандағы кәсіпкерлік қызметтің заманауи ұйымдастырушылық-құқықтық формаларын сипаттайды. 3. Кәсіпкерлік қызметтің жетістігін анықтайтын факторларды түсінеді. 4. Бизнес жоспарды құру негіздерін меңгереді.
			Оқыту нәтижесі: 1) Негізгі тарихи оқиғаларды түсіну.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Ежелгі дәуірден қазіргі кезеңге дейінгі тарихи оқиғалар хронологиясын біледі және мәнін түсінеді. 2. Қазақ халқының жалптыүрлік қоғамдағы, көшпелі өркениет жүйесіндегі, Еуразия әлемі халықтарының тарихи-мәдени қауымдастығының дамуындағы рөлі мен орнын аша біледі. 3. Тәуелсіздік алғаннан кейінгі Қазақстан Республикасында болып жатқан саяси және қоғамдық өзгерістердің мәні мен бағытын түсінеді. 4. Тәуелсіз Қазақстанның жетістіктерін сипаттайды.
			Оқыту нәтижесі: 2) Тарихи оқиғалардың себеп-салдар байланысын анықтау.	
			Бағалаудың өлшем-шарттары:	1. Қазақстан тарихының толыққандылығы мен жүйелілігін көрсететін және сипаттайтын фактілерді, үдерістер мен құбылыстарды анықтайды. 2. Тарихи оқиғалардың арасында байланыс орнатады.
			Оқыту нәтижесі: 1) Қазақстан тарихының толыққандылығы мен жүйелілігін көрсететін және сипаттайтын фактілерді, үдерістер мен құбылыстарды анықтайды.	
Қазақстан тарихы				

Кәсіптік модульдер			
«123509 – Ағартушы» біліктілігі			
БҚ 01. Ағарту үшін дайындық жұмыстарын жүргізу	КМ 01. Ағарту үшін дайындық жұмыстарын жүргізу	Бұл модуль берілген технологиялық режимге сәйкес ағарту үшін дайындық жұмыстарын жүргізу үшін қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: қорғау бойынша нұсқаулықтарды, жазатайым оқиғалар мен кәсіптік қасиеттерін, сонымен қатар ағарту үшін дайындық жұмыстарын жүргізу процесінде электр тоғының зақымдаушы факторларын, өңделетін өнімнің ассортименти мен оның қасиеттерін, ағарту желісінің құрылымдары мен құрылыстарын, желіні матамен толтыру, дайындау және желіні ағартушы құраммен толтыру бойынша технологиялық нұсқаулықтарды, ағартудың технологиялық параметрлерін (ерітінді концентрациясын, температурасын, темп-ратураны),	Оқыту нәтижесі: 1) Өңдеу өндірісінің қауіпсіздік ережесі мәселелерін білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Қазақстан Республикасының еңбек заңнамасын сақтайды. 2. Ұжымдық және еңбек шарттары, шартты жасау және бұзу талаптары мен тәртібі туралы ақпаратты түсінеді. 3. Қазақстан Республикасының Еңбек кодексіне сәйкес жұмыс уақыты мен тынығу уақытын бөлуді түсінеді және кәсіпорында белгіленген ішкі еңбек тәртібі ережесін сақтайды. 4. Өңдеу өндірісі саласындағы қызметті реттейтін Қазақстан Республикасының құжаттарын біледі. 5. Жазатайым оқиғалар мен кәсіптік аурулардың, қауіпті және зиянды өндірістік факторлардың туындау себептері туралы ақпаратты біледі. 6. Жазатайым оқиғаларды және жарақаттану коэффициенттерін жүйелейді. 7. Бұл өндірістің жұмысшыларына тән кәсіптік аурулар туралы ақпаратты біледі. 8. Оқис оқиғаларды және кәсіптік ауруларды жалпы тергеу мәселелерін қолданады, комиссия құрамы оқис оқиғаның ауырлық дәрежесіне байланысты. 9. Өңдеу өндірісі саласындағы қызметті реттейтін Қазақстан Республикасының құжаттарын түсінеді. 10. «Өрт қауіпсіздігіне қойылатын жалпы талаптар» техникалық регламентінің мәселелерін меңгереді. 11. Ағарту кезінде барлық өндірістік центрлерде (учаскелерде) еңбекті қорғау, өндірістік санитария талаптарын, электрлік, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздік ережелерінің талаптарын сақтайды. 12. Ағарту желісінде және қорғаныс құралдарын белгіленуі бойынша қолданады. 13. Онымен немесе басқа жұмыскерлермен болған жазатайым оқиғалар, жарақаттар туралы, (цехтен басқа адам өндірістік жарақат алған кезде, алғашқы медициналық көмек көрсетеді), өңдеу өндірісі жабдығының ақаулықтары туралы тікелей басшыға (ауысым бастығына) уақытында хабарлайды.
		Еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы. Материалдар. Өңдеу өндірісі. Электроника негіздері мен электротехника. Стандарттау, сертифицирлеу және метрология негіздері. Технологиялық құрылыстарды пайдалану және жөндеу. Химиялық технология процесстері мен аппараттары. Өнеркәсіптік экология негіздері.	Оқыту нәтижесі: 2) Желіде ағарту үдерісін жүргізу. Бағалаудың өлшем-шарттары: Желіні қосуды жүзеге асыру үшін: 1. Ағартушы желінің технологиялық жабдығының техникалық сипаттамалары мен құрылыстарын біледі. 2. Қызмет көрсететін жабдықты пайдалану ережесін біледі. 3. Өндірістік-техникалық және нормативтік құжаттаманың талаптарына сәйкес негізгі және қосалқы жабдықты тексереді. 4. Матаны үйітудің, пісіру, ағарту және шаю процесінің технологиялық нұсқаулығын біледі. 5. Ағартудың технологиялық параметрлерін: ерітінді концентрациясын, температурасын, уақытты біледі. 6. Жұмыс ерітінділерін дайындау рецептурасын біледі. 7. Жұмыс ерітінділерінің қажетті концентрациясын дайындау процесстерінің мәнісін түсінеді. 8. Жұмыс ерітінділерін құрудың белгіленген ережесін, рецептураны, ерітінділерді дайындау тәсілдері мен концентрациясын қатаң сақтайды. 9. Созатын құрылымды пайдаланады. 10. Қажетті мөлшерлемелер мен концентрацияларды қамтамасыз етеді, жұмыс ерітінділерін дайындайды. 11. Ағартушы құрамның дайындығы мен сапасын тексереді. 12. Желілерді ағартушы құраммен толтыра біледі.

		уақытты), химиялық препараттардың қасиеттерін, ағарту тәсілдерін, химиялық материалдардың талшықтардың әртүрлі түрлерімен өзара әрекеттесуі мен түрлерін және технологиялық ағарту режимін, ағарту желісін жұмысқа дайындауды, ағарту үшін қажетті ереже мен негізгі білімдерді; еңбекті қорғаумен, электрлік, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздікпен байланысты сұрақтарды; ресурс- үнемдеуді басқару туралы түсініктерді (материалдарды бұлдіру, электр және жылу энергиясын үнемдеу) меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: химиялық ерітінділерді дайындау кезінде жеке қорғаныс құралдарын пайдалануды; өрт сөндіру құралдары мен жеке қорғаныс құралдарын пайдалануды, ағартушы желіні іске қосуға дайындығын тексеруді үйренеді.	14. Материалдар мен химиялық ерітінділердің өрт қауіпі қасиеттерін сипаттайды. 15. Электр тоғы мен жерге қосу контурының маңыздарын (жерге қосу контурына жабдықты дөңкерлеу тұтастығы) түсінеді. 16. Ағарту үдерісін жүргізу үшін өндірісте (цехтарда, ұчаскелерде) дайындық жұмыстарын жүргізу үшін еңбекті қорғау, өндірістік санитария талаптарын, электрлік, өрт және өнеркәсіптік қауіпсіздік ережелерін орындайды. Оқыту нәтижесі: 2) Ағарту технологиясының жалпы түсініктерін білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Маталарды өңдеу кезеңдерін талдайды. 2. Матаны үйіту, шлихталау, сіңдіру, пісіру, ағарту және келтіру үдерістерін түсінеді. 3. Мата параметрлері туралы түсінігі бар. 4. Материалдардың жіктелуін біледі және материалдардың физикалық-химиялық қасиеттерінде бағдарланады. 5. Ағарту үдерістерінің теориялық негіздері мен физикалық мәнісін біледі. 6. Ағарту технологиясының негізгі кезеңдерін: матаны үйітуді, шлихталауды, сіңдіруді, пісіруді, ағартуды және келтіруді сипаттайды. 7. Шлихталау мен ағартудың заманауи және перспективті әдістерін сипаттайды. 8. Экология, экономика, ресурс- және энергия үнемдеу позицияларынан ағартудың барлық технологиялық аспектілерінің өзара байланысын түсінеді. 9. Ағарту жабдығының жұмыс қағидасын талдайды. 10. Шығарылатын өнімнің сұрыптамасын жасайды және олардың сапасына қойылатын талаптарды сипаттайды. Оқыту нәтижесі:3) Өндіріс ерекшелігі туралы ақпаратты білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Солар бойынша әрі қарай жұмыс істеп және өзінің біліктілігін арттыратын, өндірістің барлық бағыттарының кәсіби бағдарланушылығын, құрылымын, негізгі өндірістік операцияларды түсінеді. 2. Таңдалған кәсіпте, және өндірістің технологиялық үдерісі мен оның барлық бағыттарында бағдарланады. 3. Өңдеу өндірісінің ағартушы, бояушы және басқа желілерінің технологиялық жабдықтарының орналасу жерінің нобайын орындайды. 4. Бұл таныстыру практикасын аяқтау бойынша есепті құрайды. Оқыту нәтижесі: 4) Ағартушы желіні іске қосуға дайындығын тексеру. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Өңдеу өндірісінің схемасын, ағарту үшін қолданылатын негізгі технологиялық жабдықты, технологиялық ағарту процесінің цикльдығын сипаттайды. 2. Тапсырманы, техникалық құжаттаманы және жабдықты іске қосу бойынша нұсқаулықтарды зерттейді. 3. Ағартушы желінің құрылымдары мен құрылыстарын біледі. 4. Электр жетектері мен ағартушы желінің жабдықтарын басқару аппараттарының белгіленуін түсінеді. 5. Дыбыстық және жарықтық сигнализацияны, қорғаныстың, бұғаттаушы құрылғылардың, өлшеу құралдары мен ағартушы желідегі автоматты реттеуіштердің белгіленуін біледі. 6. Машина мен механизмдердің, құрама элементтердің сызбаларындағы шартты белгілеулерді біледі. 7. Технологиялық жабдықтардың кинематикалық және электрлік тежегіштерін оқиды, олардың құрамалы ерекшеліктерін талдайды. 8. Ағартушы желі жабдығы мен машиналарының үйелуінің негізгі тораптарын майлауды өткізеді. 9. Желіге мата салу бойынша технологиялық нұсқаулықтарды біледі. 10. Ағартушы желіні тексеруді жүргізеді, агрегаттардың және онымен шектес жабдықтың дайындығын тексереді. 11. Желіні матамен ролікті орнатумен дайындайды. 12. Ағартушы желіге мата сала алады.
ҚК 02. Ағартудың технологиялық процесін жүргізу	КМ 02. Ағартудың технологиялық процесін жүргізу	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, ағартудың технологиялық процесін жүргізу үшін қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: белгіленген технологиялық режимге сәйкес материалдық машиналармен агрегатталған үздіксіз ағарту агрегаттарында маталарды үйіту, шлихталау, сіңдіру, пісіру, ағарту және келтіру үдерістерін; ағартушы желі агрегаттарының техникалық параметрлері мен құрылғыларын; шұралардың, сорпаттардың, қрандардың, электр жетектердің ақаулықтары; матаны үйіту, шлихталау, сіңдіру, пісіру, ағарту және келтіру торпаттары, қызмет көрсетілетін жабдықты, реттеуші құрылғыларды, қондырғыларды бақылау-өлшеу аспаптары мен әртүрлі жүйелердің қорғаныс құралдарын пайдалану ережесін, оларға күтім жасау ережесін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: жұмыс ерітінділерінің қажетті мөлшерлемесі мен концентрациясын қамтамасыз етуді; жұмыс ерітінділерін жасаудың белгіленген	Оқыту нәтижесі: 1) Ерітінділердің қажетті мөлшерлемесі мен концентрациясын дайындау және жұмыс ерітінділерін даярлау әдістерін білу. Бағалаудың өлшем-шарттары: 1. Қауіпсіздік техникасы мен еңбекті қорғау ережесін сақтайды. 2. Матаның химиялық технологиясын біледі. 3. Химиялық материалдардың талшықтардың әртүрлі түрлерімен өзара әрекеттесуі мен түрлерінде бағдарланады. 4. Матаны үйітудің, пісіру, ағарту және шаю процесінің технологиялық нұсқаулығын біледі. 5. Ағартудың технологиялық параметрлерін: ерітінді концентрациясын, температурасын, уақытты біледі. 6. Жұмыс ерітінділерін дайындау рецептурасын біледі. 7. Жұмыс ерітінділерінің қажетті концентрациясын дайындау процесстерінің мәнісін түсінеді. 8. Жұмыс ерітінділерін құрудың белгіленген ережесін, рецептураны, ерітінділерді дайындау тәсілдері мен концентрациясын қатаң сақтайды. 9. Созатын құрылымды пайдаланады. 10. Қажетті мөлшерлемелер мен концентрацияларды қамтамасыз етеді, жұмыс ерітінділерін дайындайды. 11. Ағартушы құрамның дайындығы мен сапасын тексереді. 12. Желілерді ағартушы құраммен толтыра біледі. Оқыту нәтижесі: 2) Желіде ағарту үдерісін жүргізу. Бағалаудың өлшем-шарттары: Желіні қосуды жүзеге асыру үшін: 1. Ағартушы желінің технологиялық жабдығының техникалық сипаттамалары мен құрылғыларын біледі. 2. Қызмет көрсететін жабдықты пайдалану ережесін біледі. 3. Өндірістік-техникалық және нормативтік құжаттаманың талаптарына сәйкес негізгі және қосалқы жабдықты тексереді. 4. Матаны үйіту, шлихталау, сіңдіру, пісіру, ағарту және келтіру торпаттарының техникалық күйін тексереді. 5. Ағартушы желінің қазандардың, шұралардың, сорпаттардың, қрандардың ақаусыздығын тексереді. 6. Бақылау- өлшеу аспаптарының және қауіпсіздік автоматикасының, қорғау және сигнализация құралдарының ақаусыздығын тексереді. 7. Қосу алдында жабдықтың жұмыс органдарының күйін бақылайды.

Еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы Өңдеу өндіріс

Технологиялық құндылықтарды пайдалану Химиялық технология процесі мен аппараттары Өнеркәсіптік экология негіздері Компьютерлік технологиялар Инновациялық технологиялар

(Жалғасы 13-бетте)

(Жалғасы. Басы 9-12-беттерде)

123501 2 – Бояушы» біліктілігі

(Жалғасы 14-бетте)

(Жалғасы. Басы 9-15-беттерде)						
		барабанға шикізатты жүктегеннен кейін жібіту мен күлдеу процестерін жүргізуді меңгереді.	8.Белгілер бойынша шикізаттың түрі мен сұрыптамасын, оның тағайындалуын анықтайды. 9. Консервілеу әдісін анықтайды және дайындамалау үшін мыңын әдісін таңдау дұрыстығын негіздейді. 10.Шикізаттың сұрыптаманы жүргізеді. 11. Ғылыми мен тері шикізат саласының физикалық пен тауартану көрсеткіштерін, ақауларын айыра біледі.	Өндірістің оңуы. Кәсіптік практика		
		Оқыту нәтижесі: 2) Шикізатты барабанға жүктегеннен кейін жібіту мен күлдеу процестерін жүргізу.	1.Шикізатты суландыру дәрежесі бойынша, сол секілді микроқұрылымы бойынша булы күйге жайып күйге келтіру үшін, жібіту процесін жүргізеді. 2.Күлді сұйықтықтарды құрайды, оларды аппараттарға айдамалайды және олардан сорып алады. 3. Күлді сұйықтықтарды тасымалдау үшін сораттарды, құбырларды, бу құбырларын дайындайды. 4.Тері мен шикі теріні күлдеуге жүйктейді. 5.Жүнсідендіру - күлдеу процесін жүргізеді.			
		Бағалаудың өлшемшарттары:	Оқыту нәтижесі: 3) Теріні немесе шикі теріні аппараттардан түсіру.			
		Бағалаудың өлшемшарттары:	1.Терінің жүнін келтіру үшін дайындық дәрежесін анықтайды. 2.Шикі теріні түсіруді бақылайды және келесі операция үшін шелеу машинасына жібереді.			
			Оқыту нәтижесі: 1) Жібігудің технологиялық процесіне әсер ететін факторларды білу.			
ҚК 03. Жібіту мен күлдеу технологиялық процестерін бақылау әдістерін қолдану	ҚМ 03 Жібіту мен күлдеу технологиялық процестерді бақылау әдістерін қолдану	Бұл модуль жібіту мен күлдеу процесінде дерманың микроқұрылымының өзгеруін бақылау әдістерін сипаттайды. Модульді зерделу нәтижесінде білім алушылар жібіту процесінің ұзақтығы, ерітіндінің температурасын бақылайды, шикі теріні күлдеуден кейін тексеруді меңгереді.	Оқыту нәтижесі 2) Күлдеудің технологиялық процесіне әсер ететін факторларды сезіну.	Тері мен ғылыми технологиялар және механикалық кәсіптік қызметтерді апаратын технологиялар Өндірістің оңуы Кәсіптік практика		
		Модульді зерделу кезінде білім алушылар жібіту мен күлдеу процестерін бақылау әдістерін қолданды, жақсы күлденген шикі терінің салмағын анықтауға үйренеді.	Бағалаудың өлшемшарттары:		1. Ерітіндінің температурасын бақылайды. 2.Күлдеу тиімділігінің сұйықтықтық коэффициентіне тәуелділігін сақтайды.	
			Оқыту нәтижесі 3) Шикі заттың күлділігін бағалау әдістерін қолдану.		Бағалаудың өлшемшарттары:	1.Күлдеуден кейін шикі теріні тексереді, ол бет жағында эпидермис, шапшаң қалдықтарының толығымен жүнсіденуі тиіс. 2.Шикітердің тегістік пен сырғанаушылыққа тексереді. 3.Жақсы күлденген шикі терінің салмағын анықтайды.
			Оқыту нәтижесі 4) Есептеу техникасы мен бағдарламалық қамтамасыз етудің типтік құралдарын қолдану.		Бағалаудың өлшемшарттары:	1.Микропроцессорлық жүйелердің негіздерін жіктейді. 2.Типтік түрлердің негіздері және есептеу техникасының құрылымы туралы ақпаратты біледі. 3. Қолданбалы бағдарламалық құралдарды қолданады.

ҚҚ 04 Химиялық материалдарды қолдану және олармен жұмыс істеуге дағдылану. ҚМ 04 Химиялық материалдарды қолдану және олармен жұмыс істеу ережелері.	Бұл модуль технологиялық процестерге әсер ететін бір қатар химиялық материалдарды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар технологиялық циклда сапалы жартылай фабрикаларды шығару үшін қажетті химиялық материалдарды қолдана біледі. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар былғары мен тері шикізаты үшін арнайы қоспалар - күшейткіш-сіптілерді және үлбірлі терілер үшін тұздарды қолдануы, беткі белсенді заттарды (ББЗ) қолдануға үйренеді.	Оқыту нәтижесі: 1) Жібiтуді тездету үшін кәуіңсіз және тiмiдi құралдарды қолдану. Бағалаудың әлшемшарттары: 1. Жібiту процесін тездету үшін арнайы қоспалар – ұшықтығыштарды, былғары мен тері шикізаты үшін сіптілерді, үлбірлі терілер үшін қышқылдар мен тұздарды қолданады; 2. Жібiту процесін тездету үшін беткі белсенді заттарды (ББЗ) қолданады; 3. Ұшықтығыш ретінде Na_2S (былғары мен тері шикізаты үшін) және NaCl (үлбірлі шикізат үшін) қолданады. Органикалық химия. Тер мен былғары технологиясы. Өндірістің сабағы. Кәсіптік практика.

ҚҚ 05 «Күлдеу (былғары және тері шикізаттың өндіріс) аппаратшысы» біліктілігінің алу үшін жұмыстарды орындау ҚҚ 05 «Күлдеу (былғары және тері шикізаттың өндіріс) аппаратшысы» біліктілігінің алу үшін жұмыстарды орындау ҚҚ 05 «Күлдеу (былғары және тері шикізаттың өндіріс) аппаратшысы» біліктілігінің алу үшін жұмыстарды орындау	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, тері мен үйірді химиялық өңдеу технологиясымен таныстыру үшін қажетті дағдылар мен білдімдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: цехтің және кәсіпорынның аумағында жұмыс жүрген немесе жұмыс істеген кезде қауіпсіздік техника талаптарын меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: қауіпсіздік техника ережелерін сақтауы, цехтің және кәсіпорынның аумағында жылжып жүрген немесе жұмыс істеген кезде қауіпсіздік техника ережелерін сақтауы, құжаттармен – мемлекеттік стандарттарға сәйкес шикізатты бақылау ережелерімен жұмыс істеуге үйренеді. Оқыту нәтижесі: 1) «Күлдеу аппаратшысы» жұмыс біліктілігін алу. Бағалау шарттары: 1. Барабандарда шикі теріні жібіту және күлдеу процесін жүргізеді. 2. Басқару пультынан технологиялық процестердің барысын және барабандардың жұмысын бақылайды. 3. Химиялық материалдарды мөлшерлейді және оларды барабанға жібереді. 4. Барабандар мен аппараттардың айналуды жылдамдығын реттейді. 5. Күл сұйықтығы мен су өрітіндісінің көлемін, су мен күл сұйықтығының температурасын, су мен күл сұйықтығын құю уақытын, пайдаланылған сұйықтықтарды канализацияға немесе күлдікті қайта пайдалану және регенерациялау үшін бақылаушытарға ағызу уақытын мөлшерлейді. 6. Бақылау картасына сәйкес сызбамен тандайды. 7. Шикі теріні барабандардан түсіреді. «1236012- Илеу аппаратшысы» біліктілігі	Оқу-өндірістік практикасы

Қ.О.Б. Ғылыми және тәрі қаржылай фабрикааты шығару мақсатымен технологиялық илеу, хром-дай, пикельдеу процестерін жүргізу ережелерін қолдану. Қ.О.Б. Ғылыми және тәрі қаржылай фабрикааты шығару мақсатымен технологиялық илеу, ромдур, пикельдеу процестерін орындау.	Бұл модуль шикізатты қабылдау және барабанаға жүктеуден бастап жансыздандырудан дайын жартылай фабрикаат дейін жібгітү мен күлдеу процестерін жүргізудің технологиялық процесін сипаттайды. Модульді зерделдеу нәтижесінде білім алушылар: шикі теріні барабанаға жүктегеннен кейінжансыздандыру, жұмарту процестерін, пикельдеу және илеу процестерін меңгереді. Модульді зерделдеу кезінде білім алушылар дерманын артық сілтілігін және ісінугн жоу үшін жансыздандыру, жұмарту процесін жүргізуді, химиялық материалдар мен суықтықтық коэффициентін беруді бақылауы; пикельдеу процестерін немесе шикі теріні бейтарап түзбен және қышқылмен өңдеуді жүргізуді, илеу процесін жүргізуге үйренеді.	Оқыту нәтижесі: 1) Шикі теріні барабанаға жүктегеннен кейін жансыздандыру, жұмарту технологиялық процестерін жүргізу. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Телімдер бойынша теріні топографиясын анықтайды. 2. Дерманын артық сілтілігін және ісінугн жоу үшін жансыздандыру процестерін жүргізуді сезінеді. 3. Химиялық материалдар мен суықтықтық коэффициентті жіберуді бақылайды. 5. Барабанын айналуын бақылайды, автоматты айналуын орнату. 6. Аспаптардың көрсетілімдерін шешеді және апараттық растығын бағалайды, технологиялық параметрлерді аспаптардың көрсеткіштермен салыстырады. Оқыту нәтижесі: 2) Пикельдеу, илеу технологиялық процестерін жүргізу. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Шикі теріні бейтарап түзбен және қышқылмен өңдеу немесе пикельдеу процестерін жүргізеді. 2. Илеу процесін жүргізеді. 3. Өсімдік ілімі сығындығын және синтетикелік малмаларды талдайды. 4. Заттың талдаудың бөлшек және жүйелі әдісімен сапалы талдауды жүргізеді. 5. Осы әдістеме бойынша талдаудың көлемдік немесе салмақ-тық әдістерін сымамада заттың сандық мөлшерін анықтайды.	Тері мен бытыранның химиялық технологиясы. Технологиялық процестерді автоматандыру нәтижесі, тері мен бытыра технологиясы, талдама және химия өндірістік осығу, өсіптік практика.

ҚҚ.07 Химиялық сынықтарды дайындау және технологиялық карталарға сәйкес сынамааларды іріктеді жүргізу.	ҚҚ.08 Жұмыс сынықтарын дайындау және технологиялық карталарға сәйкес сынамааларды іріктеді жүргізу.	ҚҚ.07 Химиялық материалдарды қолдану және олармен жұмыс істеуге дағдылану. ҚҚ.07 Химиялық материалдарды қолдану және олармен жұмыс істеу ережелері. Бұл модуль пикельдік сынықтың ерітінділерін дайындаудағы, қышқылдардың дұрыс мөлшерлемесіндегі, қышқылдарды сумен араластыру және оларды барабанға жіберудегі білімдер мен ікемдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар жанысзандыруды, барабандарда шикі теріні жұмсарту процестерін жүргізу үшін химиялық материалдарды қолдануды меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: шикі теріні аммоний тұздарымен жанысзандыру процесі үшін; жұмсарту процесі үшін ферменттік препаратты қолдануы; пикельдеу процесі үшін ас тұзы және қышқылды қолдануы; илеу процесі үшін минералды немесе органикалық текті илік заттарды қолдануға үйренеді.	Оқыту нәтижесі: 1) Химиялық материалдарды жанысзандыру, барабандарда шикі теріні жұмсарту процестерін жүргізу үшін қолдану. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Химиялық процестердің негізгі аяу заңдылықтарын, термодинамика заңдарын сақтайды. 2. Заттардың, соның ішінде полимерлердің арағатты және фазалық жағдайларының қасиеттерін, полимерлер ерітінділерінің ерекше қасиеттерін, коллоидты жүйелердің типтері мен қасиеттерін сипаттайды. 3. Шикі теріні аммоний тұзымен жанысзандыру процесі үшін қолданады. 4. Жануар тектес ферменттік препараттарды және жанды ферменттік препараттарды қолданады. Оқыту нәтижесі: 2) Химиялық материалдарды пикельдеу және барабанда илеу процестерін жүргізу үшін қолдану. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Пикельдеу процесі үшін ас тұзы мен қышқылды қолданады. 2. Минералды немесе органикалық тектес илеу заттарын қолданады.	Оқыту нәтижесі: 1) Жанысзандыру және жұмсарту режимінің негізгі көрсеткіштерін бақылау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жанысзандыру мен жұмсартуды бірлесе жүргізу, бірақ бұл процестерді бақылауды бөлек жүзеге асырады. 2. Жанысзандырудың аяқталуын фенофталейн (0,1% спирт ерітіндісі) индикатордың көмегімен анықтайды. 3. Шикі теріні жұмсартудан кейін тексереді. 4. Жұмсарту температурасын бақылайды. Оқыту нәтижесі: 2) Хромдық илеу режимінің негізгі көрсеткіштерін бақылау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Тері мен үбірді илеу процесінің маңыздылығын түсінеді. 2. Шығындылатын хромды малмасын мөлшерін, оның негізділігін, илік ерітіндінің температурасын, СК ерітіндіні есептейді. 3. Хромның илік қосылыстарының сипіп кету (боялу) дәрежесін анықтайды. 4. Пайдаланылған ерітіндіде хром тотығының концентрациясын анықтайды. 5. Илеу процесінің соңында шөгү дәрежесін бақылайды. 6. Арнайы аспапта, немесе термометрдің көмегімен жартылай фабрикашын пісу температурасын анықтайды. 7. Пайдаланылған ерітінді параметрлерін илеу соңында анықтайды.	Физиколлоидты химия. Тері мен былғарының химиялық технологиясы. Өндірістік оқыту. Кәсіптік практика. Тері мен былғары технологиясы. Өндірістік оқыту. Кәсіптік практика.

КҚ.09.ИФ.И (төр) және ұлбір) аппаратының біліктілігін алу үшін жұмыстарды орындау	КМ.09.ИФ.И (төр) және ұлбір) аппаратының біліктілігін алу үшін жұмыстарды орындау	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, күлдеу аппаратының, илеу аппаратының ретінде жұмыс жасау және біліктілік емтиханы тапсыру үшін қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульді зерделу нәтижесінде білім алушылар: технологиялық процесті белгіленген технологиялық регламентке сәйкес орындау үшін жабдықтар мен материалдарды; аппаратураны және тегілімнің жабдығын қосуы және тоқтауы, тегілімнің технологиялық жабдығына қызмет көрсетуі; белгілен технологиялық регламенттен ауытқуларды алдын алу мен жоқуды меңгереді.	Оқыту нәтижесі:1) «Илеу аппаратының» жұмыс біліктілігін алу. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Шкімі теріні барабарданға илеу, пикельде және хромдау технологиялық процесін жүргізеді. 2. Басқару пультынан технологиялық илеу процесінің барысын бақылайды. 3. Химиялық материалдарды барабанға беруді мөлшерлейді. 4. Барабардандың айналу жылдамдығын, жұмыс сұйықтықтардың көлемдері мен температурасын мөлшерлеуді, жартылы фабрикааттарды өңдеу уақытын (технологиялық процесс бойынша), ерітінділерді, химикаттарды жіберу және пайдаланылған сұйықтықтарды ағазу уақытын реттейді. 5.Жартылы фабрикааттарды барабардандан өрі қарай төсеп түсіреді.	Технологиялық практикасы
«1236053- Техник - технолог» біліктілігі				

ҚК.10 Қызмет көрсетілетін жабдықтың, автоматика жүйелерінің, бақылау-өлшеу аспаптарының пайдалануы мен реттеуін бақылау	Бұл модуль қызмет көрсетілетін жабдықтың, автоматика жүйелерінің, бақылау-өлшеу аспаптарының пайдалануы мен реттеуін бақылау әдістерін сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар жабдыққа күтім жасауды және жабдықты техникалық пайдалану жалпы ережелерін меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) Жабдықты жалпы техникалық пайдалану ережелерін сақтау.
		Бағалаудың өлшемшарттары:
		1. Еңбекті қорғау жөніндегі нұсқаулықты өткізу ережелерін сақтайды. 2. Қызмет көрсетілетін жабдықтың конструктивтік ерекшеліктерін, негізгі техникалық пен пайдаланушылық сипаттамаларын, бақылау-өлшеу аспаптарының конструкциясы мен әрекет ету қағидадарын сипаттайды. 3. Жұмысты бастар алдында жабдықтың жалпы, оның негізгі механизмдерінің, жетектер мен қорғау құрылғыларының, сондай-ақ аспаптар мен автоматика құралдарының дұрыстығын бақылайды. 4. Жабдықты бақылайды, жабдықты уақытлы тазарту мен майлауды бақылайды. 5. Жабдықтың орындалатын жұмысы, сонымен қатар өндделетін жартылай фабрикаттың түрі мен салмағына сәйкес реттеуін бақылайды. 6. Жұмыс орындарында үлгіні төртпіт, еңбек қауіпсіздігін қамтамасыз ететін жағдайларды, өндірістік жаракаттанушылық пен ауыршандықты бақылайды. 7. Еңбек жағдайларын жақсартуға және өндіріс мәдениетін жоғарылатуға бағытталған шараларды қабылдайды. 8. Жұмыс орындарында қалыптис температуралық-ылғалды режимін және ауа ортасының тазалығын тозаңдылық пен газданландыққа шекті рұқсат етілген нормаларына сәйкес қамтамасыз етеді. 9. Қауіпсіздік техникасы нормалары мен қағидаларының талаптарына сәйкес көтеру-көліктік механизмдердің мөлшерін бақылайды.
		Оқыту нәтижесі: 2) Технологиялық жабдықты жоспарлы-ескертү жөндеудің жалпы епелерінен іске асыру.
		Бағалаудың өлшемшарттары:
		1. Ағымдағы жөндеудің текікті персоналдың күшімен алдын ала құрастырылған кесте бойынша ұйымдастырады және жүйелі түрді жабдықты бөлшектемей оны қарауды қамтиды. 2. Қарау және жұмыс істеу кезінде анықталған ұсақ ақаулар мен кемшіліктерді жоюды. 3. Жабдықтың орташа және күрделі жөндеуді бақылайды, ол кәсіпорынның бас механигінің күшімен жасалады.
ҚК.10 Қызмет көрсетілетін жабдықтың, автоматика жүйелерінің, бақылау-өлшеу аспаптарының пайдалануы мен реттеуін бақылау	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, былғары мен тері шикізатын түрі, салмағы немесе терісінің көлемі бойынша, консервілеу әдісі және сырпихтылық бойынша қабылдаған және сырпихтаған кезде жұмыстарды ұйымдастыру және басқару үшін қажетті білімдер	Оқыту нәтижесі: 1) Сапа, орындау мерзімі талаптары ескере отырып, жұмыстардың орындалу тәртібін айқындау және бригададағы міндеттерді бөлу.
		Бағалаудың өлшемшарттары:
		1. Өндірістік қызметтегі стандарттау және сертификаттаудың негізгі ережелерін қолданады. 2. Физикалық шамалардың Халықаралық бірліктер жүйесін пайдаланады. 3. Өгерістер болған кезде қателіктің есебін жүргізеді, теориялық білімін практикада қолданады. 4. Өндірісті технологиялық дайындау жүйесін, стандарттарды, техникалық шарттарды, технологиялық

[illegible]

ҚК 13 «Техник-технолог» біліктілігін алу үшін жұмыстарды жасау	ҚМ 13 Диплом алды практика	Кесіптік практика		Диплом алды практика
		Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, «Техник-технолог» ретінде жұмыс істеуге және орта буын маманы біліктілігін алуға қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульды зерделеу нәтижесінде білім алушылар кәсіби-біліктілік сипаттамасының талаптары келемінде жұмыстардың барлық түрлерін өз бетімен орындау үшін икемдер мен дағдыларды меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) «Техник-технолог» біліктілігін алу.	
		Бағалаудың өлшемшарттары:	1. Текнологиялық процестерді жүргізуді бақылайды және қаспорының өндірістік тегіде жұмысын іске асырады. 2. Қаспорының аумағында қауіпсіз жылжу және жұмыс істеуді біледі. 3. Барабардандың автоматты режимде жұмысын таңдайды және дурыс пайдаланады. 4. Барабарданда химиялық материалдарды мөлшерлеу мен беруді бақылайды. 5. Жабдық жұмысының қажетті тексерулерін жүргізеді. 6. Техникалық құжаттамамен жұмыс істейді және өндірістік қызметке қатысты қолданыстағы нормативтік құжаттарды қолданады. 7. Тегілін өндірістік жоспарында көзделген тапсырмаларды орындайды.	

Қолданылған аббревиатуралар:

- БҚ - базалық құзыреттілік;
- КҚ - кәсіптік құзыреттілік;
- БМ - базалық модульдер;
- КМ - кәсіптік модульдер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің
2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 310-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің
«Автоматтандыру және басқару (бейін бойынша)» мамандығы бойынша
үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды және бейні:	1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық технологиялар
Мамандығы:	1302000 – Автоматтаңдыру және басқару (бейін бойынша)
Біліктілік*:	1302012 – Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика слесарі
	1302023 – Электромеханик

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 2 жыл 10 ай;
3 жыл 10 ай
негізгі орта білім базасында

Индексі	Циклдер, пәндер/модульдер, практикалар атауы	Бақылау нысаны		Оқу уақытының көлемі (сағат)							Семестрлер бойынша бөлу**
		Емтихан	Сынақ	Бақылау жұмысы	БАРЛЫҒЫ	Оның ішінде:					
						Теориялық оқыту	Зертханалық-практикалық жұмыстар, курстық жобалар және жұмыстар	Өндірістік оқыту және/немесе кәсіптік практика			
										8	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі											
ЖБП	Жалпы білім беретін пәндер**	+	+	+	1448					1-3	
БМ	Базалық модульдер				356	18	338			3-6	
БМ 01	Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лексиканы қолдану		+	+			+				
БМ 02	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыру		+		+		+				
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру		+		+		+				

(Жалғасы 17-бетте)

(Жалғасы. Басы 9-16-беттерде)										
КМ	Кәсіптік модульдер				2372	724	460		1188	2-6
	«1302012 – Бақылау - өлшеу аспаптары мен автоматика слесарі» біліктілігі									
КМ 01	Электротехникалық материалдарды, құрал мен жабдықты таңдау және пайдалану	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 02	Автоматтандырудың үлгілік схемаларын оқу және әзірлеу	+		+	+	+	+			
КМ 03	Қауіпсіздік техникасын сақтау және еңбекті қорғау.		+	+	+	+	+		+	
КМ 04	Бақылау - өлшеу аспаптары мен автоматика құралдарын монтаждау	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 05	Бақылау және автоматика құралдарын пайдалану және техникалық қызмет көрсету	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 06	Бақылау - өлшеу аспаптары мен автоматика құралдарын жөндеу		+	+	+	+	+		+	
БҰАМ 01	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
АА 01	Аралық аттестаттау					108				
ҚА 01	Қорытынды аттестаттау					36				
	Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны					4320				
Орта буын маманы										
	«130202 3 – Электромеханик» біліктілігі									
БМ	Базалық модульдер					252	184	68		7-8
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	+	+	+	+	+	+	+		
БМ 04	Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану	+	+	+	+	+	+	+		
БМ 05	Кәсіптік қызметте экономиканың базалық білімдерін қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ	Кәсіптік модульдер					864	260	136	468	7-8
КМ 07	Бақылау және автоматтандыру жүйелерін жобалау	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 08	Бақылау және автоматика жүйелерін ретке келтіру	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 09	Бақылау және автоматика жүйелерінің жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру	+	+	+	+	+	+	+	+	
КМ 10	Диплом алды практика				+				+	
БҰАМ 02	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
ДЖ	Дипломдық жобалау***					216				
АА 02	Аралық аттестаттау					36				
ҚА 02	Қорытынды аттестаттау					72				
	Орта буын маманы деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны					1440				
	Міндетті оқытуға жиыны					5760				
К	Консультациялар					оқу жылы үшін жүз сағаттан артық емес				
Ф	Факультативтік сабақтар					аптасына төрт сағаттан артық емес				
	Барлығы:					6588				

Ескерту:

- * Берілген мамандықтың басқа біліктіліктеріне оқу мекемесі ұқсас тәсілдеме қолданылып жұмыс оқу жоспарларын әзірлейді.
- ** ЖБП қажеттілік бойынша модульдерге кіріктірілуі мүмкін.
- *** Оқу мекеменің қалауы бойынша дипломдық жобалау сағаттары кәсіптік модульдерге бөлінеді.
- **** Семестр бойынша бөлінуі мекеменің қалауы бойынша өзгереді

Қолданылған аббревиатуралар:

- ЖБП - жалпы білім беру пәндері;
- БМ - базалық модульдер;
- КМ - кәсіптік модульдер;
- БҰАМ - білім беру ұйымы анықтайтын модульдер;
- ДЖ - дипломдық жобалау;
- АА - аралық аттестаттау;
- ҚА - қорытынды аттестаттау;
- К - консультациялар;
- Ф - факультативтер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 311-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің «Автоматтандыру және басқару (бейін бойынша)» мамандығы бойынша үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды 1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық технологиялар.
және бейіні: Автоматика және басқару
Мамандығы: 1302000 – Автоматтандыру және басқару (бейін бойынша)
Біліктілік*: 1302012 – Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика слесарі
1302023 – Электромеханик

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 1 жыл 10 ай;
2 жыл 10 ай жалпы орта білім беру негізінде

КМ 10	Диплом алды практика				+				+	
БҰАМ 02	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
ДЖ	Дипломдық жобалау***					216				
АА 02	Аралық аттестаттау					36				
ҚА 02	Қорытынды аттестаттау					72				
	Орта буын маманы деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны					1440				
	Міндетті оқытуға жиыны					4320				
К	Консультациялар					оқу жылы үшін жүз сағаттан артық емес				
Ф	Факультативтік сабақтар					аптасына төрт сағаттан артық емес				
	Барлығы:					4960				

Ескерту:

- * Берілген мамандықтың басқа біліктіліктеріне оқу мекемесі ұқсас тәсілдеме қолданылып жұмыс оқу жоспарларын әзірлейді.
- ** Оқу мекеменің қалауы бойынша дипломдық жобалау сағаттары кәсіптік модульдерге бөлінеді.
- *** Семестр бойынша бөлінуі мекеменің қалауы бойынша өзгереді.

Қолданылған аббревиатуралар:

- БМ - базалық модульдер;
- КМ - кәсіптік модульдер;
- БҰАМ - білім беру ұйымы анықтайтын модульдер;
- ДЖ - дипломдық жобалау;
- АА - аралық аттестаттау;
- ҚА - қорытынды аттестаттау;
- К - консультациялар;
- Ф - факультативтер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 312-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің «Автоматтандыру және басқару (бейін бойынша)» мамандығы бойынша үлгілік оқу бағдарламасы

Білім беру коды 1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық технологиялар.
және бейіні: Автоматика және басқару
Мамандығы: 1302000 – Автоматтандыру және басқару (бейін бойынша)
Біліктілік: 1302012 – Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика слесарі
1302023 – Электромеханик

БҚ 4. Құқықтық негіздерді түсіну, өзін және өзінің қоғамдағы орнын сезіну, әлеуметтік, саяси, этикалық, конфессиялық және мәдени айырмашылықтарды тәжірибелік қабылдау	БМ 04. Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану	замандағы әлемнің әлеуметтік-саяси үдерістердің даму үрдістерін түсіну негізінде ойлау мәдениетін қалыптастыруға қажетті білімдерді, ікемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарды және заңдылықтарды; мәдениеттерді, діндерді және өркениетті; мемлекеттік құқықтық қарым-қатынастар мен құбылыстардың жүйесін; азаматтар мен қоғамдағы саясаттың басқа да субъектілерінің өзара қарым-қатынастары жүйесінің жұмысын меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарға сүйенеді; философияның негізгі мәселесі мен диалектика заңдарын түсінеді; әлемдік өркениеттегі Қазақстан Республикасы халықтары мәдениетінің рөлі мен орнын талдайды; жалпы адамгершілік-адами құндылықтар мен гуманистік дүниетаным негізінде толеранттылық таныта біледі; адам баласын жек көрушілік, экстремистік, радикалдық және террористік идеологияларды мойындамайды; құқық нормаларын сақтайды; әлеуметтік өзара қарым-қатынастар барысында қалыптасатын әлеуметтік және саяси қатынастар жүйесінде бейімделеді.	Оқыту нәтижесі: 2) Адам өмірінде еркіндік пен жауапкершілік, материалдық және рухани құндылықтар сияқты философиялық санаттардың арақатынасын анықтау. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Тұлғаның өмірдің, мәдениеттің және қоршаған табиғи ортаның сақталуына жауапкершілік деңгейін сезінеді. 2. Ғылымның, техника мен технологиялардың дамуымен және пайдаланылуымен байланысты әлеуметтік және этикалық проблемалардың мәнін түсінеді. 3. Адам өміріндегі материалдық және рухани құндылықтардың қатынасы туралы жеке пікірін тұжырымдайды. 4.Өмір шындығы мен мәні туралы әр түрлі пікірлерді талдайды, осы түсініктерге қатысты өз пікірін қалыптастырады. Оқыту нәтижесі: 3) Қазақстан Республикасы халқы мәдениетінің әлемдік өркениеттегі рөлі мен орнын түсіну. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Отандық мәдениеттің тарихын, дәстүрлі қазақ мәдениетінің құндылықтарын біледі. 2. Қазақстан Республикасы халқы мәдениетінің әлемдік өркениеттегі рөлі мен орнын түсінеді. 3. Тәуелсіз Қазақстанның мәдени жетістіктерін сипаттайды. Оқыту нәтижесі: 4) Толеранттылықты және белсенді тұлғалық көзқарасты қалыптастыратын моральдық-адамгершілік құндылықтар мен нормаларды түсіну. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Өртүрлі мәдениеттер мен өркениеттердің нысандарын және түрлерін, тарихын сипаттайды. 2. Әлемдік және дәстүрлі діндердің тарихын біледі және қазіргі жағдайын түсінеді. 3. Экстремистік, радикалдық және террористік идеологияны ажырата алады. 4.Әлеуметтік, этикалық, конфессиялық және мәдени ерекшеліктерді толеранттылықпен қабылдайды. Оқыту нәтижесі: 5) Құқық және мемлекеттік-құқықтық құбылыстар туралы негізгі ұғымдарды білу. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Құқықтың мәнісін және негізгі белгілерін түсінеді. 2.Заңдылық және құқықтық тәртіп ұғымын біледі және қағидаттарын сақтайды. Оқыту нәтижесі: 6) Құқықтың негізгі салалары туралы мәліметтерді меңгереді. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Қазақстан Республикасы Конституциясының ережелеріне сәйкес азаматтың және тұлғалық қалыптасуының құқықтық мәртебесін түсінеді. 2.Әкімшілік реттеу әдістерін сипаттайды. 3. Әкімшілік және сыбайлас жемқорлық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершіліктің қажеттілігін түсінеді. 4. Азаматтық және отбасылық құқықтың негізгі ерекшелігін меңгереді. 5. Салық түрлері туралы ақпаратты меңгереді. 6.Қылмыстық жауапкершілікті және оның тұтындау нәтижесін түсінеді. Оқыту нәтижесі: 7) Еңбек заңнамасына сәйкес өзінің құқықтарын қорғау. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Қызметкердің Еңбек кодексіне сәйкес құқықтары мен міндеттерін түсінеді. 2.Жұмысшы мен жұмыс берушінің материалдық және тәртіптік жауапкершілігін ажыратады; Оқыту нәтижесі: 8) Әлеуметтанудың және саясаттанудың негізгі ұғымдарын меңгереді. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Негізгі политологиялық ұғымдарды меңгереді: билік, саяси жүйе, саяси режим, мемлекет, мемлекеттік басқару формалары, мемлекеттік құрылыс формалары, саяси партиялар, партиялық жүйелер, саяси элита, саяси көшбасшылық, геосаясат. 2. Әлеуметтанудың негізгі ұғымдарын меңгереді: әлеуметтік қарым-қатынас, әлеуметтік құбылыс, әлеуметтік үдеріс, әлеуметтік ірілеулер. 3.Жалпы әлеуметтік және саяси үдерістерді және фактілермен арақатынасын біледі. Оқыту нәтижесі: 9) Халықаралық саяси үдерістерді, геосаяси ахуалды түсіну. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Қазіргі әлемдегі Қазақстанның орны мен рөлін түсінеді. 2. Қазақстан Республикасының саяси жүйесінің құрылымын сипаттайды. 3.Саяси мәдениеттің жұмыс істеу мәні мен заңдылықтарын түсінеді.
		Философия негіздері Мәдениеттану Құқық негіздері Әлеуметтану және саясаттану негіздері	
БҚ 5. Заманауи экономикалық жүйенің заңдылықтарын және қызмет ету тетіктерін түсіну	БМ 05. Кәсіптік қызметте экономиканың базалық білімдерін қолдану	Бұл модуль қазіргі экономикалық жүйенің заңдылықтары мен тетіктері туралы, нарық тетіктері мен мемлекеттік реттеу әдістері туралы көшенді түсінік қалыптастыру үшін қажетті білімдерді, ікемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді игеру нәтижесінде білім алушылар: экономикалық теория негіздерін; экономикалық жүйелердің жалпы негіздерін; макроэкономика негіздерін; экономиканың өзекті мәселелерін; «Жасыл экономиканың» негізгі міндеттерін меңгереді. Білім алушылар модульді зерделеу кезінде: негізгі экономикалық мәселелерді, экономика теориясын мен бизнес негіздерінің тұжырымдық ерекшелерін түсінеді; елдің әлеуметтік-экономикалық дамуының ба-сым бағыттарын анықтайды.	Оқыту нәтижесі: 1) Экономикалық теория саласындағы негізгі мәселелерді меңгеру. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Экономикалық терминдерді меңгереді, нарықтық экономика заңдылықтары мен қағидаттарын түсінеді. 2. Өндіріс және тұтыну экономикасының негіздерін меңгереді. 3. Мемлекеттің салықтың саясатын сипаттайды. 4. Инфляция көздерін және оның салдарларын түсінеді. Оқыту нәтижесі: 2) Кәсіпорынның меншік формасы мен түрін, жоспары түрін, негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтау. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Жоспарлаудың негізгі кезеңдері мен мазмұнын сипаттайды. 2. Математикалық әдістерді қолдана отырып, қажетті экономикалық есептеулерді орындайды. 3. Кәсіпорынның негізгі экономикалық көрсеткіштерін анықтайды. Оқыту нәтижесі: 3) Әлемдік экономиканың даму үрдістерін, мемлекеттің «жасыл» экономикаға етуінің негізгі міндеттерін түсіну. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Әлемдік экономиканың даму үрдістерін сипаттайды. 2. Мемлекеттің «жасыл» экономикаға етуінің негізгі міндеттерін түсінеді. 3. Жалпы ішкі өнім мен жалпы ұлттық өнімді есептеудің негізгі әдістерін қолданады. Оқыту нәтижесі: 4) Кәсіпкерлік қызметтің табысқа ие болу және тәуекелеп бару мүмкіндіктерін анықтау. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Кәсіпкерліктің мақсаттарын, даму факторларын мен шарттарын сипаттайды. 2. Қазақстандағы кәсіпкерлік қызметтің заманауи ұйымдастырушылық-құқықтық формаларын сипаттайды. 3. Кәсіпкерлік қызметтің жетістігін анықтайтын факторларды түсінеді. 4. Бизнес жоспарды құру негіздерін меңгереді.
		Экономика негіздері	
БҚ 6. Қазақстанның тарихын, әлемдік қоғамдастықтағы рөлі мен орнын түсіну	БМ 06. Қазақстанның тарихын, әлемдік қауымдастықтағы рөлі мен орнын түсіну	Бұл модуль ұлттық сананы дамытуға, ежелгі дәуірден қазіргі кезенге дейін орын алған тарихи оқиғалардың мәні мен заңдылықтарын түсінуге қажетті білімдерді, ікемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: Қазақстанның негізгі тарихи кезеңдерінің хронологиялық шекараларын мен маңызын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) Негізгі тарихи оқиғаларды түсіну. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Ежелгі дәуірден қазіргі кезенге дейінгі тарихи оқиғалар хронологиясын біледі және мәнін түсінеді. 2. Қазақ халқының жалптырлік қоғамдағы, көшпе ілі өркениет жүйесіндегі, Еура зия әлемі халықтарының тарихи-мәдени қауымдастығының дамуындағы рөлі мен орнын аша біледі. 3. Тәуелсіздік алғаннан кейінгі Қазақстан Республикасында болып жатқан саяси және қоғамдық өзгерістердің мәні мен бағытын түсінеді. 4. Тәуелсіз Қазақстанның жетістіктерін сипаттайды. Оқыту нәтижесі: 2) Тарихи оқиғалардың себеп-салдар байланысын анықтау. Бағалаудың өлшем шарттары: 1. Қазақстан тарихының толыққандылығы мен жүйелілігін көрсететін және сипаттайтын фактілерді, үдерістер мен құбылыстарды анықтайды. 2. Тарихи оқиғалардың арасында байланыс орнатады.
		Қазақстан тарихы	

(Жалғасы 18-бетте)

(Жалғасы. Басы 9-17-беттерде)

«1302012 – Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика бойынша слесарь» біліктілігі			
КҚ 1. Өртүрлі жұмыс түрлерін орындау үшін электротехникалық материалдар мен құралдарды таңдау және пайдалану	Бұл модуль өлшеу процестерді автоматтандыру кезінде қолданылатын электротехникалық материалдардың құрылымын, жіктелуі мен қасиеттерін түсіну үшін қажетті білімдерді, іскерліктер мен дағдыларды сипаттайды және оларға жұмыстардың өртүрлі түрлері үшін материалдарды таңдауға мүмкіндік береді. Бұл модуль білім алушыларға электротехникалық материалдардың құрылысын, олардың электрлік, магниттік, жылулық, механикалық және физикалық-химиялық сипаттамаларын сипаттауға; электротехникалық материалдарды қолдану салалары мен және оларды алу тәсілдерін білуге және оларды қасиеттеріне сәйкес жіктеуге мүмкіндік береді.	Оқыту нәтижесі: 1) Электротехникалық материалдардың құрылымы мен жіктелуін түсіну. Бағалау өлшемдері: 1. Электротехникалық материалдар олардың белгіленуі бойынша таңдайды. 2) Өткізгішті материалдарды жіктейді. 3) Практикалық жұмыс үшін оқшаулағыштардың деректерін таңдайды. Оқыту нәтижесі: 2) Электротехникалық материалдардың құрылысын, олардың электрлік, магниттік, жылулық, механикалық және физикалық-механикалық сипаттамаларын сипаттайды. Бағалау өлшемдері: 1) Өндіріс талаптарына сәйкес электротехникалық материалдарды таңдайды. Оқыту нәтижесі: 3) Сымдарды, шиналарды, кабелдерді пайдалану салалары мен белгіленуін түсіну. Бағалау өлшемдері: 1. Сымдар мен кабелдердің шифрын ашады. 2. Төсеу жағдайларын ескерумен сымдар мен кабелдердің маркаларын таңдайды. 3. Сымдар мен кабелдердің тармақтарының қимасын максималды тоқтық жүктеме бойынша таңдайды. Оқыту нәтижесі: 4) Материалтану білімдерін қолданумен құралдарды күрделі емес жөндеуді орындау. Бағалау өлшемдері: 1. Құралмен және саймандармен жұмыс дағдыларын біледі. 2. Жөндеуілетін құралдардың ақаулық себептерін анықтайды. 3. Нұсқаулықтар мен нормативтер бойынша жөндеу жұмыстарын орындау әдістемесін біледі.	Кәсіптік практикасы
КҚ 2. Тіптік автоматтандыру схемаларын оқу және өзгерту	Бұл модуль автоматты бақылау мен реттеудің аса қарапайым жүйесін құру үшін қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: қолдан сызу техникасы мен автоматтандырылған жобалау жүйесі арқылы, техникалық сызулардың қағидаларын және оларды пайдалануды игереді. Модульді толық игеру үшін білім алушылардың тау- кең байыту саласының технологияларын туралы түсініктері болады, техникалық механика, электротехника, электроника және микроэлектроника негіздерін біледі. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар автоматтандыру схемаларын ресімдеу үшін графикалық редакторларды қолданады, қолданыстағы нормативтік-техникалық құжаттар мен талаптарын біледі.	Оқыту нәтижесі: 1) Автоматтандыру схемаларын белгіленуі мен қоректену түрі бойынша жіктеу. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Автоматтандыру аспаптары мен құралдарының техникалық параметрлері бойынша қоректену схемаларын таңдайды. 2. Бақылау, реттеу және оларды белгіленулері бойынша басқару схемаларын таңдайды. 3. Өзінің кәсіптік қызметінде тиісті схеманы қолданады. Оқыту нәтижесі: 2) Функционалдық автоматтандыру схемаларының және түбегейлі электрлік схемалардың элементтерін белгілеуге қолданыстағы қолдану. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Схема бойынша оның белгіленуі бойынша элементтің функционалдық белгіленуін анықтайды. 2. Схемалардың элементтерін белгілеуге қолданады. 3. Схема элементтерінің тізімі бойынша техникалық сипаттамаларды және олардың позициялық белгіленуін анықтайды. Оқыту нәтижесі: 3) Функционалдық автоматтандыру схемаларының және түбегейлі электрлік схемаларының элементтерін шартты- графикалық және әріптік белгілеулерді қарастыру. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Қолданыстағы нормативтік құжаттар мен сәйкес өлшенілетін параметр және олардың функционалдық белгіленуі бойынша автоматтандыру аспаптары мен құралдарының шартты белгілеулерін құрайды. 2. Берілетін сигналға байланысты функционалдық схемаларда қосатын сызықтарды белгілейді. 3. Функционалдық автоматтандыру схемаларында құралдардың позицияларын белгілейді. 4. Түбегейлі электрлік схемаларда әріптік- сандық позициялық белгілеулерді оқиды және қолданады. Оқыту нәтижесі: 4) Автоматтандыру схемаларын қарастыру кезінде апаратын- коммуникациялық технологияларды қолдану. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Автоматтандыру схемаларын ресімдеу үшін графикалық редакторларды қолданады. 2. Схема элементтерінің тізімін толтырады, негізгі жазуды толтырады. 3. Нормативтік құжаттардың талаптарына сәйкес сызуларды ресімдейді.	Сауа Техникалық механика негіздері Электротехниканың теориялық негіздері Электроника және микроэлектроника негіздері Сана технологиясының негіздері Метрология негіздері және технологиялық бақылау құралдары Тапологиялық процестерді және саланың автоматтандыру
КҚ 3. Кәуіпсіздік техникасын мен еңбекті қорғауды сақтау	Бұл модуль бақылау және автоматика жүйелеріне қызмет көрсетумен байланысты жұмыстарды қауіпсіз орындау үшін қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар техникасы бар жұмыс орынында олардың денсаулығымен, қауіпсіздігімен және өзін- өзі сезінуімен, сонымен қатар олармен байланысты заңдармен және нормалармен байланысты қауіптіліктерді түсінеді. Білім алушылардан сондай- ақ өзіне тәуекелдерді толық бағалауды қабылдау және жұмыс орынында кездесетін тәуекелдердің мүмкіндігін, сонымен қатар олармен жұмыс үшін қабылданатын шараларды бағалау талап етіледі. Білім алушылар есептілік қағидаларын, сонымен қатар жазатылым оқиғалар, жағдайлар туралы жазулардың заңдылық мәнмәнінде зерттейтін болады.	Оқыту нәтижесі: 1) Денсаулық пен еңбекті қорғау бойынша негізгі заңдар мен нормаларды түсіну. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Еңбекті қорғаудың құқықтық және ұйымдық мәселелерін: Қазақстан Республикасында еңбекті қорғау бойынша заңнама негіздерін; еңбек қауіпсіздігі стандарттары жүйесін еңбекті қорғау бойынша жұмыстарды ұйымдастыруды саяқтайды. 2. Кәсіптік қызметте еңбекті қорғау бойынша білімдерді қолданады. Оқыту нәтижесі: 2) Жұмыс орынында қауіпті жағдайларды анықтау және бақылау. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Технолологиялық процестер мен жабдықтың қауіпсіздігі параметрлерінен ауытқулар мен бұзушылықтарды анықтайды. 2. Адамға әсер ететін қауіпті және зиянды өндірістің факторларын теріс әсер ету мүмкіндіктерін бағалайды. Оқыту нәтижесі: 3) Бақылау шараларын белгілеп отырып, тәуекелдерді бағалауды жүргізу. Бағалауд-дың өлшем шарттары: 1. Қолдық құралды, электр құралын, жалған құралды таңдайды және пайдаланады. 2. Қолдық құралмен жұмыс кезінде қауіпсіздік шараларын саяқтайды. 3. Жеке қорғаныс құралдарын қолданады. 4. Электр қорғау құралдары мен сактандыру аспаптарын қолданады. Оқыту нәтижесі: 4) Жазатайым оқиғалар кезінде зардап шеккендерге алғашқы дәрігерге дейінгі көмек көрсету. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Алынған жараянатқа байланысты алғашқы дәрігерге дейінгі көмек көрсету тәсілдерін таңдайды. 2. Электр тогымен заңымданған жағдайда дәрігерге дейінгі көмек көрсетеді. 3. Дәрігерге дейінгі медициналық көмек көрсету тәсілдерін: қан кетуді тоқтатуды, жараларды өңдеуді, құйықтар мен сынуларды, зардап шегушіні тасымалдау кезіндегі көмектерді біледі.	Еңбекті қорғау және өнеркәсіптік экология негіздері Өндірісті оқыту
КҚ 4. Бақылау-өлшеу аспаптарын мен автоматика құралдарын монтаждау орындау	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, автоматтандыру аспаптары мен құралдарын монтаждау бойынша жұмыстарды орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар монтаждау жұмыстарын орындау кезінде техникалық құжаттаманы және нормативтік- анықтамалық әдебиетті қолданады. Бұл модуль білім алушыларға жұмыстарды ұйымдастырады, монтаждық басқарулардың құрылымы, объектілерде монтаждық дайындық шеберханалар мен монтаждық ұнақшалар тағайындалады, жұмыстар жүргізу құрамы туралы түсінік береді.	Оқыту нәтижесі: 1) Автоматтандырылған жүйелердің монтаждық жұмыстарын ұйымдастырудың негізгі қағидаларын ұсыну. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Монтаждық басқару құрылымын, жекелеген бөлімшелер мен монтаждық ұнақшалардың белгіленуін түсінеді. 2. Пісірілген ұнақшеде монтаждау бойынша жұмысты ұйымдастырады. Оқыту нәтижесі: 2) Автоматтандырылған жүйелерді монтаждауға жобалық құжаттаманың құрамы мен мазмұнын түсіну. Бағалау-дың өлшем шарттары: 1. Монтаждау жұмыстарын орындау үшін жұмыс сызуларының құрамын анықтайды. 2. Құралдар мен іріктеулі құрылғыларды орнатуға үлгілік монтаждық сызуларды қолданады.	Автоматтандырылған жүйелерді монтаждау Метрология негіздері және технологиялық бақылау құралдары Материалтану

		Модульді зерделеу кезінде білім алушылар монтатжда жұмыстары үшін техникалық құжаттаманың құрамы мен мазмұнын, сыртқы қосылғандардың схемаларын орындау ережесін, монтатждық-коммуникациялық схемаларды, құралды орнатудың типтік монтатждық сызбалардың және іріктеу құрылғыларының белгіленуін, қалқандарды, пульттар мен стативтерді монтатждауға техникалық талаптарды біледі. Модуль метрология негіздерінің білімдеріне, автоматтандыру аспаптары мен құралдарының құрылымдық және техникалық сипаттамаларына, монтатждау жұмыстары кезінде электротехникалық материалдарды қолдану дағдыларына сүйенеді. Өндірістік оқу кезінде студенттер жабдықпен, құралдармен және монтатждық бұйымдармен жұмыс дағдыларын алады.	3. Жұмыста құралдар мен аспаптардың дайындаушы- зауыттарының монтатждық- пайдаланушылық нұсқаулықтарын қолданады.	
			Оқыту нәтижесі: 3) Автоматтандыру жүйелерінің құбырғы және электрлік сымдарын монтатждау бойынша жұмыстардың құрамын сипаттау	Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Құбыр және электрлік желілерді тәуелсіз үшін монтатждық құрал мен жабдықтардың тандайды және қолданады. 2. Сымдар мен кабельдерді төсөуді, маркалау мен қосуды орындайды. 3. Импульстық командалық қоректендіруші және қосалқы құбыр сымдарын төсөуді орындайды. 4. Монтатждау кезінде қауіпсіздік техникасының талаптарын сақтайды.
			Оқыту нәтижесі: 4) Автоматтандыру аспаптары мен құралдарын монтатждау бойынша жұмыстардың реттілігін сақтау.	Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Зауыттық нұсқаулықтар бойынша құралдарды орнату тәсілдерін тандайды және қолданады. 2. Құралдарды орнату және қосу дұрыстығын бақылайды. 3. Жұмыстарды қауіпсіз жүргізу дағдыларын біледі.
ҚК 5. Автоматика құралдары мен аспаптарын пайдалану мен техникалық қызмет көрсетуді орындау	ҚМ 05. Бақылау және автоматика құралдарын пайдалану және техникалық қызмет көрсету	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, автоматтандыру құралдарын белгіленуі бойынша дайындау мен пайдалануды, оларға техникалық қызмет көрсетуді, сақтау мен тасымалдауды қамтитын шаралар кешенін орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар құралдарды тексеру және калибрлеу әдістерімен ігеруі, пайдаланушылық қызметтің функцияларын мен міндеттерін түсінеді. Білім алушылар техникалық жұмыстардың кестелері, құралдарға, жабдыққа, қосалқы бөлшектерге, материалдар мен құжаттамаға өтінімдерді құруды; автоматтандыру аспаптары мен құралдардың түсуін бақылауды, дұрыс сақтау, әкілтер мен рекламациялар беру, құру жағдайларын қамтамасыз етеді; қоспорында өлшеу құралдары мен автоматиканы пайдалану мен қолдануға бақылауды ігеріледі. Өндірістік оқыту процесінде нұсқаулықтар мен нормативтер бойынша жөндеу жұмыстарын орындау және техникалық қызмет көрсету дағдыларын ігеру қарастырылады.	Оқыту нәтижесі: 1) Метрологиялық зертхананы ұйымдастыру мен жабдығы туралы түсінік болу. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Метрологиялық зертхананың белгіленуін түсінеді. 2. Зертхана жайларына негізгі талаптарды сақтайды. 3. Метрологиялық зертхананың жабдығының құрамы мен белгіленуін анықтайды. Оқыту нәтижесі: 2) Автоматика құралдары мен жүйелерін тексеруді, калибрлеу мен аттестаттауды жүргізуде дағдыларыны ие болу. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Нормативтік- техникалық құжаттамағы тексеру әдістері мен құралдарына қолданады. 2. Құралдарды тексеру мен калибрлеуді жүргізеді. 3. Құралдарды тексеру мен калибрлеу қорытындылары бойынша техникалық құжаттамағы құрайды. Оқыту нәтижесі: 3) Автоматтандыру аспаптары мен құралдарына пайдаланушылық-техникалық қызмет көрсетуді орындау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Автоматтандыру аспаптары мен құралдарына пайдаланушылық- техникалық қызмет көрсету бойынша жұмыстарды орындау үшін жұмыс орнын ұйымдастырады. 2. Бақылау құралдарын мен автоматика жүйелерінің күйін тексеру мақсатымен техникалық қадағалауды жүргізеді. 3. Зауыттық нұсқаулықтардың талаптарына сәйкес профилактикалық жұмыстарды орындайды. 4. Автоматика аспаптары мен құралдарын кезекті жоспарлы жөндеуге дейін қалыпты пайдалануды қамтамасыз ету мақсатымен ағымдағы қызмет көрсетуді жүзеге асырады.	Автоматтандырылған жүйелерді пайдалану Метрология негіздері және өлшеу құралдары Технологиялық процестерді және сапаны автоматтандыру Электрлік машиналар және электр жетекі Гидравлика, гидро- және пневмоетек негіздері Өндірістік оқыту Қауіпсіздік практика
ҚК 6. Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика құралдарын жөндеу	ҚМ 06. Бақылау-өлшеу аспаптары мен автоматика құралдарын жөндеу	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, бақылау және автоматика жүйелерінің жөндеу жұмыстарын орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар жөндеудің ағымдағы, орта және күрделі түрлері бойынша жұмыстардың құрамын ігеріледі. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар құралдарды жөндеуге нормативтік құжаттамағы толтыруға талаптарды біледі. Білім алушылар өлшеу құралдарын жөндеудің үш деңгейлі жүйесін зерделейді: 1. Жөндеу- тексеру зертханаларының көмегімен пайдаланады. 2. Жөндеу- ұчаскерлерінде. 3. Жөндеу- зауыттарында немесе өлшеу құралдарының дайындаушы зауыттарында.	Оқыту нәтижесі: 1) Жөндеу жұмыстарын ұйымдастыру тәртібі мен түрлерін сипаттау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Жөндеу жұмыстарының белгіленуі мен түрлерін түсінеді. 2. Жөндеу шеберханаларының жайларына негізгі талаптарды сақтайды. Оқыту нәтижесі: 2) Слесарь- жөндеушілердің жұмыс орындарының жабдығының құрамын сипаттау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Жөндеу шеберханасының жабдығының құрамы мен белгіленуін жіктейді. 2. Автоматтандыру аспаптары мен құралдарын жөндеу бойынша жұмыстарды орындау үшін жұмыс орнын ұйымдастырады. 3. Құралдарды тексеру мен калибрлеу қорытындылары бойынша техникалық құжаттамағы құрайды. Оқыту нәтижесі: 3) Құралдарды жөндеуге техникалық құжаттамағы рәсімдеу. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Жөндеу картасын құру үшін құралдардың ақаулықтарын диагностикасын жүргізеді. 2. Жөндеуді орындау үшін қосалқы бөлшектер мен материалдарға өтінімдерді құрайды. 3. Тіпсті құралдарды жөндеуге техникалық паспорттар мен нұсқаулықтарды қолданады. 4. Зауыттық нұсқаулықтардың талаптарына сәйкес профилактикалық жұмыстарды орындайды. 5. Автоматика аспаптары мен құралдарын кезекті жоспарлы жөндеуге дейін қалыпты пайдалануды қамтамасыз ету мақсатымен ағымдағы қызмет көрсетуді жүзеге асырады. Оқыту нәтижесі: 4) Автоматтандыру аспаптары мен құралдары бойынша жөндеу жұмыстарының жөке-ленген түрлерін орындау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Құрал мен зертханалық жабдықты белгіленуі бойынша қолданады. 2. Біліктілік және лауазымдық нұсқаулыққа сәйкес жөндеу жұмыстарын орындайды. 3. Жөндеу жұмыстарын орындау кезінде қауіпсіздік техникасының қағидаларын сақтайды.	Автоматтандырылған жүйелерді монтатждау және пайдалану Метрология негіздері және өлшеу құралдары Технологиялық процестерді автоматтандыру Электрлі машиналар мен электр жетекі Материал мен құралды өңдеу негіздері Өндірістік оқыту
«1302013 – Электромеханика» білімнің				
ҚК 7. Бақылау және автоматика жүйелерінің жұмысын жобалау, сипаттау және автоматтандыру жүйелерін жобалау	ҚМ 07. Бақылау және автоматика жүйелерін жобалау	Бұл модуль технологиялық процестерді басқару жүйелерін жобалау үшін қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар тау-кен байлыту өнеркәсібінде технологиялық процестерді автоматтандыру жобасын құру рәсімдерін ігеріледі. Модуль басқару жүйесіне автоматтандырудың аспаптары мен техникалық құралдарының құрамын оңтайлы тандау негізінде жобалау құжаттамағы әзірлеудің практикалық дағдыларын жетілдіреді. Модуль жобалаудың стандартталған рәсімдері мен нормативтік құжаттамағы	Оқыту нәтижесі: 1) Басқаруға жататын тау-кен байлыту өнеркәсібінде технологиялық процестерді жіктеу; олардың негізгі технологиялық параметрлерін бақылау мен реттеуге талаптарды түсіну. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Технологиялық процесс сипаттауларын басқару объектісі ретінде анықтайды. 2. Технологиялық процеске қолданылатын наразылықтарды анықтайды. 3. Реттеу контурларының кіріс және шығыс параметрлерін анықтайды. 4. Бақылау мен реттеуге жататын технологиялық параметрлерді анықтайды. 5. Түбегейлі технологиялық схемаларды автоматтандырылған жүйелерді жобалау негізгі ретінде қолданады. Оқыту нәтижесі: 2) Технологиялық параметрлер туралы сенімді ақпаратты алу тәсілдерін, өлшеу әдістерімен мен құралдарын, алынған ақпаратты өңдеу тәсілдерін анықтау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Өлшенетін параметр туралы сенімді ақпаратты алу үшін өлшеу әдістерімен мен құралдарын қолданады. 2. Өлшеу теориясын бағалайды, өлшеу дәлділі талаптарына сәйкес өлшеу құралдарын тандайды. 3. Өлшеу схемаларын дайындайды және есептейді, өлшеу схемаларының әрекет ету қағидаларын тандайды. 4. Автоматтандыру құралдарын, аспаптарын, өлшеу арналарын қоректендіру кездерін тандайды. 5. Құралдар мен өлшеу техникасының түбегейлі схемаларын тандайды. 6. Ақпаратты көрсету, сақтау және пайдалану құралдарын қолданады.	Өндіріс, гидротехникалық теориялық негіздері Электрлік машиналар мен электр жетекі Гидравлика негіздері, гидро- және пневмоетек негіздері Электроника және микроэлектроника негіздері
ҚК 7. Бақылау және автоматика жүйелерінің жұмысын жобалау, сипаттау және автоматтандыру жүйелерін жобалау	ҚМ 07. Бақылау және автоматика жүйелерін жобалау	Бұл модуль технологиялық процестерді басқару жүйелерін жобалау үшін қажетті дағдылар мен білімдерді сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар тау-кен байлыту өнеркәсібінде технологиялық процестерді автоматтандыру жобасын құру рәсімдерін ігеріледі. Модуль басқару жүйесіне автоматтандырудың аспаптары мен техникалық құралдарының құрамын оңтайлы тандау негізінде жобалау құжаттамағы әзірлеудің практикалық дағдыларын жетілдіреді. Модуль жобалаудың стандартталған рәсімдері мен нормативтік құжаттамағы	Оқыту нәтижесі: 1) Басқаруға жататын тау-кен байлыту өнеркәсібінде технологиялық процестерді жіктеу; олардың негізгі технологиялық параметрлерін бақылау мен реттеуге талаптарды түсіну. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Технологиялық процесс сипаттауларын басқару объектісі ретінде анықтайды. 2. Технологиялық процеске қолданылатын наразылықтарды анықтайды. 3. Реттеу контурларының кіріс және шығыс параметрлерін анықтайды. 4. Бақылау мен реттеуге жататын технологиялық параметрлерді анықтайды. 5. Түбегейлі технологиялық схемаларды автоматтандырылған жүйелерді жобалау негізгі ретінде қолданады. Оқыту нәтижесі: 2) Технологиялық параметрлер туралы сенімді ақпаратты алу тәсілдерін, өлшеу әдістерімен мен құралдарын, алынған ақпаратты өңдеу тәсілдерін анықтау. Бағалау-дың өлшем-шарттары: 1. Өлшенетін параметр туралы сенімді ақпаратты алу үшін өлшеу әдістерімен мен құралдарын қолданады. 2. Өлшеу теориясын бағалайды, өлшеу дәлділі талаптарына сәйкес өлшеу құралдарын тандайды. 3. Өлшеу схемаларын дайындайды және есептейді, өлшеу схемаларының әрекет ету қағидаларын тандайды. 4. Автоматтандыру құралдарын, аспаптарын, өлшеу арналарын қоректендіру кездерін тандайды. 5. Құралдар мен өлшеу техникасының түбегейлі схемаларын тандайды. 6. Ақпаратты көрсету, сақтау және пайдалану құралдарын қолданады.	Өндіріс, гидротехникалық теориялық негіздері Электрлік машиналар мен электр жетекі Гидравлика негіздері, гидро- және пневмоетек негіздері Электроника және микроэлектроника негіздері

		қолдануға, өндірістік және оқу практикаларының барысында иеленген дағдыларды, технологиялық процестерді автоматтандыру бойынша мамандарды оқытуда қолданылатын кәсіптік модульдердің біліміне сүйенеді.	Оқыту нәтижесі: 3) Автоматтандыру аспаптары мен құралдарын, электрлік, басқару жүйесіне кіретін пневматикалық және гидравликалық жетектердің жұмыс қағидаты мен техникалық сипаттамаларын сипаттау, қолдануды қамтамасыз ету. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Сөздірілгендер түрлерін белгілеуі және әрекет ету қағидасы бойынша таңдайды. 2. Автоматтандыру аспаптары мен құралдарынан бақылау және реттеу контурларын жасайды. 3. Тұрақты және ауыспалы кернеуімен, сызылған орталарымен контурда аспаптардың қоректенуін таңдайды. 4. Қайталама аспаптардың белгіленуін, олардың функционалды, мүмкіндіктерін, типтерін түсінеді, параметрлерді бақылау үшін оларды таңдайды. 5. Реттеуші құрылғылардың жұмысына талдау жасайды. 6. Реттеу контурларында реттеуіштерді таңдайды. 7. Реттеуші органдардың, электрлік, пневматикалық, гидравликалық жетектердің әрекет ету қағидаларын түсінеді. 8. Бақылау және реттеу контурлары жобалау кезінде автоматтандыру аспаптары мен құралдарын таңдайды. Оқыту нәтижесі: 4) Бақылау және реттеу контурларын қалыптастыру тәсілдерін түсіну, басқару жүйесіне автоматтандыру аспаптары мен құралдарын таңдау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Бақылау және реттеу контурларын құрамын, басқарудың жабық (көрі байланысымен) және жабық жүйелерін анықтайды. 2. Заманауи автоматтандыру аспаптары номенклатурасында бағдарланады. 3. Сигналдардың түрлерін, сигналдардың түрленуін жетейді: күшею, сүзу, түзету, тұрақтандыру, аналогтық-сандық және сандық-аналогтық түрлендіру. 4. Сигналдарды түрлендірудің электрлік схемаларын талдайды және есептейді. 5. Механизмдердің жетектерін басқару схемаларын құрайды. Оқыту нәтижесі: 5) Жобалық құжаттамамы әзірлеу мен рәсімдеуде мемаралық стандартты және нормативтік құжаттамамы пайдалану. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Әзірлеу кезеңдерін және жобалау кезеңділігін түсінеді. 2. Жобалық материалдарды (сызулар, түсіндірме жазба, сметалар және басқалары) әзірлейді. 3. Басқару түрлерін автоматты немесе қолдық басқаруды таңдайды (орны бойынша немесе қашықтықтан). 4. Технологиялық процестерді автоматтандыру бойынша жобалық құжаттамамы әзірлеуде нормативтік құжаттамамы қолданады. 5. Автоматтандырудың функционалдык схемаларын, электр механизмдерді және пневмоавтоматиканы бақылаудың, реттеудің, сигнализацияның, басқарудың функционалдык схемаларын, монтаждау схемаларын және қалқандар мен пульттардың жалпы түрлерінің сызулары мен монтаждык схемаларын, электрлік және құбырлық сымдардың сыртқы қосылуларының схемаларын әзірлейді. Оқыту нәтижесі: 6) Есептеу техникасы құралдары мен автоматтандырылған жобалау жүйелерін басқару жүйесінің жобалық құжаттамамын рәсімдеу мен әзірлеуде қолдану. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жобалаушының жұмыс орынын ұйымдастыру үшін есептеу техникасының құралдарын жинайтықтайды. 2. Жобалық құжаттама пакетін әзірлеуде қолданылатын бағдарламалық қамтамасыз етуді, қолданбалы бағдарламалардың пакеттерін, мәтіндік және графикалық редакторларды қолданады. 3. Графикалық редакторларда жобалау дағдыларын иеленеді.	Әдірістік оқыту жүйесінің негізіндегі Автоматты реттеу мен реттеуіштер және микропроцессорлар
ҚҚ 8. Бақылау және автоматика жүйелерін реттеу келтіру	ҚҚ 08. Бақылау және автоматика жүйелерін реттеу келтіру	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, бақылау және автоматика жүйелерін реттеу бойынша жұмыстарды орындау үшін қажетті білім мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар құралдарды монтаждау алдындағы тексеруді жүргізу, қосу реттеуші аппаратурасын баптау әдістерімен игереді; қосу-ретке келтіру жұмыстары үшін құрылғылар мен аппаратураны дұрыс қолдана біледі, автоматтандыру құралдары мен аспаптарына паспорттар мен нұсқаулықтарды пайдалана біледі. Бұл модуль автоматтандырылған жүйелерді пайдалану процесіне енгізудің маңызды кезеңі ретінде жөндеу жұмыстары кешенін түсіну мен қолдануды қалыптастырады.	Оқыту нәтижесі: 1) Монтаждау алдындағы тексеру процесінде қандай жұмыстар жүргізілетінін анықтау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Қосу- жөндеу жұмыстарын жүргізу жобасын және қауіпсіздік техникасы бойынша шараларды түсінеді. 2. Құралдарды монтаждау алдында тексеру бойынша жұмыстарды ұйымдастырады және орындайды. Оқыту нәтижесі: 2) Автономды жөндеу көлемін сипаттау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Объектілері аспаптарды автономды жөндеу бойынша жұмыстар реттелінін анықтайды. 2. Жөндеу жұмыстары үшін құрылғы мен аппаратураны қолданады. Оқыту нәтижесі: 3) Бақылау және автоматты реттеу жүйелерін реттеудің екінші кезеңінде жұмыстардың тәртібі мен мазмұнын анықтау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Монтаждау жұмыстарын орындау дұрыстығын тексереді. 2. Параметрлерді тексеруді, баптауды және тәжірибеді, қоректендіру блоктарын қосуды орындайды. 3. Инженер- жөндеушінің басшылық етуімен жөндеу бойынша неғұрлым күрделі жұмыстарды орындайды. 4. Ретке келтіру жұмыстарын орындау кезінде қауіпсіздік техникасының талаптарын сақтайды. Оқыту нәтижесі: 4) Жөндеудің үшінші кезеңінің жұмыстар құрамын анықтау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Инженер- жөндеушінің басшылық етуімен жөндеу бойынша үшінші кезеңнің жұмыстарын орындайды. 2. Қолданыстағы технологиялық жабдықта жөндеу жұмыстарын орындау кезінде қауіпсіздік техникасы мен еңбекті қорғау ережесін сақтайды.	Электротехниканың теориялық негіздері; Электрлік машиналар мен электр жетегі; Гидравлика негіздері, гидро- және пневмометек Электроника және микроэлектроника негіздері; Метрология негіздері және технологиялық бақылау құралдары; Сала технологиясының негіздері; Автоматтандыру негіздері; Метрология негіздері және саланың автоматтандыру; Автоматты реттеу мен реттеуіштер және микропроцессорлар; Технологиялық процестерді және саланың автоматтандыру; Автоматты реттеу мен реттеуіштер және микропроцессорлар; Өндірістік оқыту кәсіптік практика
ҚҚ 9. Өндірістік үлесінің жұмысын жоспарлау	ҚҚ 09. Бақылау және автоматика жүйелерінің жұмысын жоспарлау және ұйымдастыру	Бұл модуль жұмыс нәтижелілігін, кәсіпорындардың өндірістік құрылымын ұтымды құру үшін қажетті білім мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар бастапқы еңбек ұжымының - уәсақени, бригаданың қызметін басқару және жоспарлау әдістерін игереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар кәсіпорының цехі (қызметі) қызметін жоспарлау негіздерін игереді; жоспарлы- алдың алушы жөндеулердің кестесін құрастырады;	Оқыту нәтижесі: 1) Кәсіпорындардың негізгі құрылымын құрудың негізгі қағидаларын түсіну. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Өндірістік құрылым мен өндірістік процестің құрылу элементтерін мен қағидаларын анықтайды. 2. Сыртқы және ішкі факторлардың өндірістік құрылым мен өндірістік процессе әсер етуін түсіндіреді. 3. Өндірістік құрылымды ұтымды құрудың графикалық мысалдарын бейнелейді. Оқыту нәтижесі: 2) Жөндеудің, қызмет көрсетудің, реттеудің жоспар- кестесін құру. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жоспарлы- алдың алғу жөндеулер жүйесінің негізгі нормативтерін түсінеді. 2. Жұмыстардың жоспар - кестесін құрайды, персоналдың еңбек сыйымдылығы мен санын есептейді. 3. Жоспарлы- алдың алғу жөндеулер жүйесі бойынша нормативтік- анықтамалық әдібестің қолданады. Оқыту нәтижесі: 3) Автоматтандыру аспаптары мен құралдарына қызмет көрсету және уақыт нормаларын есептеу. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жоспары күнінің хронометражы мен фотографиясын жүргізеді. 2. Аспаптарға қызмет көрсету мен жөндеуге уақыт нормаларын есептейді.	Экономика және өндірісті басқару; Автоматтандырылған қондырғыларды пайдалану кәсіптік практика

(Жалғасы 19-бетте)

(Жалғасы. Басы 9-18-беттерде)

		аспаптарға қызмет көрсету мен жөндеу уақыт нормасын есептеуді орындайды, өртүрлі түрлер мен жүйелер кезінде еңбекақы есептеу әдістемесін игереді.	Оқыту нәтижесі: 4) Өртүрлі түрлер мен жүйелер кезінде еңбекақы төлеудің әдістемесін қолдану. Еңбектік қатысу коэффициентін қолданумен бригадқа жалақыны бөлу тәртібін түсіну.	
КҚ 10. «Электромеханика» біліктілігі бойынша жұмыстарды орындау	КМ 10. Диплом алды практика	Диплом алды практика оқыту процесінде алынған білім мен практикалық дағдыларды жинақтайды және жетілдіреді; тікелей кәсіпорындарда заманауи жөндеу әдістерімен, жаңа жабдықпен, еңбекті ұйымдастыру, өндірісті үнемдеу, экологиялық проблемаларды шешу жолдарымен танысуға; дипломдық жобаны орындаудың техникалық материалдарын жинау мен дайындауға бағытталған.	Оқыту нәтижесі 1) Дипломдық жобаға материалдар жинауды орындау. Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Дипломдық жобаға қатысты жұмыстар бөлігін анықтайды. 2. Техникалық құжаттама рәсімдейді. 3. Материалды жалпылау мен есеп рәсімдеуді орындайды.	Кәсіптік практика
			Оқыту нәтижесі 2) Уақыт және қызмет көрсету нормаларын есептеу.	
			Бағалаудың өлшемшарттары: 1. Жұмыс күнінің хронометражы мен суретін жүргізеді. 2. Аспаптарға қызмет көрсету мен жөндеуге уақыт нормаларын есептейді.	

Ескерту:
Қолданылған аббревиатуралар:
БҚ - базалық құзыреттілік;
КҚ - кәсіптік құзыреттілік;
БМ - базалық модульдер;
КМ - кәсіптік модульдер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 313-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің
«Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару» мамандығы бойынша үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды 1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық және бейіні: технологиялар. Автоматика және басқару
Мамандығы: 1303000 – Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару
1303022 – Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу электрмонтері
1303043 – Электр механигі

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 2 жыл 10 ай;
3 жыл 10 ай негізгі орта білім базасында

Индексі	Циклдер, пәндер/модульдер, практикалар атауы	Бақылау нысаны		Оқу уақытының көлемі (сағат)					Семестрлер бойынша бөлу**
		Емтихан	Сынақ	Бақылау жұмысы	БАРЛЫҒЫ	Оның ішінде:			
						Теориялық оқыту	Зертханалық-практикалық жұмыстар, курстық жобалар және жұмыстар	Өндірістік оқыту және/немесе кәсіптік практика	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі										
ЖБП	Жалпы білім беретін пәндер**	+	+	+	1448					1-3
БМ	Базалық модульдер				356	18	338			3-6
БМ 01	Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лексиканы қолдану		+	+	+					
БМ 02	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыру		+		+	+	+			
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру		+		+	+	+			
	«1303022 – Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу электр монтері» біліктілігі									
КМ	Кәсіптік модульдер				2372	738	446	1188	2-6	
КМ 01	Сызбалар мен сызуларды орындау		+	+	+	+	+			
КМ 02	Электртехника заңдарын қолдану		+		+	+	+			
КМ 03	Кәсіби қызметте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 04	Автоматиканы және сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау дискреттік құрылғыларын қолдану		+		+	+	+			
КМ 05	Көлікте электрбайланысының техникалық құралдарын қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 06	Телемеханикалық бақылау және техникалық диагностика жүйесін қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 07	Стандарттау, метрология және өнім сапасын басқару негіздерін қолдану		+	+	+	+	+			
КМ 08	Сигнал беруді, орталықтандыруды және бұғаттауды электрмен қоректендіретін құрылғыларды қолдану		+		+	+	+			
КМ 09	Нарықтық экономика негіздерін, темір жол көлігінде еңбекті және өндірісті ұйымдастырудың негізгі қағидаттарын қолдану		+	+	+	+				
КМ 10	Темір жол көлігінде автоматтандырылған станциялық жүйелерді қолдану және станцияда сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау жүйелеріне техникалық қызмет көрсету және жөндеу жүргізу		+	+	+	+	+	+		
КМ 11	Поездардың қозғалысын автоматтандырылған интервалды реттеу жүйелерін қолдану және бөгендерде сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау жүйелеріне техникалық қызмет көрсету және жөндеу жүргізу		+	+	+	+	+	+		
КМ 12	Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу жөніндегі электрмонтердің негізгі жұмыс түрлерін орындау				+			+		
БҰАМ 01	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
АА 01	Аралық аттестаттау				108					
ҚА 01	Қорытынды аттестаттау				36					
	Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны				4320					
Орта буын маманы										
	«130304 3 – Электр механигі» біліктілігі									
БМ	Базалық модульдер				232	184	48			7-8
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру		+		+	+	+			
БМ 04	Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ	Кәсіптік модульдер				884	182	54	648	7-8	
КМ 13	Автоматтандырылған телебақылау және телесигнал беру жүйелерін қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 14	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау талаптарын сақтау		+	+	+	+	+	+	+	
КМ 15	Электрмеханиктің негізгі жұмыс түрлерін орындау				+			+		
КМ 16	Диплом алды практика				+			+		
БҰАМ 02	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
ДЖ	Дипломдық жобалау***				216					
АА 02	Аралық аттестаттау				36					
ҚА 02	Қорытынды аттестаттау				72					
	Орта буын маманы деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны				1440					
	Міндетті оқытуға жиыны				5760					
К	Консультациялар		оқу жылы үшін жүз сағаттан артық емес							
Ф	Факультативтік сабақтар		атпасына төрт сағаттан артық емес							
	Барлығы:				6588					

Ескерту:
* Берілген мамандықтың басқа біліктіліктеріне оқу мекемесі ұқсас тәсілдеме қолданылып жұмыс оқу жоспарларын әзірлейді.
** ЖБП қажеттілік бойынша модульдерге кіріктірілуі мүмкін.
*** Оқу мекеменің қалауы бойынша дипломдық жобалау сағаттары кәсіптік модульдерге бөлінеді.
**** Семестр бойынша бөлінуі мекеменің қалауы бойынша өзгереді
Қолданылған аббревиатуралар :
ЖБП - жалпы білім беру пәндері;
БМ - базалық модульдер;
КМ - кәсіптік модульдер;
БҰАМ - білім беру ұйымы анықтайтын модульдер;
ДЖ - дипломдық жобалау;
АА - аралық аттестаттау;
ҚА - қорытынды аттестаттау;
К - консультациялар;
Ф - факультативтер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 314-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің
«Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару» мамандығы бойынша үлгілік оқу жоспары

Білім беру коды 1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық және бейіні: технологиялар. Автоматика және басқару
Мамандығы: 1303000 – Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару
1303022 – Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу электр монтері
1303043 – Электр механигі

Оқыту нысаны: күндізгі
Оқытудың нормативтік мерзімі: 1 жыл 10 ай;
2 жыл 10 ай жалпы орта білім беру базасында

Индексі	Циклдер, пәндер/модульдер, практикалар атауы	Бақылау нысаны			Оқу уақытының көлемі (сағат)					Семестрлер бойынша бөлу**
		Емтихан	Сынақ	Бақылау жұмысы	БАРЛЫҒЫ	Оның ішінде:				
						Теориялық оқыту	Зертханалық-практикалық жұмыстар, курстық жобалар және жұмыстар	Өндірістік оқыту және/немесе кәсіптік практика		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі										
БМ	Базалық модульдер				436	98	338			1-6
БМ 01	Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лексиканы қолдану		+	+	+		+			
БМ 02	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыру		+		+	+	+			
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру		+		+	+	+			
БМ 05	Қазақстанның тарихын, әлемдік қауымдастықтағы рөлі мен орнын түсіну		+		+	+				
	«1303022 – Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу электр монтері» біліктілігі									
КМ	Кәсіптік модульдер				2372	738	446	1188	1-4	
КМ 01	Сызбалар мен сызуларды орындау		+	+	+	+	+			
КМ 02	Электртехника заңдарын қолдану		+		+	+	+			
КМ 03	Кәсіби қызметте ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 04	Автоматиканы және сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау дискреттік құрылғыларын қолдану		+		+	+	+			
КМ 05	Көлікте электрбайланысының техникалық құралдарын қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 06	Телемеханикалық бақылау және техникалық диагностика жүйесін қолдану		+	+	+	+	+	+		
КМ 07	Стандарттау, метрология және өнім сапасын басқару негіздерін қолдану		+	+	+	+	+			
КМ 08	Сигнал беруді, орталықтандыруды және бұғаттауды электрмен қоректендіретін құрылғыларды қолдану		+		+	+	+	+		
КМ 09	Нарықтық экономика негіздерін, темір жол көлігінде еңбекті және өндірісті ұйымдастырудың негізгі қағидаттарын қолдану		+	+	+	+				
КМ 10	Темір жол көлігінде автоматтандырылған станциялық жүйелерді қолдану және станцияда сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау жүйелеріне техникалық қызмет көрсету және жөндеу жүргізу		+	+	+	+	+	+	+	
КМ 11	Поездардың қозғалысын автоматтандырылған интервалды реттеу жүйелерін қолдану және бөгендерде сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау жүйелеріне техникалық қызмет көрсету және жөндеу жүргізу		+	+	+	+	+	+	+	
КМ 12	Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу жөніндегі электрмонтердің негізгі жұмыс түрлерін орындау				+			+		
БҰАМ 01	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
АА 01	Аралық аттестаттау				36					
ҚА 01	Қорытынды аттестаттау				36					
	Біліктіліктің жоғарылатылған деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны				2880					

Орта буын маманы										
	«130304 3 – Электр механигі» біліктілігі									
БМ	Базалық модульдер				232	184	48			5-6
БМ 03	Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру		+		+	+	+			
БМ 04	Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану		+	+	+	+				
КМ	Кәсіптік модульдер				884	182	54	648	5-6	
КМ 13	Автоматтандырылған телебақылау және телесигнал беру жүйелерін қолдану		+	+	+	+	+	+	+	
КМ 14	Қауіпсіздік техникасы және еңбекті қорғау талаптарын сақтау		+	+	+	+	+	+	+	
КМ 15	Электрмеханиктің негізгі жұмыс түрлерін орындау				+			+		
КМ 16	Диплом алды практика				+			+		
БҰАМ 02	Білім беру ұйымдары анықтайтын модульдер				+					
ДЖ	Дипломдық жобалау**				216					
АА 02	Аралық аттестаттау				36					
ҚА 02	Қорытынды аттестаттау				72					
	Орта буын маманы деңгейі үшін міндетті оқытуға жиыны				1440					
	Міндетті оқытуға жиыны				4320					
К	Консультациялар		оқу жылы үшін жүз сағаттан артық емес							
Ф	Факультативтік сабақтар		атпасына төрт сағаттан артық емес							
	Барлығы:				4960					

Ескерту:
* Берілген мамандықтың басқа біліктіліктеріне оқу мекемесі ұқсас тәсілдеме қолданылып жұмыс оқу жоспарларын әзірлейді.
** Оқу мекеменің қалауы бойынша дипломдық жобалау сағаттары кәсіптік модульдерге бөлінеді.
*** Семестр бойынша бөлінуі мекеменің қалауы бойынша өзгереді.
Қолданылған аббревиатуралар:
БМ - базалық модульдер;
КМ - кәсіптік модульдер;
БҰАМ - білім беру ұйымы анықтайтын модульдер;
ДЖ - дипломдық жобалау;
АА - аралық аттестаттау;
ҚА - қорытынды аттестаттау;
К - консультациялар;
Ф - факультативтер.

Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2017 жылғы 31 қазандағы №553 бұйрығына 315-қосымша

Техникалық және кәсіптік білім берудің
«Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару» мамандығы бойынша үлгілік оқу бағдарламасы

Білім беру коды және бейіні: 1300000 – Байланыс, телекоммуникация және ақпараттық технологиялар. Автоматика және басқару

Мамандығы: 1303000 – Темір жол көлігіндегі автоматика, телемеханика және қозғалысты басқару
1303022 – Сигнал беру, орталықтандыру және бұғаттау құрылғыларына қызмет көрсету және жөндеу электр монтері
1303043 – Электр механигі

Базалық және кәсіптік құзыреттер		Модульге қысқаша шолу	Оқыту нәтижелері және бағалаудың өлшемшарттары		Модульді қабылдау тастырушы пәндер
Базалық модульдер					
БҚ 1. Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лексиканы қолдану	БМ 01. Кәсіптік қызмет аясында кәсіптік лексиканы қолдану	Бұл модуль кәсіби қызметте қазақ (орыс) және шетел тілінде ауызша және жазбаша түрде қарым-қатынас жасауға қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар іскерлік қазақ (орыс) және шетел тілінің және кәсіби лексиканың негіздерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар кәсіптік бағыттағы мәтіндерді оқу және аудару үшін (сөздікпен) қажетті қазақ (орыс) және шетел тілінің лексикалық және грамматикалық минимумын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) Өзінің кәсіптік қызметі саласында тілдесу үшін қазақ (орыс) және шетел тіліндегі грамматика мен терминологияны меңгереу.		Кәсіптік қазақ (орыс) тілі. Кәсіптік шетел тілі. Мемлекеттік тілде іс қағаздарын жүргізу
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Кәсіптік қатынасу үшін қажетті мамандықтың бойынша лексика-грамматикалық материалды меңгереді. 2. Мамандығы бойынша терминологияны қолданады.		
			Оқыту нәтижесі: 2) Кәсіби бағыттағы мәтіндерді аудару (сөздікпен) техникасын меңгереу.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Кәсіби бағыттағы мәтіндерді оқиды және аударды (сөздікпен);		
БҚ 2. Іс қағаздарын мемлекеттік тілде құрастыру және ресімдеу	БМ 02. Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыру	Мемлекеттік тілде іс қағаздарын құрастыруға және ресімдеуге қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: мемлекеттік тілде іс жүргізу негіздерін; іскерлік құжаттарды жасау тәсілдері мен функцияларын; құжаттардың жіктелуін, тасымалдағыштар, мақсатын, құрамдас бөліктерін, ресімдеу ережелерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: компьютерлік технологияларды қолдана отырып, кәсіптік қызметке қажетті құжаттық құжаттарды мемлекеттік тілде құрастырады.	Оқыту нәтижесі: 1) Компьютерлік технологияларды қолдана отырып, ұйымдық-өкімдік және ақпараттық-анықтамалық құжаттармен жұмыс істеу.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Құжаттардың түрлері мен жіктелуін сипаттайды. 2. Құжаттардың ақпараттық және коммуникативтік функциясын түсінеді. 3. Құжаттардың құрылымын анықтайды. 4. Құжаттық құжаттардың негізгі деректемелерін қолданады. 5. Құжаттың мәтініне қойылатын талаптарды сақтайды. Компьютерлік технологияларды қолдана отырып, ұйымдық-өкімдік және ақпараттық-анықтамалық құжаттармен жұмыс жасайды.		
			Оқыту нәтижесі: 2) Еңбек қатынастарын реттейтін құжаттарды мемлекеттік тілде жасау.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Қазақстан Республикасының Еңбек кодексіне сәйкес, еңбек қатынастарын реттейтін құжаттар туралы білімі бар. 2. Еңбек шартының қажетті талаптары туралы ақпаратты меңгереді. Түйіндемі, өмірбаянды, мінездемені, өтінішті, арызды, сенімхатты, қолхатты мемлекеттік тілде құрастырады.		
БҚ 3. Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	БМ 03. Физикалық қасиеттерді дамыту және жетілдіру	Бұл модуль жеке қасиеттерді және олармен байланысты қабілеттерді жетілдіру үшін қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: дене тәрбиесінің әлеуметтік-биологиялық және психофизиологиялық негіздерін, жеке және спорттық өзін-өзі жетілдіру негіздерін, салауатты өмір салтының негіздерін меңгереді. Модульді зерделеу кезінде білім алушылар: қозғалыс қабілеттері мен дағдыларын ұдайы жетілдіру жағдайында денсаулықты нығайтады; кәсіби тұрғыда маңызды физикалық және психоимоторлық қабілеттерді дамытады; өзін-өзі бақылау және ағзаның функционалдық жай-күйін бағалау дағдыларын меңгереді.	Оқыту нәтижесі: 1) Денсаулықты нығайту және салауатты өмір салты қағидаттарын сақтау.		Дене тәрбиесі
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Салауатты өмір салты негіздері мен мәдениетін ұғынады. 2. Бұлық етке жүктеме түскен кездегі тыныс алу, қан айналым және энергиямен қамтамасыз ету жүйелері қызметінің физиологиялық негіздерін сипаттайды. 3. Жалпы дене дайындығы бойынша жаттығулар кешенін орындайды. Құнделікті өмірде салауатты өмір салты мәдениетін сақтайды.		
			Оқыту нәтижесі: 2) Физикалық қасиеттерді және психофизиологиялық қабілеттерді жетілдіру.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Командалық спорттық ойын қағидаларын сақтайды. 2. Денет тәрбиесі жүктемесінің негіздерін және оны реттеу тәсілдерін сипаттайды. 3. Жаттығуларды орындау техникасын меңгереді. 4. Үйренген ойын тәсілдері мен жеке тактикалық міндеттерді оқу ойынында қолданады. Бағдарламада көзделген бақылау нормативтері мен тестілерін орындайды.		
БҚ 4. Құндық негіздерді түсіну, өзін және өзінң қоғамдағы орнын сезіну, әлеуметтік, саяси, этникалық, конфессиялық және мәдени айырмашылықтарды тәсілділігімен қабылдау	БМ 04. Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану	Бұл модуль әлемнің философиялық бейнесін зерттеу, мәдениеттің болмысы мен арнаулы түсінісін; азаматтық құқықтар мен міндеттерді сақтайды; қоғамның даму заңдылықтары мен перспективаларын, қазіргі замандағы әлемнің әлеуметтік-саяси үдерістерін даму үрдістерін түсіну негізінде ойлау мәдениетін қалыптастыруға қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарды және заңдылықтарды; мәдениеттерді, діндерді және өркениетті; мемлекетті; құқықтық қарым-қатынастар мен құбылыстардың жүйесін; азаматтар мен қоғамдағы саясаттың басқа да субъектілерінің өзара қарым-қатынастары жүйесін	Оқыту нәтижесі: 1) Жалпы философиялық мәселелерді жақсы білу.		Философия негіздері. Мәдениеттану. Құқық негіздері. Әлеуметтану және саясаттану негіздері
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Негізгі философиялық ұғымдарды меңгереді. 2. Философия тарихындағы таным үдерісінің мәнін және таным үдерісін әр түрлі пікірлерді түсінеді. 3. «Диалектика», «диалектика заңдары», «тұрмыс», «материя», «қозғалыс», «көңістік және уақыт» ұғымдарының мәндерін сипаттайды. 4. Философияның негізгі категорияларының мәні мен өзара байланысын анықтайды. 5. Әлемнің ғылыми, философиялық және діни көріністерінің ерекшеліктерін түсінеді.		
			Оқыту нәтижесі: 2) Адам өмірінде еркіндік пен жауапкершілік, материалдық және рухани құндылықтар сияқты философиялық санаттардың арақатынасын анықтау.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Тұлғаның өмірдің, мәдениеттің және қоршаған табиғи ортаның сақталуына жауапкершілік деңгейін сезінеді. 2. Ғылымның, техника мен технологиялардың дамуымен және пайдаланылуымен байланысты әлеуметтік және этикалық проблемалардың мәнін түсінеді. 3. Адам өміріндегі материалдық және рухани құндылықтардың қатынасы туралы жеке пікірін тұжырымдайды. Өмір шындығы мен мәні туралы әр түрлі пікірлерді талдайды, осы түсініктерге қатысты өз пікірін қалыптастырады.		
БҚ 4. Құндық негіздерді түсіну, өзін және өзінң қоғамдағы орнын сезіну, әлеуметтік, саяси, этникалық, конфессиялық және мәдени айырмашылықтарды тәсілділігімен қабылдау	БМ 04. Қоғам мен еңбек ұжымында әлеуметтену және бейімделу үшін әлеуметтік ғылымдар негіздерін қолдану	Бұл модуль әлемнің философиялық бейнесін зерттеу, мәдениеттің болмысы мен арнаулы түсінісін; азаматтық құқықтар мен міндеттерді сақтайды; қоғамның даму заңдылықтары мен перспективаларын, қазіргі замандағы әлемнің әлеуметтік-саяси үдерістерін даму үрдістерін түсіну негізінде ойлау мәдениетін қалыптастыруға қажетті білімдерді, икемдер мен дағдыларды сипаттайды. Модульді зерделеу нәтижесінде білім алушылар: негізгі философиялық ұғымдарды және заңдылықтарды; мәдениеттерді, діндерді және өркениетті; мемлекетті; құқықтық қарым-қатынастар мен құбылыстардың жүйесін; азаматтар мен қоғамдағы саясаттың басқа да субъектілерінің өзара қарым-қатынастары жүйесін	Оқыту нәтижесі: 3) Қазақстан Республикасына халқы мәдениетінің әлемдік өркеніеттегі рөлі мен орнын түсіну.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Отандық мәдениеттің тарихын, дәстүрлі қазақ мәдениетінің құндылықтарын біледі. 2. Қазақстан Республикасына халқы мәдениетінің әлемдік өркеніеттегі рөлі мен орнын түсінеді. 3. Тәуелсіз Қазақстанның мәдени жетістіктерін сипаттайды.		
			Оқыту нәтижесі: 4) Толеранттылықты және белсенді тұлғалық көзқарасты қалыптастыратын моральдық-адамгершілік құндылықтар мен нормаларды түсіну.		
			Бағалау дың өлшем шарттары: 1. Өртүрлі мәдениеттер мен өркеніеттердің нысандарын және түрлерін, тарихын сипаттайды. 2. Әлемдік және дәстүрлі діндердің тарихын біледі және қазіргі жағдайын түсінеді. 3. Экстремистік, радикалдық және террористік идеологияны ажырата алады. 4. Әлеуметтік, этникалық, конфессиялық және мәдени ерекшеліктерді толеранттылықпен қабылдайды.		

